

Onsdagen den 5 maj

Kl. 10.00

---

*Anslag till kriminal-
vården*

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2535–2537 till konstitutionsutskottet

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

finansutskottets betänkande 1975/76:36

utbildningsutskottets betänkande 1975/76:27

jordbruksutskottets betänkande 1975/76:39

§ 3 Anslag till kriminalvården

Föredrogs justitieutskottets betänkanden

1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner och

1975/76:33 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till vissa byggnadsarbeten för kriminalvården jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

Justitieutskottets betänkanden nr 28 och 33 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas i justitieutskottets betänkande nr 28 endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Justitieutskottets betänkande nr 28*Punkten 1* (Kriminalvårdsstyrelsen)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten F 1 (s. 69–71) föreslagit riksdagen att till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 40 160 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:1998 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställts (yrkande 10) att riksdagen hos regeringen begärde en utvärdering av den nya kriminalvårdsreformen i enlighet med vad som anförts i motionen 1979.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1976/77 skulle anvisa ett förslagsanslag av 40 160 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande utvärdering av kriminalvårdsreformen skulle avslå motionen 1975/76:1998 i denna del (yrkande 10).

Reservation hade avgivits

1. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande utvärdering av kriminalvårdsreformen ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1998 i denna del (yrkande 10) hos regeringen begärde en utvärdering i enlighet med vad reservanterna anfört.

Punkten 2 (Kriminalvårdsanstalterna)

Regeringen hade under punkten F 2 (s. 71–75) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 23/24 samt att till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 519 225 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:175 av herr Sjöholm (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag till införande av arbetsmarknadsmässig lön för arbete utfört av intagen i fångvårdsanstalt skyndsamt framlades.

1975/76:1054 av fru André m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära omprövning av beslutet att reducera platsantalet med 40 vid kriminalvårdsanstalten i Tidaholm,

1975/76:1061 av herr Fransson m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära dels att kriminalvårdsstyrelsen bemyndigades att utvidga försöksverksamheten med marknadsanpassade arbetsersättningar till anstalterna i Tidaholm och Norrtälje (yrkande 3), dels att frågan om införande av marknadsanpassade arbets- och studicersättningar för alla intagna i kriminalvårdens anstalter utreddes och att därvid även de problem som sammanhängde med beskattning, sjukförsäkringsförmåner m. m. beaktades (yrkande 4).

1975/76:1074 av herr Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen, i syfte att möjliggöra senare inläsning enligt vad som anförts i motionen, till F 2 Kriminalvårdsanstalterna anvisade ett med 10 000 000 kr. i förhållande till regeringens förslag förhöjt belopp.

1975/76:1081 av herrar Lövenborg (vpk) och Pettersson i Västerås (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om införandet av marknadsmässiga löner vid samtliga fångvårdsanstalter,

1975/76:1083 av herr Polstam m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att under F 2 Kriminalvårdsanstalterna anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 960 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 524 185 000 kr. för att möjliggöra en senareläggning av inläsningen vid

de slutna anstalterna, och

1975/76:1998 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att en arbetsgrupp tillsattes med uppgift att framlägga förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket på olika anstalter (yrkande 11).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande reducering av platsantalet vid kriminalvårdsanstalten Tidaholm med anledning av motionen 1975/76:1054 gav regeringen till känna vad utskottet anfört om omprövning i denna del,

2. att riksdagen beträffande senare inlåsning av de intagna med anledning av motionerna 1975/76:1074 och 1975/76:1083, båda i denna del, gav regeringen till känna vad utskottet anfört om skyndsamt utredning i detta hänseende,

3. att riksdagen beträffande marknadsanpassad arbetsersättning till intagna med anledning av motionen 1975/76:175, motionen 1975/76:1061 i denna del (yrkandena 3 och 4) och motionen 1975/76:1081 gav regeringen till känna vad utskottet anfört om utvärdering och utredning i denna del,

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att inrätta två tjänster som kriminalvårdsdirektör i Fe 23/24,

5. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:1074 och 1975/76:1083, båda i denna del, till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 519 225 000 kr.,

6. att riksdagen beträffande narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna skulle avslå motionen 1975/76:1998 i denna del (yrkande 11).

Reservationer hade avgivits

2. av fröken Mattson (s) och fru Bergander (s), herr Nilsson i Visby (s), fru Andersson i Kumla (s) samt herrar Lundgren (s), Mathsson i Fagersta (s) och Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande reducering av platsantalet vid kriminalvårdsanstalten Tidaholm ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1054,

3. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande senare inlåsning av de intagna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1074 i denna del och med anledning av motionen 1975/76:1083 i denna del godkände vad reservanten anfört i detta hänseende,

4. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande marknadsanpassad arbetsersättning till intagna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1081 samt i anledning

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till kriminal- vården

av motionen 1975/76:175 och motionen 1975/76:1061 i denna del (yrkandena 3 och 4) hos regeringen skulle anhålla om införande av marknadsmässiga löner vid samtliga kriminalvårdsanstalter,

5. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 – beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1074 i denna del samt med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:1083 i denna del till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 529 225 000 kr.,

6. av fru Kristensson (m) och herr Schött (m) som beträffande narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1998 i denna del (yrkande 11) hos regeringen begärde att en arbetsgrupp tillsattes med uppgift att framlägga förslag till åtgärder i enlighet med vad reservanterna anført.

Punkten 3 (Frivården)

Regeringen hade under punkten F 3 (s. 75–77) föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 97 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:204 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975/76:400 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen till Frivården för behandlings- och stödåtgärder anvisade 557 000 kr. utöver regeringens förslag (yrkande 1 d) samt att riksdagen hos regeringen begärde förslag till väsentligt höjd ersättning till lekmanövervakare enligt vad som anförts i motionen (yrkande 2 b),

1975/76:716 av fru Kristensson (m), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till höjning av övervakararvodena att föreläggas innevarande riksmöte (yrkande 1) samt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att genomföra jourverksamhet inom kriminalvårdens frivård (yrkande 2),

1975/76:1061 av herr Fransson m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att till Frivården för behandlings- och stödåtgärder samt för familjehem anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 800 000 kr. förhöjt anslag av 98 100 000 kr. (yrkande 2), och

1975/76:1064 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen beslutade att under Frivården anvisa ett med 18 000 000 kr. uppräknat belopp (yrkande 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av regeringens förslag, motionen 1975/76:400 i denna del (yrkande 1 d) och motionen 1975/76:1061 i denna del (yrkande 2) samt med avslag på motionen 1975/76:1064 i denna del (yrkande 2) till Frivården för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 97 800 000 kr..

2. att riksdagen beträffande ersättningen till övervakarna inom kriminalvården skulle avslå motionen 1975/76:204, motionen 1975/76:400 i denna del (yrkande 2 b) och motionen 1975/76:716 i denna del (yrkande 1).

3. att riksdagen beträffande jourtjänstgöring inom frivården skulle avslå motionen 1975/76:716 i denna del (yrkande 2).

Reservationer hade avgivits

7. av fröken Mattson (s) och fru Bergander (s), herr Nilsson i Visby (s), fru Andersson i Kumla (s) samt herrar Lundgren (s) och Mathsson i Fagersta (s) som beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:400 i denna del (yrkande 1 d), motionen 1975/76:1061 i denna del (yrkande 2) och motionen 1975/76:1064 i denna del (yrkande 2) till Frivården för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 97 300 000 kr.,

8. av herr Pettersson i Västerås (vpk) som beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1064 i denna del (yrkande 2) samt i anledning av regeringens förslag, motionen 1975/76:400 i denna del (yrkande 1 d) och motionen 1975/76:1061 i denna del (yrkande 2) till Frivården för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 115 300 000 kr.,

9. av fru Kristensson (m) samt herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Schött (m) som beträffande jourtjänstgöring inom frivården ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:716 i denna del (yrkande 2) hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att genomföra jourverksamhet inom kriminalvårdens frivård.

Justitieutskottets betänkande nr 33

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkten II:3 (s. 91 och 92) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som förordats i propositionen, dels till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:722 av fru Wiklund (c) och herr Bengtsson i Göteborg (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att kriminalvårdsstyrelsen fick i uppdrag att utreda frågan om nya anstalter i Umeå och Luleå,

1975/76:1057 av herr Dahlberg (c) och fru Berglund (s), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av mera ändamålsenlig byggnad för kriminalvården i Luleå, samt

1975/76:1073 av herr Lövenborg (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder för snabb projektering och nybygge av fängvårdsanstalt i Luleå.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för kriminalvården inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,

2. att riksdagen till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1976/77 anvisade ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

3. att riksdagen beträffande behovet av nya lokalanstalter i Umeå och Luleå i anledning av motionerna 1975/76:722, 1975/76:1057 och 1975/76:1073 gav regeringen till känna vad utskottet anført i detta hänseende.

Reservation hade avgivits av herr Pettersson i Västerås (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen beträffande behovet av nya lokalanstalter i Umeå och Luleå i anledning av motionerna 1975/76:722, 1975/76:1057 och 1975/76:1073 gav regeringen till känna vad reservanten anført om nybyggnad av lokalanstalter i Umeå och Luleå.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag skall börja med att kommentera några av de reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet. Den första reservationen behandlar en motion från moderat håll, som yrkar på en utvärdering av hur kriminalvårdsreformen har fungerat. Det kan naturligtvis med viss fog sägas, som utskottsmajoriteten gör, att det har gått ganska kort tid sedan reformen trädde i kraft – den 1 juli 1974 – och att det därför måhända är för tidigt att göra en sådan här utvärdering. Vi har emellertid den uppfattningen att det redan nu förefaller som om stora problem förelåg på olika anstalter, problem som delvis har samband med reformen, och att det därför är lämpligt att redan nu göra en utvärdering för att åtminstone komma till rätta med vissa av de svårigheter som obestriddligen föreligger.

Det föreligger svårigheter, som vi har förstått, när det gäller såväl administrationen som personalens arbetssituation. Personligen tycker jag att det skulle vara ändamålsenligt att man vid en sådan här utvärdering

verkligen tog kontakt med den personal som arbetar inom kriminalvården för att få klart för sig vilka erfarenheter den har av den här reformen. När det gäller de administrativa problemen har det också påtalats att reformen medfört vissa komplikationer som kanske inte har varit förutsedda, exempelvis att rixanstalterna fungerar som isolerade öar i organisationen och att de inte – vilket egentligen borde vara naturligt – lyder under de olika regionkanslierna.

Riksdagen har tidigare uttalat att förutsättningen för en humanisering av kriminalvården skulle vara att man verkligen kunde särskilja det tyngre belastade klientelet från det övriga och behandla det med större stramhet. Det har sagts att reformen har medfört att man misslyckats med den differentieringen av klientelet, inte på grund av – det vågar jag påstå – det som justitiekottet anförde utan fastmer på grund av de anvisningar och tillämpningsföreskrifter som departementet och kriminalvårdsstyrelsen har utfärdat. I det sammanhanget är det också angeläget att titta på hur verksamheten fungerar på de olika lokalanstalterna – de lokalanstalter som nu finns. Där upplever man, har jag förstått genom de kontakter jag har haft med personalen, just den stora kategoriblandningen som något mycket besvärligt. Man får alltså på dessa lokalanstalter nu räkna med dels ett mindre belastat klientel, dels ett mycket gravt belastat klientel. Detta orsakar problem på anstalterna, också för de intagna som inte är så belastade.

Vad gäller lokalanstalterna tycker jag att det är värt att fästa uppmärksamheten på att vi ännu inte efter reformens genomförande har fått klart för oss var den nya lokalanstalt i Stockholm som vi beslöt om förra året kommer att placeras. Jag har noterat att man i förra årets budgetproposition som tidpunkt för byggstart för denna lokalanstalt i Stockholm angav augusti 1975. Men i årets budgetproposition sägs det att byggstart nu är planerad till maj 1977.

Jag skulle vilja rikta en fråga till justitieminister Geijer, som jag förmodar så småningom kommer till kammaren, om anledningen till dröjsmålet med denna lokalanstalt i Stockholm. Alla vi som sysslat med dessa frågor vet att Stockholm har alldeles speciella problem, bl. a. beroende på bristen på platser på slutna lokalanstalter. Därför har utskottet i sin behandling av dessa frågor förut understrukit hur angeläget det är att denna lokalanstalt i Stockholm snarast kommer till stånd. En fråga som jag alltså hoppas att få svar på är vad anledningen till detta ytterst beklagliga uppskov med den viktiga lokalanstalten i Stockholm kan vara.

Jag har, herr talman, haft tillfälle att sammanträffa med personal som arbetar inom de olika kriminalvårdsanstalterna, och jag måste säga att jag blev ganska chockerad när jag erfor vilka problem som man i dag har på de olika fångvårdsanstalterna. Jag vill inte med detta säga att dessa problem till 100 % sammanhänger med kriminalvårdsreformen – så är det inte – men en del av dem har säkerligen samband med den, och det är ytterligare ett skäl till att en utvärdering bör komma till stånd.

Man säger att våldet på anstalterna mellan olika grupper av intagna

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

har ökat markant, och det beror bl. a. på den blandning av olika kategorier av intagna som jag påstår har blivit en följd av de något diffusa tillämpningsföreskrifter som man har utfärdat med anledning av reformen. Det har uppstått en form av organiserat våld, som naturligtvis delvis hänger samman med narkotikaproblemet på anstalterna. På order av vissa intagna utförs beställningsarbeten av andra när det gäller intagna som inte förhåller sig väl. Man har på vissa rixsanstalter s. k. gorillor, som ser till att spelskulder, narkotikaaffärer och andra sådana saker klaras upp. Man har också fått ett slags elit bland fångarna, som anställer de stackars "grå" fångarna som sina kalfaktorer, städpatruller eller springpojkar för att göra det jobb som dessa kungar eller drottningar på anstalterna inte tycker att det passar sig att de själva skall utföra. Vapen och sprängmedel förekommer i allt större utsträckning, och det tycks vara allt svårare att komma till rätta med sådana missförhållanden.

Jag har bara helt kort velat framföra något av det som framkom vid den konferens som jag deltog i. För mig står det helt klart att man, inte kan skjuta ifrån sig kravet på en utvärdering av kriminalvårdsreformen. Det föreligger starka skäl för att man skall ta reda på hur läget verkligen är och även – i den mån det behövs – lägga fram förslag för att komma till rätta med de problem som föreligger.

Jag yrkar bifall till reservationen 1 till justitieutskottets betänkande nr 28.

Därefter skulle jag vilja något kommentera reservationen 6, som handlar om analoga problem, nämligen narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna. Jag får till att börja med konstatera att det saknas tillförlitliga uppgifter om omfattningen av narkotikamissbruket på våra fångvårdsanstalter. Jag tycker att den första åtgärd som kriminalvårdsstyrelsen borde vidta vore att genomföra en utredning, så att man får veta hur omfattande problemet är. Om man skall åstadkomma förbättringar, bör man ju börja med att göra klart för sig hur verkligheten ser ut. Vissa undersökningar har gjorts, och av dem framgår att andelen narkotikamissbrukare på samtliga rixsanstalter uppgår till 30–40 %. Inom Stockholmsregionen har man på senaste tiden noterat en kraftig ökning av antalet narkotikamissbrukare. Man beräknar att av alla häktade i regionen är inte mindre än 40–50 % narkotikamissbrukare, och av dem är det övervägande flertalet heroinmissbrukare. Kriminalvårdsstyrelsen har också gjort en undersökning om hur många som blir narkomaner efter det att de har kommit in på anstalt. Den undersökningen har omfattat både ungdomsvårdsskolor och fångvårdsanstalter, och den visar att 1973 hade inte mindre än 14 % av de intagna blivit narkomaner efter det att de tagits in på dessa anstalter. Enligt uppgift från kriminalvårdsstyrelsen är situationen i dag ännu värre.

Man har nu varit tvungen att börja med visitationspatruller, som går in på rummen och ser efter om de intagna har kanyler, sprutor eller narkotika i sina rum. Det kan tyckas konstigt att inte personalen på anstalterna själv kan klara av sådana situationer, men förklaringen är

helt enkelt att om en vårdare skulle komma på en intagen med att ha narkotika i sitt rum – eller något annat som han inte har tillstånd att ha – så skulle hans relation till de intagna i fortsättningen bli helt omöjlig. Därför har man börjat med dessa visitationspatruller. Man får acceptera att situationen är sådan. Men då menar jag att en angelägen åtgärd borde vara att öka antalet visitationspatruller, så att man på alla anstalter visste att man när som helst kunde riskera att utsättas för kontroll.

På den konferens som jag deltog i sades det också att när heroinet har tagit slut i Stockholm kan man med fördel åka ut till fångvårdsanstalten Asptuna, ty där kan man alltid köpa heroin. Jag säger detta som exempel på hurdan situationen är. Detta har bl. a. lett till att det har blivit ett orimligt tryck på de intagna som inte vill använda narkotika. De utsätts för en ständig press för att de skall börja missbruka narkotika. Som alla vet förekommer det också tvångsinjicering i viss omfattning.

Detta med narkotikamissbruket och de missförhållanden som jag tidigare har nämnt har lett till att det vackra tal om resocialisering, rehabilitering och kvalitetshöjning på kriminalvården, som vi ägnar oss åt här i riksdagen, bara blir tomma ord därför att verkligheten ser ut som den gör. Och ingen är mer ledsen över detta än den personal som dagligen måste konstatera vilken nivå-sänkning av omhändertagandemöjligheterna som här har skett. Därför tycker jag det är hög tid att tillsätta en utredning som dels skall klarlägga narkotikaproblemets omfattning, dels lägga fram förslag om hur vi skall möta problemen, som blir allt större och större. Jag tycker också det är ägnat att förvåna att det bara är vi moderater i utskottet som har ansett att denna fråga är av sådan vikt att förslaget om tillsättande av en arbetsgrupp som föreslår lämpliga åtgärder borde tillstyrkas.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen 6 i justitieutskottets betänkande nr 28.

Vad beträffar reservationen 9 är det också där en mycket viktig fråga som tas upp. I den reservationen aktualiseras nämligen frågan huruvida inte någon form av jourtjänst borde införas inom frivården. Det måste anses klart otillfredsställande att när det gäller övervakning av frivårds-klientelet – särskilt då människor med svår social missanpassning som alkohol- och narkotikamissbrukare – är tjänstemannaövervakarna icke tillgängliga från fredag kväll till måndag morgon, och de är f. ö. inte heller tillgängliga andra kvällar och nätter. Erfarenheterna visar att problemen inte är koncentrerade till vanlig kontorstid utan kanske är ännu mer frekventa över veckoslut och nätter. Därför har vi föreslagit en ganska logisk åtgärd, nämligen att överväga ett införande av ett slags jourssystem inom kriminalvårdens frivård, precis som vi med anledning av brottskommissionens förslag beslöt att införa en jourorganisation inom socialvården. Nu sägs det att man har prövat detta på ett par håll men att resultatet inte har varit så lyckat. Detta beror emellertid huvudsakligen på att den personal som skulle ställa upp i denna jourtjänst var negativ till att arbeta på obehövlig arbetstid. Det är synpunkter som man kan

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

ha förståelse för, men trots allt är det vår uppgift att ge de här utsatta grupperna, de socialt svåradaptade, det stöd de har rätt att begära. Därför ber jag med detta att få yrka bifall till reservationen 9, vari just föreslås att man skall vidta åtgärder för att genomföra en jourverksamhet inom kriminalvårdens frivård.

Låt mig därefter helt kort säga några ord beträffande ett par punkter där jag representerar utskottsmajoriteten. Får jag då börja med den viktiga frågan om samordning mellan kriminalvården och andra av samhällets vårdgrenar. Ett samarbete mellan kriminalvården och dessa vårdgrenar var ju en förutsättning för att kriminalvårdsreformen skulle fungera så som var avsett. Vi har i utskottsbetänkandet – och i de delarna är utskottet helt enigt – erinrat om vad utskottet sade 1973, nämligen att det förelåg ett klart behov av fastare former för ett samarbete mellan samhällets olika vårdgrenar. Utskottet underströk också vikten av att dessa samarbetsfrågor ägnades särskild uppmärksamhet under det fortsatta arbetet med kriminalvårdsreformens förberedande och genomförande. När vi år 1974 tog ställning till behandlingslagen sade vi att det var nödvändigt att klarlägga frågorna om ansvars- och kostnadsfördelning och att dessa frågor var angelägna och brådskande. År 1975 erinrade vi om att brottsförebyggande rådet hade tillsatt en arbetsgrupp för att utreda frågan om anpassningsstöd åt straffade. Enligt de för gruppen gällande direktiven skulle gruppen framlägga förslag senast den 1 november 1975. Vi ansåg då att förslagen borde framläggas utan dröjsmål. Nu har vi vid årets behandling av detta ärende till vår oförställda häpnad kunnat konstatera att den tidslimit som angavs för den här arbetsgruppen har tagits bort. Vi måste nu i stället vänta i åtminstone ytterligare två år till dess att en försöksverksamhet som igångsatts har kunnat utvärderas. Ett enigt justitieutskott har kritiserat denna handläggning och yrkat att brottsförebyggande rådets överväganden skall framläggas utan dröjsmål.

Därutöver vill utskottsmajoriteten, eftersom de här viktiga frågorna ännu inte fått någon lösning, anslå 500 000 kr. till kriminalvårdsstyrelsen att disponeras just för sådana här stödåtgärder. Vi anser att det är en angelägen åtgärd, som får ses som en tillfällig lösning till dess vi fått garantier för att det avsedda samarbetet kan komma till stånd.

Jag skulle sedan till slut, herr talman, beträffande frågan om senare inlåsning av de intagna helt kort vilja säga att utskottet i stor enighet ansett att detta är en mycket viktig fråga och att man bör sikta till att snarast få en organisation och ekonomiska förutsättningar som möjliggör att senarelägga inlåsningen. Efter kontakter med både kriminalvårdsstyrelsen, personal och intagna har vi kommit till uppfattningen att detta är en fråga av högsta prioritet. Därför har utskottet verkligen understrukit att det är nödvändigt att vi nu snart får ett förslag i detta avseende och att man intill dess inom de olika regionerna bör göra ansträngningar för att i så stor utsträckning som möjligt senarelägga kvällslåsningen. Efter de diskussioner vi haft på olika håll tror vi att detta skall vara

möjligt att genomföra.

Herr talman! Utöver mina tidigare yrkanden vill jag på övriga punkter yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Visby (s):

Herr talman! När vi nu behandlar justitieutskottets betänkande nr 28, som gäller anslag till kriminalvården, vill jag beröra några avsnitt i betänkandet och två reservationer som är fogade till detsamma.

Det är med tillfredsställelse vi kan konstatera ett ökat intresse för kriminalvården och det innehåll man vill ge den nya kriminalvårdsreformen. Antalet motioner som behandlas i betänkandet vittnar om detta intresse.

Den nya kriminalvårdsreformen syftar bl. a. till att öka möjligheterna till återanpassning i samhället genom att låta dem som vistas på våra anstalter delta i såväl teoretisk som praktisk utbildning med ökad öppenhet, frigång och arbete utanför anstalterna.

Beläggningen på våra anstalter visar en fortsatt trend att minska. Vid utgången av år 1975 vistades 4 210 personer på anstalterna, vilket är 375 mindre än motsvarande tid 1974 och över 1 000 mindre än år 1973.

Vid halvårsskiftet 1975 förfogade kriminalvårdsstyrelsen över 4 886 platser. Detta innebär att kriminalvårdsstyrelsen har ett visst överskott på platser och av den anledningen har beslutats om vissa reduceringar av platsantalet vid några anstalter. Jag skall inte fördjupa mig i denna fråga; den kommer att behandlas senare av fru Andersson i Kumla.

Frivården är ett annat avsnitt som har blivit föremål för uppmärksamhet. Departementschefen har här föreslagit en utökning av antalet tjänster som skall ge de dömda ökade möjligheter att erhålla frivårdstjänstemän som övervakare. Herr Mathsson i Fagersta kommer att i ett senare inlägg belysa våra synpunkter på frivården.

Jag går därför över till att behandla reservationerna 1 och 6. I reservationen 1 har de moderata ledamöterna ansett att utskottet skall bifalla motion 1975/76:1998, yrkandet 10, som går ut på att riksdagen hos regeringens begär en utvärdering av den nya kriminalvårdsreformen.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning måste man beakta att den kriminalvårdsreform som nu är i kraft beslutades 1973 och gäller från den 1 juli 1974 ännu inte helt har genomförts. Utskottsmajoriteten anser därför att det saknas förutsättningar att genomföra en utvärdering av det slag som motionärerna och reservanterna begär.

Däremot kan man, som utskottsmajoriteten också skriver i betänkandet, utföra en begränsad undersökning av reformens verkningar. Medel härför finns också anvisade. Kriminalvårdsstyrelsen har erhållit 200 000 kr. att användas till ett projekt som syftar till en kartläggning av reformens effekter. Beloppet har f. ö. uppräknats till en kvarts miljon för nästa budgetår.

Det är utvecklingsenheten vid kriminalvårdsstyrelsen som i samarbete med brottsförebyggande rådets utvecklingsenhet och vetenskapliga grupp

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

handhar denna verksamhet. Det finns därför all anledning att avvakta detta projekts färdigställande och att reformens verkningar har fått slå igenom fullt ut.

Reservanterna tar även upp frågan om personalens arbets- och säkerhetsförhållanden, något som i och för sig är positivt. Men även i detta avseende är reservanterna för sent ute. Den frågan är ju redan aktualiserad av den år 1973 tillsatta utredningen rörande anstaltspersonalens arbetsuppgifter, som utskottsmajoriteten erinrar om. Den utredningen beräknas slutföra sitt arbete innevarande år.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkten 1, mom. 1 och 2, innebärande avslag på reservationen 1.

Under avsnittet Kriminalvårdsanstalterna har de moderata ledamöterna i utskottet reserverat sig till förmån för yrkandet 11 i motion 1975/76:1998, att riksdagen hos regeringen begär att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att framlägga förslag till åtgärder beträffande narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna. År 1974 var i stort samma spörsmål föremål för utskottets behandling.

Utskottsmajoriteten anför att man kan dela reservanternas och motionärernas uppfattning att narkotikamissbruket på anstalterna utgör ett problem och att narkotika förekommer på anstalterna i en utsträckning som ingen egentligen kan acceptera. Men det skulle krävas en total avskärmning från yttervärlden för att helt kunna hindra förekomsten av narkotika inom anstalterna. En sådan avskärmning är enligt vår uppfattning inte förenlig med den ökade öppenhet som eftersträvas för de intagnas skull gentemot samhället utanför murarna. Den skulle även utgöra ett avsteg från en av de grundläggande principerna i den nya kriminalvårdsreformen, som jag nämnde inledningsvis, nämligen att ge internerna utvidgade möjligheter till permissioner, frigång och besök – med andra ord en begränsning i arbetet med återanpassning.

Reservanterna antyder att man inte på tillförlitligt sätt kan kontrollera missbruk av narkotika och anför vidare att man i USA med framgång använder kemisk urinkontroll, en metod som reservanterna anser att man skall kunna tillämpa också på våra anstalter. Det är en uppfattning som utskottsmajoriteten inte delar. Som utskottsmajoriteten anför i betänkandet har man i dag kontrollåtgärder i form av visitation av de intagna, deras bostadsrum och övriga allmänna utrymmen. I viss utsträckning tillgrips även kroppsvitiation.

Vid en del anstalter finns särskild personal avdelad för visitationsverksamheten. Man har nu för avsikt att bedriva sådan verksamhet även vid övriga anstalter. I vissa fall har man också förflyttat interner med narkotikaproblem till annan anstalt.

F. ö. förutsätter utskottsmajoriteten att kriminalvårdsstyrelsen noga följer de här frågorna och vidtar åtgärder för att både begränsa och försvåra införseln av narkotika på anstalterna.

Någon arbetsgrupp av det slag reservanterna förordar kan det enligt

utskottsmajoritetens uppfattning inte vara nödvändigt att tillsätta. Låt oss avvakta och se resultatet av de åtgärder som nu prövas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkten 2 mom. 6 i betänkandet nr 28 och avslag på reservationen 6.

Jag yrkar vidare bifall till reservationerna 2 och 7 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan i betänkandet nr 28.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Den begränsade undersökning som herr Nilsson i Visby nämnde att brottsförebyggande rådet överväger tar ju inte sikte på de problem som vi har avsett i vår reservation. Den tar närmast sikte på att bedöma effekterna av återfallsbrottsligheten. Och när det gäller den saken – i och för sig mycket viktig – är det väl bara att konstatera att eftersom man inte har någon objektiv undersökning om återfallsbrottsligheten före reformen, kan man inte med en undersökning nu, efter reformen, komma fram till några jämförande resultat.

Det som är viktigt, menar jag, vid en sådan utvärdering är att man får klart för sig hur den kategoriblandning som jag nämnde har verkat, får klart för sig om det inte just är den som har orsakat de stora problemen och om det inte är den som egentligen står i strid med vad riksdagen tidigare uttalat om vikten av en differentiering inom kriminalvården, som är en förutsättning för en human kriminalvård när det gäller det stora klientelet.

Vidare har vi den viktiga frågan huruvida de intagna skall få disponera penningmedel. Jag har hört att det numera inte finns några begränsningar i de intagnas rätt att disponera penningmedel, vilket gör att det uppkommer stora spelskulder och stora narkotikaskulder. När vederbörande skrivs ut från anstalten är de därför kanske både mera belastade med kriminalitet och mera belastade med ekonomiska problem än de var när de togs in.

Jag tycker faktiskt att det känns som ett hån när man talar om att arbetet med återanpassningen måste fortsätta ostört och vi samtidigt får tydliga belägg för att den i själva verket så destruktiva atmosfär som finns på våra anstalter verkligen inte främjar den återanpassning vi alla är så angelägna om.

Den undersökning vi har begärt rörande personalens arbetsförhållanden är något helt annat än den undersökning som herr Nilsson talar om rörande personalens arbetsuppgifter. Vi har talat om personalens arbetsförhållanden, och jag trodde att vi alla var ganska angelägna om att få klart för oss hur läget är.

När det gäller narkotikaproblemet på anstalterna kan jag inte upphöra att förvåna mig över det bristande intresse som utskottsmajoriteten här har visat för denna svåra fråga. Man menar att vi får fortsätta som hittills och lita på kriminalvårdsstyrelsen att någonting händer. Jag kan inte säga att jag känner någon misstro mot kriminalvårdsstyrelsen, men jag

kan konstatera att allteftersom åren går blir situationen värre och värre. Därför är det nödvändigt att riksdagen uttalar sin mening om att effektivare åtgärder måste vidtagas. Det kan till äventyrs ge kriminalvårdsstyrelsen litet mera råg i ryggen.

Herr Nilsson talar sedan om att det görs visitationer. Ja, men det görs mycket sporadiskt. På de flesta anstalter görs troligen inga visitationer alls. Dessutom finns justitieombudsmannens uttalande som har gjort att man verkligen drar sig för att vidta någon visitation av besökande.

Herr NILSSON i Visby (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller kriminalvårdsstyrelsens projekt, som jag tidigare nämnde, ser jag ingen begränsning i arbetsuppgifterna. Man har nämligen sagt att projektet syftar till en kartläggning av reformens effekter på återfall. Man kan inte finna att man i det här ordet lägger in en begränsning, utan man får tvärtom en möjlighet att titta på det här ordentligt. Vad beträffar personalens arbetsförhållanden ser jag inte heller någon begränsning, utan det gäller möjligheterna att verkligen följa upp de här frågorna.

Sedan säger utskottets ordförande något om penningmedel och återanpassningen med ett visst tonfall att det här kanske är alldeles fel väg. Men detta måste väl vara den väg vi skall gå för att ge möjlighet åt dem som är intagna på våra anstalter att återanpassa sig till ett normalt leverne. Vi skall väl inte skapa ett stationärt tillstånd för dem som i dag vistas på våra anstalter.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tagit reda på vad som är skrivet rörande den utredning som man har fått anslag till. Det bakgrundsmaterial som finns ger över huvud taget ingen anledning tro att undersökningen skulle bli så omfattande att den skulle gå in på de specifika problem som jag har nämnt. Därför anser jag att det fortfarande är angeläget att riksdagen uttalar som sin mening att en sådan undersökning måste göras.

Herr Nilsson i Visby sade i sitt tidigare inlägg att de intagna som har narkotikaproblem kan flyttas till en annan anstalt. Vilken anstalt, herr Nilsson? Praktiskt taget varenda anstalt i det här landet har narkotikaproblem. På den konferens jag besökte uttalade personalen den meningen att om vi åtminstone kunde få två narkotikafria anstalter i landet skulle mycket vara vunnet. Jag får säga att det är en ganska begränsad målsättning som det där har givits uttryck för. Möjligen är den tyvärr realistisk.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Kriminalvården är sedan länge föremål för en så gott som kontinuerlig debatt. Särskilt intresse har riktats mot fängelsesystemet, och inte minst mot isoleringsstraffet. Då den senare frågan kommer upp i en debatt längre fram finns det ingen anledning att ta upp

den här i dag. Folkpartiets och min personliga inställning i den frågan är f. ö. väl känd.

Det stora intresset för kriminalvården är enligt min mening glädjande och löftesrikt. Det ger oss bl. a. skäl att förvänta en välvilligare inställning till tidigare straffade från allmänhetens och inte minst från arbetsgivarnas sida. Detta menar jag är något mycket värdefullt.

I varje demokrati är respekten för lagen en grundval för samvaron människor emellan. "Utan trygghet för liv och lem är inget samhälle ett gott samhälle. Att skydda människor mot brott och mot brottets verkningar är centrala uppgifter för vårt rättsväsen". Detta citat ur en tidigare folkpartimotion uttrycker enligt min mening vad saken gäller.

Men rättstryggheten handlar också om hur människor behandlas av domstolar och förvaltningsmyndigheter, vare sig man är åtalad eller kommer i kontakt med sådana institutioner av andra skäl. Just nu finns det kanske särskild anledning att uppmärksamma den rättstrygghetsfrågan.

Vill vi slå vakt om vårt rättssamhälle – och det är en huvuduppgift för oss politiker – är det nödvändigt att med kraft reagera mot lagöverträdelser men också mot alltför snäv tillämpning av gällande lagar och anvisningar. Vi får naturligtvis inte förskjuta gränsen för samhällets reaktion så att allvarliga lagöverträdelser betraktas som något tämligen harmöst och nära nog acceptabelt. Då uppluckrar vi grunden för vårt rättssamhälle.

Rättssamhället kräver också att frihetsberövande påföljd tillgrips i vissa lägen. Det behövs som samhällsskydd och för att hävda allmän laglydnad. Jag vill understryka att fasthet och tydlig och klar reaktion är en förutsättning för ett rättssamhälle. Det har jag sagt tidigare, men jag vill upprepa det i dag när jag har mitt sista tillfälle att här i riksdagen delta i en debatt av detta slag.

Självfallet är jag medveten om att såväl lagstiftaren som de lagtillämpande myndigheterna här ställs inför svåra avvägningsproblem. Det måste alltid i botten finnas en omtanke om den som är föremål för samhällets åtgärder. Vi måste klart och skarpt reagera mot brottsligheten men samtidigt söka att på allt sätt hjälpa den dömda tillbaka till ett normalt liv och till en fungerande samhällsgemenskap.

Jag läste om en rektor för en pojkskola – han är känd för sin förmåga att förvandla pojkar. Han uttryckte sig vid ett tillfälle så här till en elev: Johnny, vi tycker om dej, men vi tycker inte om det du gör. Det är ett uttryck för den inställning jag här pläderar för.

Vi hoppas och tror att den senaste kriminalvårdsreformen är ett riktigt och viktigt steg i den riktning som jag här angivit. Tyvärr har inte de allmänt omfattade grundtankarna bakom kriminalvårdsreformen kunnat förverkligas ännu. Den är endast till en del – t. o. m. kanske en liten del – genomförd. Det måste därför vara alltför tidigt att nu företa en utvärdering av det slag som föreslås i motionen 1998, ett motionsyrkande som f. ö. följs upp i reservation nr 1.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till kriminal-
vården*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

Däremot är det möjligt att göra mera begränsade undersökningar rörande reformens verkningar, och jag är angelägen om att så sker. Som visas i utskottsbetänkandet finns också möjligheter att genomföra dylika undersökningar, och i det sammanhanget har brottsförebyggande rådet ett stort ansvar. Inte minst viktigt är det att man tar hänsyn till personalens arbetssituation och säkerhetsförhållanden. Det är viktigt att personalen får komma till tals när frågor som berör deras arbetssituation behandlas. Det är angeläget att utredningen rörande personalens arbetsförhållanden m. m. får tillfälle att slutföra sitt arbete så snart som möjligt.

Med det jag här sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen 1. Men jag vill i detta sammanhang understryka att jag delar fru Kristenssons uppfattning att det är viktigt att den differentiering av klientelet som vi varit eniga om inte äventyras. Särskilt viktigt är det enligt min mening att unga straffade inte blandas med gravt belastade äldre fångar. Vi måste mycket noga bevaka att så inte sker.

Den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna bör enligt departementschefens uppfattning föranleda att platsantalet reduceras på ett antal rixanstalter. En sådan reduktion är onekligen motiverad. Här berörs även anstalten Tidaholm. Då den enligt tidigare beslut skall vidkännas en minskning med 40 platser före den 1 juli i år kan lämpligheten av ett beslut om en ny reduktion redan nu med 40 platser starkt ifrågasättas. Mot en sådan indragning talar omsorgen om den lokalt bundna personalen men också planerna på att förlägga en del av försöksverksamheten med marknadsanpassad lön till anstalten Tidaholm. Det bör prövas om inte en motsvarande indragning i stället kan göras vid en eller flera av övriga 21 rixanstalter. Utskottet förordar en sådan omprövning, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 2.

I två motioner föreslås höjda anslag under F 2 Kriminalvårdsanstalterna för att möjliggöra en senareläggning av kvällslåsningen vid de slutna anstalterna. Enligt min mening är detta en angelägenhet av mycket stor vikt för de intagna. Då motionsyrkandena är väl motiverade och då utskottet i sitt betänkande utförligt redovisar skälen för en sådan åtgärd och hänvisar till att önskemål om senare låsning genomgående har förts fram och prioriterats av de intagna vid utskottets studiebesök hos olika kriminalvårdsanstalter samt då krav i denna riktning framförts av kriminalvårdsstyrelsen under en följd av år behöver jag inte gå in på motiven för en sådan åtgärd. Men då den kräver vissa överväganden med hänsyn till de lokala förhållandena och personalens arbetsförhållanden har jag nöjt mig med att följa utskottsmajoriteten när den förordar att frågan om en senareläggning av kvällslåsningen vid de slutna anstalterna blir föremål för en skyndsam översyn genom justitiedepartementets försorg. Jag vill dock kraftigt understryka att den verkligen skall ske snabbt så att förslag till senareläggning om möjligt kan föreläggas riksmötet hösten 1976. Redan nu bör dock ansträngningar göras för att inom de olika

regionerna senarelägga kvällslåsningen i så stor utsträckning som det är möjligt med hänsyn till lokala förhållanden och inom ramen för tillgängliga resurser.

Mitt ställningstagande innebär bifall till utskottsförslaget och avslag på reservationen 3.

I olika motioner har begärts en större satsning på arbetsmarknadsmässig lön för arbete utfört av intagna i fångvårdsanstalter. Det har krävts dels att förslag framläggas om införande av sådan lön, dels att frågan om marknadsanpassade arbets- och studieersättningar för alla intagna i kriminalvårdsanstalter utreds och att därvid även de problem som sammanhänger med beskattning, sjukförsäkringsförmåner m. m. beaktas.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att införande av en marknadsanpassad arbetsersättning för de intagna på våra kriminalvårdsanstalter skulle vara av stort värde från flera synpunkter. Men det är också klarlagt att en del av de intagna inte rimligen kan delta i en sådan verksamhet. Det finns dock goda möjligheter att kraftigt utvidga verksamheten med marknadsanpassade arbetsersättningar och pröva möjligheten till studieersättningar i enlighet med förslaget i motionen 1061. Sådana lösningar bör därför prövas. Jag finner detta utomordentligt angeläget och förordar varmt att en utredning äger rum.

Åtgärder av detta slag får emellertid inte försvåra arbetet med att genom frigivningspermissioner och frigång möjliggöra att de intagna kan arbeta eller delta i undervisning, utbildning eller annan särskilt anordnad verksamhet utanför anstalten. Enligt min mening är sådana åtgärder, där de är möjliga att genomföra, bäst ägnade att hjälpa den intagne till en väl förberedd återanpassning till livet utanför anstalten.

Utskottet begär en utvärdering av erfarenheterna av verksamheten på Tillberga, en utvärdering som också bör omfatta de företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekterna på verksamheten. Även situationen för intagna som bedriver studier bör utredas. Utredningen bör också omfatta de problem som sammanhänger med beskattning, sjukförsäkring och andra ekonomiska frågor, som är aktuella i sammanhanget.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag, men vill också understryka vikten av att utredningsarbetet kommer i gång utan tidsutdräkt, så att förslag till åtgärder kan lämnas redan nästa riksmöte. Samtidigt yrkar jag avslag på reservationen 4.

I motionen 1998 tar man upp missbruket av narkotika på kriminalvårdsanstalterna. Motionärerna påvisar problemets allvarliga karaktär och föreslår att riksdagen skall begära att regeringen tillsätter en arbetsgrupp av specialister med uppgift att framlägga förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket. Fru Kristensson har noga redogjort för situationen, och jag kan därför hänvisa till vad hon anförde på den här punkten. Hon förvånar sig över att bara moderaterna har velat ansluta sig till reservationen. Jag vill påminna om att jag under utskottsbehandlingen reserverade mig på den här punkten, men av någon anledning har det inte uppmärksamrats. Jag delar nämligen uppfattningen att det här gäller

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

ett allvarligt problem, som äventyrar målsättningen för kriminalvården. Om den saken råder inget tvivel.

Jag medger att detta är ett svårlost problem, om vi samtidigt vill slå vakt kring den större öppenhet gentemot samhället i övrigt som utgjorde en av grundförutsättningarna för kriminalvårdsreformen. Och den öppenheten vill jag slå vakt om.

Det är en uppgift av mycket grannliga natur, säger utskottet, att rätt avväga kontrollen och göra det på ett sådant sätt att den blir effektiv. Detta är alldeles riktigt. Men det är samtidigt angeläget att ingen möda sparas när det gäller att komma till rätta med insmugglingen och bruket av narkotika på våra anstalter. Det finns därför anledning att pröva förslaget i den nämnda motionen om tillsättande av en arbetsgrupp av specialister med uppgift att utarbeta förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna. Även om jag inte kan ansluta mig till allt som sägs i reservationens motivering, kommer jag att rösta för yrkandet i reservationen 6 om tillsättandet av en arbetsgrupp.

Frivården behandlas i betänkandet under punkten 3. Regeringen har föreslagit riksdagen att till Frivården för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 97 300 000 kr.

Under denna punkt har utskottet även haft att behandla bl. a. folkpartiets motion om förhöjt anslag till behandlings- och stödåtgärder och begäran om förslag till höjning av ersättningen till lekmanövervakare samt till frivården över huvud taget.

Folkpartiet har sedan länge hävdat att påföljder som innebär frihetsberövande inte skall komma till användning, när syftet med det kriminalrättsliga ingripandet kan nås med andra åtgärder, dvs. att kriminalvård i frihet bör användas i största möjliga utsträckning. Men vi har då samtidigt framhållit hur viktigt det är att frivården får nödiga resurser, inte minst personella resurser. Vi är av den uppfattningen, att skall kriminalvården göra skäl för namnet bör det finnas möjligheter till personlig omsorg om de människor som hamnat snett i samhället. Den omsorgen kan ges inom frivården, men jag upprepar vad jag har sagt tidigare då vi behandlat dessa frågor, att det också är möjligt att bättre ta till vara det engagemang som folkrörelserna företräder och de möjligheter som arbetsmarknadens organisationer kan erbjuda.

Det finns också anledning att på nytt framhålla värdet av ett bättre utbyggt samarbete mellan kriminalvård och socialvård. Vi från vårt håll föreslog i fjol att socialutredningen skulle få i uppdrag att även utreda en mer långtgående samordning mellan socialvården och frivården. Utskottet insåg behovet av en sådan utredning men förutsatte att den utredningen skulle ske genom brottsförebyggande rådet. Riksdagen följde utskottet.

I en i december förra året avlämnad promemoria konstaterar brottsförebyggande rådets arbetsgrupp rörande anpassningsstöd åt straffade att formerna för ett utökat och systematiserat samarbete mellan kriminalvården och angränsande vårdområden är beroende av vissa förutsätt-

ningar, som först måste klarläggas och fastställas. Hit hör t. ex. kriminalvårdens kostnadsansvar för medicinska och sociala vårdinsatser, fördelningen av behandlings- och resursansvaret för olika vårdinsatser och kriminalvårdens anknytning till redan etablerade samarbetsformer. Det kanske inte hade varit så dumt, om socialutredningen fått det uppdrag som vi föreslog förra året.

Arbetsgruppen har nu påbörjat en försöksverksamhet i syfte att beskriva frivårdens roll i ett lokalt vårdssamarbete. Försöken skall vara avslutade vid årsskiftet 1977-1978. Sedan återstår att se vad som kommer ut av den försöksverksamheten. Den kommer att ta tid. Att vi inte kan vila stilla i väntan på de förslag som försöksverksamheten eventuellt leder till är säkerligen uppenbart för alla i denna kammare. Regeringen har föreslagit en viss förstärkning inom frivårdssektorn, vilket givetvis noteras med tillfredsställelse. Så tillkommer 35 tjänster som assistent och 11 tjänster som biträde avsedda att bereda ett ökat antal dömda med svår missanpassning möjlighet att få frivårdstjänstemän som övervakare. Vidare beräknas medel för 7 tjänster som assistent för förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid häkten och lokalanstalter som ett led i strävandena till ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård. Allt detta är av stort värde, inte minst den ökade integreringen mellan anstaltsvård och frivård. Det är av oerhörd vikt att ingen möda sparas när det gäller att förbereda och hjälpa den intagne vid övergången från anstaltsvård till frivård och vid övergången från frivård till ett liv i full frihet. I de sammanhangen finns det i de flesta fall behov av behandlings- och stödåtgärder av betydande omfattning.

Det är nödvändigt att i väntan på att berörda samarbets- och ansvarsfördelningsfrågor fått sin lösning förstärka frivårdens resurser såvitt gäller behandlings- och stödåtgärder. Det är utomordentligt angeläget att åtgärder i syfte att stödja de medmänniskor det här är fråga om vid övergången till ett liv i frihet inte hindras av brist på ekonomiska resurser. Enligt utskottet bör därför anslaget under förevarande punkt räknas upp med 500 000 kr., och jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen 7.

Beträffande förslaget till höjning av ersättningen till lekmanövervakare, som också fanns med i folkpartiets partimotion, är det endast att konstatera att den åtgärden redan är under behandling i departementet och att vi snart får förslag på den punkten.

Sällan har en förbättring av ersättningen för utfört arbete varit mer motiverad än i detta fall. De frivilliga övervakarna utför ett synnerligen ansvarsfullt och krävande arbete, och det är av stor vikt att det till frivårdsverksamheten knyts ett tillräckligt antal lämpliga personer. Det vore mycket att säga på den punkten, men jag skall inte göra det nu. Även om den ifrågasatta höjningen endast är en anpassning till det allmänna löne- och kostnadsläget, är den ändå ett uttryck för att samhället sätter värde på det arbete som dessa övervakare utför.

I avvaktan på resultatet av regeringens överväganden med anledning

Nr 117

Ondagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till kriminal-
vården*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

av promemorian och remissyttrandena över den nöjer sig utskottet med att på nytt betona angelägenheten av att en uppräknig av övervakarnas ersättning snabbt kommer till stånd, och inte heller jag ställer något yrkande på den här punkten utöver det som utskottet anfört.

I motion 716 yrkas bl. a. att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder för att genomföra jourverksamhet inom kriminalvårdens frivård. Vissa försök med jourverksamhet har gjorts, bl. a. i Göteborg och Västerås, men enligt vad utskottet inhämtat har erfarenheterna av försöken inte varit positiva. Vid försök i Borås, där frivårdstjänstemännen medverkat i den sociala jourverksamheten, har däremot erfarenheterna varit enbart positiva, vilket utskottet hade möjlighet att konstatera vid sitt besök i Borås för någon månad sedan.

Frågan om att på lämpligt sätt åstadkomma vidgade möjligheter till kontakter mellan klienterna och frivårdstjänstemännen utanför den normala kontorstiden pockar på en lösning och är också enligt vad utskottet inhämtat under övervägande inom kriminalvårdsstyrelsen. Frivårdens storstadsutredning sysslar även med frågan och överväger bl. a. vissa former för medverkan av frivårdstjänstemännen i den sociala jourverksamheten.

Vid bedömningen av denna fråga måste hänsyn tas till att det klientel som anförtros åt tjänstemannaövervakare framför allt utgörs av personer med ofta svår social missanpassning. Deras behov av stöd och hjälp uppkommer inte minst under kvällstid och vid helger, då skyddskonsulentexpeditionen är stängd. Och dessa problem gäller inte bara storstäderna, som berörs av den omnämnda utredningen, utan de finns runtom i landet. Det är därför angeläget att en jourverksamhet i större skala kommer till stånd, så att vårdverksamheten inte stannar upp då expeditionstiden är slut utan kan fullföljas även på icke kontorstid.

Med hänvisning till det senast anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 9. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara vitsorda det som herr Westberg i Ljusdal tidigare sade beträffande ståndpunktstagandet till reservationen 6. Enligt utskottsprotokollet har ni röstat för den reservationen, men sedan har ni tydligen inte haft någon kontakt med utskottskansliet och lämnat in någon reservation eller diskuterat hur reservationen skulle utformas, och det är väl förklaringen till att ert namn inte återfinns där. I varje fall är det glädjande att vi är flera som står bakom synpunkterna i den reservationen.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att jag inte har lämnat in något förslag till reservation. Jag väntade att få se ett sådant förslag, för jag visste att det skulle komma. Nu fick jag aldrig tillfälle till det, vilket ledde till att mitt namn inte finns med i sammanhanget.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! Jag skall något beröra de i justitieutskottets betänkande nr 28 behandlade vpk-reservationerna, och jag skall göra det i den ordning de förekommer i betänkandet.

I motion 1074 har vi föreslagit en senare inlåsning av de intagna på kriminalvårdsanstalterna. F. n. låses de in redan kl. 20 på kvällarna. Vi anser denna tidiga inlåsning föga mänsklig, och den står i strid med vad vi anser vara en modern kriminalvård av år 1976. Det är en kränkande omyndighetsförklaring att vuxna människor skiljs så starkt från livet utanför murarna. Bland de intagna väcker den tidiga inlåsningen förbittring och stark opposition. Den rimmar illa med målsättningen för den moderna kriminalvårdspolitik som man säger sig sträva efter.

De intagna får ingen större möjlighet att utöva någonting på sin fritid. Deras möjligheter till meningsfulla sysselsättningar är starkt begränsade. Den intagne har ingen eller ringa möjlighet till samvaro med andra. Det är alltså ett liv som man inte med bästa vilja i världen kan säga vara humant och människovärdigt. Om inlåsningen i stället skedde kl. 22 skulle den intagne få betydligt bättre möjligheter att påverka sin egen situation. En senare inlåsning skulle bättre stå i överensstämmelse med ambitionen hos en modern kriminalvård.

Utskottsmajoriteten avstyrker med hänvisning bl. a. till att en senare inlåsning kostar mycket pengar. Huvudargumentet är alltså att det kostar för mycket. Jag tycker det är litet skrämmande, ja, t. o. m. en smula cyniskt att man hänvisar till att det inte finns pengar för att tillmötesgå kravet på senare inlåsning. Utskottsmajoriteten säger vidare – och åberopar då vad kriminalvårdsberedningen anförde – att en senare inlåsning fick stå tillbaka för andra reformbehov. Andra reformbehov var enligt beredningen, vilket utskottet stöder sig på, bl. a. att utrusta de intagnas bostadsrum med TV-apparater o. d. Tillåt mig bara ställa en stillsam fråga i detta sammanhang: Har de intagna fått vara med och ge sina synpunkter till känna om valet av dessa angelägna reformbehov, och vad blev i så fall resultatet? Jag tycker det är rimligt att ställa den frågan, eftersom en stark opinion bland de intagna önskar senare inlåsning.

Utskottsmajoriteten säger visserligen att satsningar på TV-apparater och sådant inte är ägnat att lösa problemet med senare inlåsning och bättre möjligheter till aktiv fritidsverksamhet. Man känner sig tydligen pressad av det mer och mer aktuella kravet från de intagnas sida. Man förordar en översyn genom departementets försorg och hoppas på att saken möjligen skall kunna bli föremål för förslag till nästa riksmöte. Det kan sägas vara ett framsteg frampressat under opinionens tryck.

Det är tyvärr alltför vanligt att man skjuter frågorna framför sig, åberopar vägen om utredning för att förhåla tiden, men därmed är ju inte de intagna hjälpta. Följaktligen borde man från utskottsmajoritetens sida ha efterlyst litet mer aktiva insatser. Ser vi till den ekonomiska sidan så är ju kostnaderna inte alltför avskräckande. Jag tror att det är väl använda pengar att satsa de ca 10 milj. kr. som det skulle kosta att

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till kriminal-
vården*

ge dessa människor en drägligare tillvaro. Det är i varje fall inte mycket pengar, om man ställer beloppet i relation till vad exempelvis upprustningen av polisen har krävt under senare år.

I motionen 1081 har herr Lövenborg och jag aktualiserat införandet av marknadsmässiga löner vid samtliga kriminalvårdsanstalter. Detta förslag följer linjen om en humanare och människovärdigare kriminalvård. Det följer linjen att så långt det är möjligt skapa normala förhållanden på anstalterna. Förhållanden som inte i alltför stor utsträckning skiljer sig från livet utanför murarna är naturligtvis att eftersträva. Det handlar ju hela tiden om att de människor som av en eller annan anledning har hamnat bakom murarna en dag skall komma tillbaka ut i samhällslivet, och då spelar enligt vår mening alla åtgärder som kan vara bra för återanpassningen en mycket stor roll. Utgångsläget för den som under en tid suttit intagen är ofta mycket dåligt. Åtgärder som kan hjälpa den intagne att återanpassa sig till livet utanför anstalterna bör därför vidtagas.

För återanpassning och för det allmänna välbefinnandet är det enligt vår mening viktigt att de intagna har arbete och sysselsättning. Det är ändå bättre om de intagna finner sitt arbete meningsfullt och att det ger ett ekonomiskt utbyte. Tyvärr måste man säga att så inte är fallet f. n. Den marknadsmässiga lönen för utfört arbete lyser med sin frånvaro – nu bortser jag från anstalterna i Tillberga och Skogome. Vi tror att det är nödvändigt att tänka om i detta avseende. Var och en kan gå till sig själv – om han eller hon inte får mer än en symbolisk betalning för sitt arbete, förefaller det ganska meningslöst och föga uppmuntraende.

Många är de sanna berättelser ur det hårda livet som den intagne ställs inför vid frigivning: inget arbete för det mesta, ingen bostad och inga ordnade sociala förhållanden. Än mindre är den frigivne stadd vid någon större kassa för att klara de första veckorna efter frigivningen. Införandet av marknadsmässiga löner skulle utan tvivel vara en åtgärd som dels stimulerar till en större arbetsinsats, dels ger den intagne en möjlighet att ordna upp sin ekonomiska situation före frigivningen. Det skulle också säkert bidra till att nedbringa antalet återfall.

Majoriteten hänvisar till att man inte har tillräcklig utvärdering av den verksamhet och praktik som äger rum i Tillberga och Skogome. Vad som i detta fall är anmärkningsvärt är följande i utskottets skrivning: "Utvärderingen bör i motsats till de begränsade undersökningar som hittills gjort även omfatta de företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekterna på verksamheten."

Menar man verkligen att man skall lägga s. k. företagsekonomiska aspekter på detta problem? Låt mig säga: Hör och häpna! På dessa utslagna människor, på detta klientel, skall man alltså lägga företagsekonomiska aspekter. Om inte införandet av marknadsmässig lön vid kriminalvårdsanstalterna ger krass ekonomisk vinst skall man följaktligen avstå. Låt mig fråga: Hur stor skall profitkvoten vara? Är utgångsläget att principen skall vara densamma som i samhället i övrigt, utanför murarna, dvs. högsta möjliga profit? Det skulle vara intressant att höra vad man avser

skulle vara gällande. Här fordras en förklaring, värderade utskottsledamöter.

Vidare säger man i utskottsbetänkandet att det krävs att den intagne, för att bli antagen till den försöksverksamhet som bedrivs i exempelvis Tillberga, skall vara frisk, arbetsför och intresserad av att, som det heter, under aktivt samarbete med personalen försöka ordna upp sin ekonomi inför frigivningen. Den intagne skall med andra ord ha särskilt goda egenskaper om han eller hon över huvud taget skall få åtnjuta förmånen att komma in på Tillbergaanstalten. Det skall följaktligen vara fråga om en viss elit bland de intagna.

Då måste jag ställa frågan: Vad har detta med human kriminalvård att göra? På vilka premisser kan man ställa sådana krav? Vad finns det för vetenskapliga värderingar och utgångspunkter som gör att man kan ställa sådana krav på utslagna människor? Vilka gränser har man uppsatt när det gäller att avgöra om en intagen är arbetsför eller inte? Jag bortser självfallet från sjukdom, som kan göra vederbörande oförmögen att arbeta. De intagna och vi här i kammaren är intresserade av en förklaring på den punkten.

Det heter också i utskottsbetänkandet att införandet av marknadsmissiga löner för alla intagna i kriminalvårdens anstalter stämmer mindre väl överens med den pågående omstruktureringen av verksamheten vid våra anstalter. Även detta uttalande är mycket intressant, inte minst ur den synpunkten att enligt en regeringens skrivelse den 5 februari 1976 med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under 1975 har regeringens representanter varit med om att antaga en resolution i ministerkommittén angående arbetsdrift inom kriminalvården. I regeringens skrivelse heter det:

”Resolution (75) 25 innehåller rekommendationer till medlemsstaternas regeringar med avseende på arbetsdriften inom kriminalvården. I resolutionen uttalas bl. a. att arbetsförhållanden, produktionsmål och arbetslön inom anstalt bör anpassas till vad som är gängse utanför anstalt, så långt det är praktiskt möjligt och med beaktande av arbetsdriftens särskilda natur.”

Jag ber om ursäkt för att jag är litet frågvis, men jag måste ställa ytterligare en fråga, både till justitieministern och till utskottets majoritet: Hur stämmer utskottets ställningstagande överens med resolutionen? En förklaring på den punkten är det minsta man kan begära.

Låt mig så gå över till motionen 1064. I den återkommer vi från vpk med begäran om uppräknig av anslaget till frivården med 18 milj. kr. Vi har tidigare vid flera tillfällen här i kammaren utförligt motiverat vårt välgrundade krav på större satsning på frivårdsområdet. Jag skall inte upprepa redan kända argument, men tillåt mig att fästa uppmärksamheten på några frågor. Till att börja med: De allra viktigaste frågorna handlar om de förebyggande och rehabiliterande åtgärderna. Vi har tidigare framfört att skärpta straff och fler poliser inte på något sätt löser problemen. Det är en grundregel. Därav följer att vi efterlyser en genom-

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till kriminalvården

tänkt analys av orsakerna till brottsligheten, som måste vara utgångspunkten för brottsbekämpningen. Vi måste skapa ett samhälle som är mänskligare, där de sociala insatserna ökas så att människorna får en chans att växa upp i känslan av värme och gemenskap i stället för kommersialisering och profitjakt. Det nuvarande samhället präglas i mycket hög grad av hets, stress, jäkt och utslagning.

En ganska färsk undersökning, publicerad för några dagar sedan och genomförd av kriminologen Leif Persson, ger vid handen att en grupp utslagna ligger bakom de flesta inbrotten i Stockholm under 1975. Han redovisar att 1 500 tjuvar svarar för 70 % av alla inbrott som klarades upp i Stockholm under 1975. Han konstaterar vidare att det inom denna grupp finns en mycket hårt belastad grupp av 144 personer som svarar för hälften av alla inbrott som de 1 500 tillsammans begått.

Persson konstaterar att de människor det handlar om lever ett liv som är fullständigt utarmat och att det här är en fråga om en samhällspolitik. Han säger ordagrant: "Jag anser att vi har dom tjuvar vi förtjänar; de speglar vårt samhälles ojämlikhet där livet är ett helvete för ett ständigt ökande antal ungdomar." Hans slutsats blir att dessa människor måste få en rimlig tillvaro. Samhället måste, som han säger, satsa massor av pengar på sin frivård. Så långt kriminologen Persson.

De grundläggande frågorna angående satsningen på ökad frivårdsverksamhet är frågor om utbildning, arbete och bostad.

I Tidskrift för kriminalvård nr 1 1976 tar skyddskonsulenten i Västerås Lars Sjöstrand upp dessa problem i en uppmärksamman artikel, framför allt vad gäller frågorna om utbildning och arbete. Han konstaterar att var tredje frivårdsklient är arbetslös, att nära hälften av de undersökta frivårdsklienterna har grava läs- och skrivsvårigheter och att frivårdsklienterna i allmänhet saknar yrkesutbildning.

Att denna bild inte särskilt skiljer sig från landet i övrigt framgår ju av andra undersökningar som har gjorts.

Här är det enligt vår mening nödvändigt att satsa pengar i syfte att skapa en bättre frivård, en konstruktiv frivård i syfte att anpassa de människor som kommit på sned. Om nära hälften av frivårdens klienter inte kan läsa och skriva, än mindre har en yrkesutbildning, så kan man självfallet inte förvänta sig att situationen skall bli bättre utan resoluta åtgärder.

Om vi tar utbildningen till att börja med, så spelar den en utomordentligt stor roll i dagens rehabiliteringsarbete. För anstaltens klienter finns en särskild avdelning inom kriminalvårdsstyrelsen. Den svarar för undervisningens uppläggning och utformning. Men något motsvarande för frivårdens klienter finns såvitt jag vet inte.

Jag har tidigare i en interpellation i annat sammanhang tagit upp frågan om frivårdsklienternas läs- och skrivsvårigheter. Om jag inte minns fel utlovades vid något tillfälle för ett par år sedan att något skulle hända på detta område. Det är ju närmast justitieministern som är svaret skyldig i denna fråga. Mig veterligt har ingenting hänt. Men, herr statsråd, vore

det inte av behovet påkallat att inom kriminalvårdsstyrelsen inrätta en särskild avdelning för utbildningsfrågorna inom frivårdens ram. liknande den som nu finns för anstaltens klienter? Kan man förvänta ett sådant initiativ? Jag tror att det skulle vara mycket värdefullt.

En annan fråga som sammanhänger med denna är att frivårdens klienter som bekant inte klarar AMS-utbildningen. Jag måste ställa frågan om man vet varför de inte gör det. Om man inte satsar ytterligare i fråga om utbildning, hur kan man då räkna med att dessa utslagna människor skall kunna återanpassas i samhällslivet och kunna få arbete och utkomst? Det är frågor som är av avgörande betydelse. Det är enligt min mening på dessa områden som ökade satsningar på frivårdsområdet måste sättas in.

Jag har ställt en rad frågor. Dessa frågor är det angeläget att få svar på. Det handlar om en stor grupp människor som är utslagna. Finns viljan och ambitionen att förbättra deras situation? Ja, det kommer, hoppas jag, att framgå av svaren. Från vårt partis sida vill jag understryka nödvändigheten av kraftfulla, konkreta åtgärder i syfte att ge de utslagna en chans, en reell möjlighet till mänsklig, normal tillvaro i en kollektiv gemenskap.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 4, 5 och 8 vid justitieutskottets betänkande nr 28.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har behov av att på ett par punkter bemöta vad herr Pettersson i Västerås anförde.

Den första punkten gäller frågan om den senare inlåsnings. Där tycker jag att herr Pettersson i onödan underströk skillnaderna i synsätt mellan utskottsmajoritet och minoritet. Som jag sade i mitt anförande har hela utskottet, bl. a. under studiebesök och vid kontakter med kriminalvårdsstyrelsen, verkligen fått förståelse för att frågan om en senare inlåsnings är utomordentligt angelägen. Jag vill också klart säga ifrån att det inte är snöda ekonomiska hänsyn som har varit avgörande för utskottsmajoriteten när det gäller ett beslut om en timmes senare inlåsnings, utan orsaken har varit att vi begär ett förslag från departementet till nästa år. Jag tror att herr Pettersson också inser att ett sådant beslut måste föregås av vissa överväganden rörande administrativa problem, bl. a. hur personalen på anstaltens ser på en sådan sak. Jag vill också understryka vad utskottsmajoriteten skriver, nämligen att i avvaktan på ett förslag från regeringen i detta avseende bör man också med nuvarande anslag kunna genomföra en viss senareläggning av inlåsnings. Personligen tror jag att detta är möjligt på åtskilliga anstalter. Och jag tycker som sagt att herr Pettersson i onödan betonade åsiktsskillnader som inte finns.

Vad sedan gäller frågan om den marknadsanpassade lönen vågar jag påstå att vad herr Pettersson här citerade ur Europarådets resolution väl stämmer med vad utskottsmajoriteten har anförut. F. ö. vill jag poängtera att vi här i vårt land kanske ligger litet längre framme i bedömningen

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

av dessa frågor än vad man i allmänhet gör inom Europarådsländerna, och det kan vara ett skäl till att vi inte har velat gå så långt som herr Pettersson i Västerås anser att vi borde göra. Jag vill understryka vad utskottet skriver på s. 8 i sitt betänkande nr 28, nämligen att om man skulle tänka sig en marknadsanpassad lön på samtliga våra anstalter, så stämmer det faktiskt ganska dåligt med den kriminalvårdsreform som vi har antagit. Den innebär nämligen i stället att man skall i större utsträckning använda sig av permissioner och frigång för att bereda de intagna tillfälle att delta i arbetslivet ute i samhället. Och jag undrar om inte också herr Pettersson egentligen anser att det är den riktiga vägen att gå. Också på den punkten vill jag sålunda understryka att utskottsmajoriteten måhända har mera tagit fasta på kriminalvårdsreformen och dess konsekvenser – som vi ju tidigare har varit överens om – än vad herr Pettersson har gjort i sin reservation.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte verkligen att göra utskottet rättvisa när det gäller utskottets positiva skrivning i dessa frågor. Jag ansträngde mig faktiskt för att göra det. Men det är väl så att det är skillnad på ord och handling. Vad jag framför allt beklagar är att utskottet inte har fullföljt sina ambitioner och sin goda tanke genom att stödja min reservation. Det är vad det handlar om.

Sedan vill jag säga att innan jag svarar på fru Kristenssons fråga om den marknadsmässiga lönen och alltså går vidare i debatten skall jag be att få svar på de frågor som jag tidigare har ställt.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 28 är ganska begränsat i vad gäller antalet sidor, men antalet reservationer är nio. Oenigheten tycks med andra ord vara stor. Och visst har vi varit oeniga på en del punkter, men vi har också lyckats komma fram till gemensamma ståndpunkter på några viktiga avsnitt. Jag bortser då från kommunisterna, vilkas reservationer vittnar om att de gör det mycket lätt för sig. Det är bara att radera polisorganisationen, så får vi medel tillgängliga för såväl frivård som åtgärder på andra områden inom kriminalvården. Så oansvarigt kan inte övriga partier handla.

I de andra partierna har man med anledning av väckta motioner enats om att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt två områden inom kriminalvården. Det gäller för det första att åtgärder snarast bör vidtagas för att åstadkomma en senare inlåsning av de intagna på anstalterna. För det andra har centerpartiet, socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna enats om att en utvärdering bör göras beträffande den marknadsanpassade lön som tillämpas på ett par av våra anstalter. Viljeinriktningen är att man efter hand skall kunna betala sådan ersättning till allt fler av de intagna vid våra kriminalvårdsanstalter.

I en motion av herr Polstam m. fl. – det är en mittenmotion – anförs

att till de mest pressande och aggressionsutlösande momenten på dagens anstalter hör den tidiga inlåsningen. Regelmässigt sker inlåsning i cellerna redan kl. 20. Den tidiga inlåsningen begränsar de intagnas möjligheter att utnyttja sin fritid till meningsfulla aktiviteter och samvaro med andra. Kriminalvårdsstyrelsen har under en följd av år i sina anslagsframställningar framhållit att en senare inlåsning är en angelägen åtgärd för att förbättra de intagnas situation. Av kostnadsskäl har styrelsen avstått från att begära medel för senare inlåsning. Som kompensation för den tidiga inlåsningen föreslås i stället att de intagnas enskilda bostadsrum förses med TV-apparater. Jag kan visst medge att denna åtgärd har ett vällovligt syfte, men TV-tittandet torde knappast ha någon mätbar rehabiliterings-effekt. För att bidra till att möjliggöra en så meningsfull fritid att den kan stärka den enskildes självkänsla föreslås i motionen av herr Polstam m. fl. att riksdagen anvisar medel för en senareläggning av inlåsningen till kl. 21. Merkostnaden för en timmes förlängd gemenskap skulle enligt kriminalvårdsstyrelsen uppgå till 3,5 milj. kr.

I utskottet har det förts en mycket positiv diskussion med anledning av denna mittenmotion liksom med anledning av en motion av herr Lövenborg m. fl., som också syftar till en senare inlåsning. Vi i centern har tagit intryck av argumenten att en senare kvällslåsning medför åtskilliga problem av ekonomisk, administrativ och personalpolitisk natur. Vi har böjt oss för detta och avstått från att följa upp motionen med en reservation. Vi är tillfredsställda med att hela utskottet – förutom vpk-ledamoten, som vill ha ett beslut redan nu – är enigt om att senareläggning av kvällslåsningen på de slutna anstalterna skall bli föremål för en skyndsam översyn genom justitiedepartementets försorg. Utskottets mening är att förslag bör kunna föreläggas nästa riksmöte. Men därutöver har utskottet understrukit betydelsen av att man inom resp. regioner, i avvaktan på den förordade reformen, försöker åstadkomma en senareläggning av kvällslåsningen i så stor utsträckning som det är möjligt inom ramen för de resurser vi har.

I motionen 1061 aktualiserar vi frågan om marknadsanpassade arbets- och utbildningsersättningar för intagna vid våra kriminalvårdsanstalter. Enligt vår uppfattning är det angeläget att de intagna får möjlighet till meningsfull sysselsättning under arbetstiden och på fritiden. Den försöksverksamhet med marknadsanpassad arbetsersättning som bedrivs vid kriminalvårdsanstalten i Tillberga sedan slutet av 1972 har enligt den utvärdering som gjorts utfallit positivt. Det finns därlför enligt vår uppfattning anledning att fortsätta på den inslagna vägen. I motionen har vi föreslagit en utvidgning av försöksverksamheten till att även omfatta kriminalvårdsanstalterna i Tidaholm och Norrtälje. Kriminalvårdsstyrelsen har ansett dessa anstalter som lämpliga, eftersom det där förekommer terapeutisk inriktning på verksamhet och studier. Utskottet har inte ställt sig bakom vårt krav på utökning av försöksverksamheten med hänsyn till att utvärderingen av verksamheten inte tillräckligt har analyserats, varför man inte kan dra för stora slutsatser av försöksverksamheten.

Undersökningen på Tillberga ger kanske inte något entydigt svar på frågan om det är lönen, det relativt hårda urvalet eller de täta permissionerna som har givit de hittillsvarande goda resultaten. Med största säkerhet torde det vara en kombination. Problematiken är, säger undersökningen, ofta så komplex att någon "patentmedicin" inte går att finna i detta sammanhang. Därför har vi från centerpartiets sida i dagens läge accepterat utskottets ställningstagande.

Vi utgår emellertid från att utvärderingen skall ge till resultat att försöksverksamheten kan utvidgas och så småningom permanentas. Vi är övertygade om att det är en riktig åtgärd för att skapa förutsättningar för de intagna att på ett bättre sätt kunna anpassa sig i samhället efter anstaltsvistelsen.

I samma motion har vi också aktualiserat frågan om utredning angående marknadsanpassade arbets- och studieersättningar för alla intagna i kriminalvårdens anstalter, varvid de problem som sammanhänger med beskattning, sjukförsäkringsförmåner m. m. beaktas. På den här punkten hälsar vi med tillfredsställelse utskottets ställningstagande i och med att man hos regeringen begär en utredning för att se över de av oss aktualiserade frågorna. Vi delar också utskottets uppfattning om värdet i att noggrannare undersöka de företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekterna på marknadsanpassad lön. Vi utgår ifrån att utredningen bedrivs med skyndsamhet, så att de här frågorna snabbt blir beklagade, och att man från regeringens sida kan återkomma med förslag till riksdagen i den riktning som vi har anvisat i motionen.

Herr talman! Jag är glad över att det i utskottet har blivit majoritet med anledning av center- och folkpartimotioner om högre anslag till frivården. Den höjning av anslaget till behandlings- och stödåtgärder som föreslås i propositionen räcker inte ens för att täcka kostnadsökningarna, än mindre till att ge frivårdens personal ökade möjligheter att ge sina klienter stöd och hjälp, exempelvis med bostadsanskaffning.

Med hänsyn till att frågan om ansvars- och kostnadsfördelning mellan kriminalvården och andra myndigheter ännu inte är tillfredsställande löst anser vi det nödvändigt att öka frivårdens resurser. Jag beklagar att inte socialdemokraterna i utskottet har den uppfattningen.

Till sist, herr talman, skall jag kommentera ett par av reservationerna. Herr Nilsson i Visby har för all del redan ordat om några reservationer, och jag kan i viss mån instämma i vad han har sagt.

Reservationen I, som är en moderatreservation, innebär att man nu skall göra en utvärdering av kriminalvårdsreformen. Reformen har ju bildligt talat nyligen satts i sjön – den beslutades 1973 – och vi tycker från majoritetens sida att alltför kort tid har gått för att man skulle göra en utvärdering. Det är inget fel att göra en utvärdering om utskott och riksdag finner att det har gått alldeles snett, men det gör vi inte.

Fru Kristensson räknade här upp en del saker som inte är bra – jag vill hålla med om det. Personalen klagar över att den ibland inte behärskar situationen vid våra anstalter, och det finns andra förhållanden som inte

är bra. Men att göra en utvärdering av hela kriminalvårdsreformen med anledning av dessa alarmrapporter som vi ibland får anser jag inte är behövt. Vi skall försöka rätta till problemen efter hand. Det har också sagts i utskottsbetänkandet att det pågår viss utvärdering; det anslås pengar för detta. Det brottsförebyggande rådet har även denna fråga uppe till behandling och följer den.

I reservationen 6 tar man upp narkotikamissbruket och vill ha en arbetsgrupp som utreder narkotikaproblemet vid våra anstalter.

Narkotika är ett stort problem i vårt samhälle, och kriminalvårdsanstalterna är inte fritagna från detta gift. Men som här har sagts vidtas det åtgärder vid våra anstalter även på detta område. Det förekommer visitation, och vid en del anstalter finns visitationspatruller som enbart har till uppgift att försöka råda bot på det här problemet.

Jag anser att narkotikamissbruket på kriminalvårdsanstalterna är ett stort problem, och vi inom centerpartiet är villiga att, om det visar sig att narkotikamissbruket på anstalterna blir ännu mer uppenbart, ta upp saken till förnyad prövning och överväga extra åtgärder. Men för tillfället anser vi att de åtgärder som samhället vidtagit bör räcka. Vi säger emellertid att frågan bör följas med uppmärksamhet av kriminalvårdsstyrelsen.

Till sist några ord om reservationen 9, där folkpartister och moderater reserverat sig till förmån för bättre jourtjänstgöring när det gäller frivården.

Det är behjärtansvärt att bättre resurser ställs till förfogande för jourtjänst under den tid då den ordinarie personalen är ledig och att det finns några som träder till då. Men som framhållits i utskottsbetänkandet förekommer här också en översyn, och när det gäller storstäderna är det en speciell utredning på gång. Jag tror därför att vi kan avvakta undersökningarna.

Herr talman! När det gäller regeringens förslag om en reducering av platsantalet vid Tidaholmsanstalten kommer fru André att redogöra för hur vi inom centern ser på detta. Jag har därför inte mer att säga nu utan ber avslutningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter i betänkandet nr 28.

Herr PETERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Växjö gör mig häpen. Han säger att vpk gör det lätt för sig – vpk vill radera polisen och får på det sättet pengar till frivården.

Herr Johansson! När har vi sagt att vi skall radera polisen? Upp till bevis!

Vad vi har sagt är att man borde ge frivården litet mer pengar i stället för att fortsätta upprustningen av polisen både personellt och materiellt. Det är detta det handlar om.

Man måste ju tänka sig för litet grand, herr Johansson, och inte göra så lättsinniga uttalanden.

Jag vet inte vem det är som egentligen svarar för utskottsmajoriteten.

men jag fick i alla fall inte några svar. Kanske ställde jag för många frågor, men de är intressanta. Jag skall nu nöja mig med att fråga herr Johansson i Växjö, eftersom han står bakom utskottsmajoritetens skrivning när det gäller de marknadsmässiga lönerna: Delar herr Johansson också den meningen att man skall anlägga företagsekonomiska aspekter på frågan om arbetsmarknadsmässiga löner på fängvårdsanstalterna, och vad innebär det i så fall?

Vidare vill jag ställa några frågor med anledning av att centerpartiet har motionerat om en timmes senare inläsning. Centerpartiet har också motionerat om utökning av försöksverksamheten när det gäller arbetslönerna. Men sedan går man inte längre – man bara motionerar. Vad gör man det för? Är det bara för att komma med i en viss diskussion? Vill man inte stå för konsekvenserna och vill man inte fullfölja de goda idéer och tankar som finns? Vad skall fångarna säga? Vad skall människorna över huvud taget säga och vilken tilltro skall man ha till sådana initiativ?

Herr JOHANSSON i Växjö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jo, herr Pettersson i Västerås, jag anser att kommunisterna för en mycket lättsinnig politik när det gäller kriminalvården. Det är inte fallet bara i dag, utan så har det varit vid varje tillfälle. Man har alltid gott om pengar till kriminalvårdens olika avsnitt. Och var tar man pengarna? Jo, man tar dem från anslagen till polisen.

I reservationen 8 står det tydligt och klart att det av anslaget till polisen blir pengar över som man vill lägga på frivården. Här vill man ta pengar från polisen och ge till frivården.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av herr Petterssons i Västerås argumentering om att vi har motionerat men sedan inte följt upp detta med någon reservation. Som jag sade i mitt anförande har vi inom utskottet noga lyssnat till argumenten att det finns saker och ting som ytterligare behöver ses över innan vi kan gå in för en senare inläsning på våra fängvårdsanstalter. Dessa argument har vi ansett vara så starka att vi har böjt oss för dem. Utskottet har emellertid i sin skrivning starkt betonat att man med de resurser som finns ute i regionerna under tiden bör kunna tillämpa en senare inläsning.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ju längre den här debatten pågår desto mer förvånad blir jag över herr Johansson i Växjö. Förut diskuterade vi ju anslaget till frivården och polisen. Nu tar han med hela kriminalvårdsbegreppet, men det får väl stå för hans räkning.

Det är en stor skillnad, herr Johansson, mellan att ta från polisen och att komma med ett annat förslag när det gäller anslagen till polisens fortsatta upprustning. Var har vi föreslagit att vi skall ta från polisen och ge till frivården? Vad vi har sagt är att vi skall anslå mer pengar till frivården och kanske bromsa litet i upprustningen av polisens mate-

riella och personella resurser. Det är verkligen en helt annan sak än att ta pengar från polisen. Det gäller här en prioritering av olika anslagsfrågor. Det borde också herr Johansson förstå.

Herr Johansson undvek att svara på frågan vad det i hans mening innebär att lägga företagsekonomiska aspekter på lönerna vid fängsvårdsanstalterna.

Herr JOHANSSON i Växjö (c) kort genmäle:

Herr talman! Om inte herr Pettersson tror på vad jag säger, skall jag be att få läsa upp vad som står i reservationen: "Yrkandet utgår från hemställan i samma motion om avslag på regeringens förslag i budgetpropositionen till anvisning av medel för nya polismanstjänster. Dessa medel bör enligt motionärerna i stället läggas ner på att förstärka frivårdens resurser på olika områden, ---." Detta är väl ett tydligt besked på herr Petterssons spörsmål.

När det sedan gäller att lägga företagsekonomiska aspekter på marknadsanpassad lön får det naturligtvis inte vara avgörande för att kunna ge en god vård åt våra interner. Men i det paket som vi nämnde om i utskottsbetänkandet bör även detta gå in, även om det naturligtvis inte får vara avgörande.

Fru ANDERSSON i Kumla (s):

Herr talman! Med anledning av reservationen 2 som är fogad till det betänkande vi nu behandlar ber jag att få göra några kommentarer.

"Den sjunkande beläggningen på kriminalvårdsanstalterna är att hälsa med tillfredsställelse, och det är därför naturligt att vi har ställt oss bakom det förslag till en reducering av platsantalet som departementschefen har föreslagit. Vi anser det vara en riktig utveckling, och det är också riktigt att reduceringen sker på riksanstalterna." Så föll orden från borgerligt håll i den kriminalpolitiska debatten på våren 1975 här i kammaren.

Justitiekommittén hade helt accepterat regeringens tankar att minska antalet platser, och beslutet om en reducering med sammanlagt 293 platser fattades i stor enighet.

Av statistiken kan man nu se att trenden håller i sig. Den högsta beläggningen på kriminalvårdsanstalterna under 1975 var 4 210 mot 4 585 under 1974 och 5 251 under 1973. Antalet platser på anstalterna vid årsskiftet 1975-1976 var 4 738, och genomsnittsbela ggningen har under året varit så låg som 3 545.

Helt följdriktigt har regeringen beslutat om en fortsatt reducering av platsantalet, och precis som år 1975 är utskottet så långt ense med regeringen. Utskottsmajoriteten säger dessutom i det betänkande som vi just nu behandlar: "Någon erinran synes inte i och för sig kunna riktas mot beslutet om vilka anstalter som bör komma i fråga för den fortsatta nedskärningen, ---."

Trots detta har utskottsmajoriteten gått en centermotion till mötes, vari det krävs att regeringen skall ompröva beslutet att reducera plats-

antalet på Tidaholmsanstalten med 40 platser. Motiveringen är bl. a. att Tidaholmsanstalten är den enda anstalt i landet som omfattas av såväl 1974 som 1975 års beslut och att en så kraftig minskning – tillsammans gäller det 80 platser – inte kan ske utan svårigheter. Den får bl. a. sysselsättningspolitiska konsekvenser, säger man.

Vi reservanter hävdar att den argumentationen inte håller vid en närmare granskning. Visserligen blir det fråga om indragningar två år i följd, men med den låga beläggning som anstalten obestriddligen haft alltsedan sin tillkomst – de sammanlagt 80 platser som frågan gäller har nästan aldrig varit belagda – hade beslutet i stort sett lika gärna kunnat fattas 1974, som man gjorde när det gällde t. ex. Kumlas 140 platser. Den stora reduceringen skall vara genomförd den 1 juli i år. Tidaholmsanstalten får, tack vare fördelningen på två år, tiden fram till den 1 juli 1977 på sig, och det måste ju ändå vara en klar fördel.

När det sedan gäller sysselsättningen för den berörda personalen har, enligt de uppgifter vi inhämtat från kriminalvårdsstyrelsen, inga stora problem uppstått, då personalindragningarna har kunnat genomföras via en naturlig avgång och övriga fått arbetsuppgifter som de ansett sig vara nöjda med.

Av det senaste beslutet berörs tre vårdartjänster. Inte heller den indragningen lär innebära några svårigheter då också dessa tjänsters innehavare – allt enligt kriminalvårdsstyrelsen – kommer att försvinna genom en naturlig avgång.

Slutligen: När det gäller hänvisningen från utskottets sida till försöken med marknadsanpassad lön på Tidaholmsanstalten kan jag inte förstå varför de skall behöva påverkas av platsreduceringen, speciellt som det befintliga antalet platser inte utnyttjas.

Det är väl helt klart att platsindragningarna på anstalterna inte kan genomföras helt friktionsfritt. Men vi kan inte rimligtvis springa ifrån ett ställningstagande som vi redan gjort och som vi också är överens om – jag tänker på den principiella målsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 under punkten 2 mom. 1.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det var en ganska intressant debatt som nyss fördes mellan herr Pettersson i Västerås och herr Johansson i Växjö.

Vi har i vårt parti i tidigare sammanhang vänt oss mot de kortsiktiga begreppen när det gäller brottsbekämpningen. Det är inte möjligt, anser vi, att komma till rätta med brottslighet och kriminalitet av olika slag om man riktar huvudintresset på att förstärka polisens resurser, bl. a. genom att varje år anslå medel för att rekrytera ännu fler poliser. Det borde snarast ske en omfördelning av resurserna till förmån för sociala och ekonomiska samhällsåtgärder i förebyggande syfte. Vi har också utvecklat den tankegången och klargjort hur vi vill prioritera.

Herr Johansson i Växjö tolkar detta som att kommunisterna vill rasera

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till kriminal-
vården*

polisorganisationen. Det är med förlov sagt rena rama nysen. Det handlar på sikt om åtgärder för att minska polisens arbetsbelastning. Vi raserar inte den svenska polisen genom förslaget att överföra 18 milj. kr. till frivården. Vi anser framför allt att grundorsakerna till brottsligheten är att finna i en felaktig samhällsplanering, avsaknad av jämlikhet osv.

Förstärkningen av polisens resurser beror på den kampanj som bedrivs, framför allt av moderaterna som med jämna mellanrum ropar på lag och ordning. Vi måste ge polisen mer resurser, säger samma kretsar. Och från regeringshåll faller man undan och föreslår varje år ett ökat antal poliser. Så sker också i år, och det är det som vi har reagerat mot. Vi anser det viktigt med en annan typ av prioritering – en kraftig förstärkning av kriminalvårdens resurser för rehabiliterande ändamål. De människor som har hamnat snett i livet måste få all tänkbar hjälp. Alternativet är en ständig rundvandring mellan olika anstalter, och det är inte särskilt billigt för samhället.

Här har behandlats några konkreta frågor som avspeglar sig i våra reservationer. Jag skall inte utveckla dem så mycket, ty det har herr Pettersson i Västerås redan gjort. Det handlar bl. a. om den senare inläsningen. Alla utskottets ledamöter som har besökt olika anstalter vet att den ofta är det problem som står i förgrunden. Vuxna människor vill inte bli behandlade som barnungar. Vi har ansett det angeläget att någonting snabbt görs på detta område.

Också diskussionen om marknadsanpassade löner har pågått ganska länge, och någonting bör nu kunna ske. Vi tror inte att marknadsanpassade löner skulle medföra några enorma kostnader för samhället. Man spar pengar genom att det blir mindre socialbidrag. De intagna klarar sin egen situation bättre när de kommer ut i det normala livet och det stärker naturligtvis självkänslan, vilket inte är helt oviktigt när man talar om rehabilitering.

Jag vill sedan övergå till en annan fråga.

Jag har liksom ett par andra ledamöter motionsvägen aktualiserat situationen på fängvårdsanstalten i Luleå. Eftersom det är lika eländigt ställt med fängvårdsanstalten i Umeå tycker jag att det var bra att herr Pettersson i Västerås i sin reservation tog med den – den har f. ö. också aktualiserats i motionen.

Jag erinrar mig utskottets ordförandes, fru Astrid Kristensson, sammanfattning efter utskottets besök på Luleåanstalten: "Det var det värsta jag har sett." Jag förmodar att hon har sett åtskilligt, och jag vet att samtliga ledamöter var överens med henne om den bedömningen.

Fängvårdsanstalten i Luleå är en skandal. Den byggdes i mitten av 1800-talet, dvs. långt innan det förekom någon kriminalvårdsdebatt i Sverige. Då gällde det bara att göra straffet så hårt och omänskligt som möjligt, och fängelserna byggdes utifrån detta synsätt. Anstalten i Luleå är ett vedervärdigt museum över en reaktionär syn på frågan om brott och straff, då samhällets hämnd stod i förgrunden och då återanpassning och förbättring inte fanns med i bilden.

Jag tror över huvud taget inte på att någon blir bättre av att låsas in och isoleras från världen i övrigt, och jag är definitivt övertygad om att man inte blir bättre av att tillbringa längre eller kortare tid på fångvårdsanstalten i Luleå. Det är ett rättbo som snarast bör rivas.

De flesta av utskottets ledamöter har sett interiören och exteriören, men för kammaren i övrigt kan det vara av intresse att få en skildring av hur det ser ut där. Det är tjocka dystra murar, fula, trånga och otrivsamma celler. I dem ryms en säng, ett bord, en stol och ett skåp. Ledamöterna kan ju lämpligen jämföra med något av era egna källarutrymmen, där ni förvarar det ni inte vet var ni annars skulle placera. Dessa utrymmen brukar inte vara stora. Cellerna i fängelset i Luleå är ungefär av ett ordinärt källarutrymmes storlek.

Fritidsutrymmena skulle man egentligen inte tala om. De finns i själva verket inte. Biblioteket är ett litet kyffe. Det finns en lokal för fysisk träning nere i källaren, men det är i stort sett allt. I fängelset och inte minst i fritidslokalerna är luften tung av fukt och dålig lukt. Det präglar också atmosfären i större delen av fängelset. Ventilationen är dålig och det känns när man stiger in.

Vad jag här har sagt stämmer i stort sett på anstalten i Umeå, som utskottet också har besökt. Jag har en känsla av att vi alla trodde att det i årets budget skulle framgå att en nybyggnad av anstalten i Luleå planerades, men icke det. Likaledes saknas varje tanke på nybyggnad i Umeå.

I kriminalvårdsstyrelsens framställning redovisas heller inga planer på nybyggnad vare sig i Luleå eller i Umeå. Men man skall ju vara rättvis. De blir inte alldeles lottlösa. De skall, vilket man upptäcker i petita, få nya eller upprustade alarmanläggningar! Det kostar 30 000 kr. resp. 40 000 kr. Anstalten i Umeå skall dessutom få ett nytt plank för inte mindre än 175 000 kr. och ett brandlarm för 50 000 kr.

Nya plank och förbättrade alarmanläggningar är alltså vad man är beredd att investera på anstalter som egentligen skulle jämnas med marken, därför att de är skräckexempel på hur man inte skall behandla människor.

Nu konstaterar utskottet precis detsamma som jag – och något annat hade ju varit förvånansvärt. Man säger i skrivningen att de båda anstalterna är otidsenliga och olämpliga för modern kriminalvård med betydande olägenheter för både personalen och de intagna. I betänkandet skriver man bl. a.:

”Utskottet, som utgår från att behov av lokalanstalt i Umeå och Luleå kommer att föreligga även i framtiden, anser mot den nyss angivna bakgrunden att det är erforderligt att vid planering och projektering av det fortsatta byggandet av lokalanstalter särskilt beakta behovet av nya anstalter i Umeå och Luleå.”

Man kan då fråga sig om vi inte borde ha nöjt oss med denna skrivning, där utskottet ger uttryck för samma bedömning som motionärerna när det gäller behovet av nya anstalter. Är det inte litet trubbigt att reservera sig? Nej, jag tycker inte det. Nästa stycke i utskottets betänkande lämnar

dörrarna öppna för ytterligare förskjutningar i tiden. Där står nämligen:

”Det nämnda planeringsarbetet förutsätter givetvis bl. a. en tidsmässig prioritering mellan olika orter i landet där behov av nya lokalanstalter föreligger. Härvid måste också andra omständigheter än de nuvarande anstalternas tillstånd inverka vid planeringen, t. ex. variationer mellan skilda orter i fråga om antalet dömda som skall placeras på lokalanstalt.”

Jag ser i det uttalandet ingen garanti för att nybyggen i Umeå och i Luleå kommer att ske så snabbt som det är önskvärt. Man talar om en tidskrävande prioritering mellan skilda orter och framhåller att också andra omständigheter än de nuvarande anstalternas tillstånd måste få inverka vid planeringen. Det är formuleringar som jag anser tar udden av de tidigare kraftfulla orden om behovet av nya anstalter på de platser som nu är aktuella.

Vi anser att riksdagen klart bör uttala sig för en prioritering av nybyggen i Luleå och Umeå och även ange när de nya byggnaderna skall vara färdiga. Riksdagen bör inte ta på sitt ansvar att under ytterligare lång tid permanenta anstalter, som är i så dåligt skick att de utgör en skamfläck för svensk kriminalvård.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till den vid justitieutskottets betänkande nr 33 fogade reservationen av herr Pettersson i Västerås.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lövenborg har i sitt inlägg tagit upp en mycket viktig fråga, nämligen när nya lokalanstalter äntligen skall kunna bli färdigställda. Jag vill gärna upprepa vad jag sade när utskottet besökte Luleå, att Luleåanstalten är det värsta jag har sett. Därtill kommer att också anstalten i Umeå lämnar en del övrigt att önska. Anledningen till att utskottet inte kan skriva en så preciserad beställning som reservanten vill är att utskottet inte anser sig kunna göra den samlade bedömning av alla anstalter i landet som krävs för att avgöra vilken eller vilka som skall komma i första hand. Min personliga tro är emellertid att situationen för anstalterna i Luleå och Umeå är sådan att dessa anstalter rimligen bör prioriteras.

Utskottsmajoriteten har föreslagit ett tillkännagivande till regeringen om vad utskottet i detta hänseende har anfört. Jag tycker att detta tillkännagivande är ett tillräckligt klarläggande för att verkligen betona att någonting snarast måste göras åt de otillständiga förhållandena på anstalterna i Luleå och Umeå.

Det finns anledning att känna en viss otålighet över hur långsamt reformen vad gäller lokalanstalter genomförs på olika håll i landet. Eftersom jag ser att justitieministern nu befinner sig i kammaren, skulle jag vilja be om ett svar på den fråga som jag förut ställde beträffande den lokalanstalt med slutna platser som riksdagen beslöt om förra året för Stockholms del. Vilken är anledningen till att den byggstart som tidigare angivits till augusti förra året i årets budgetproposition anges till maj 1977? Det är ju en avsevärd fördröjning. Jag tror att justitieministern precis

*Anslag till kriminal-
vården*

som jag är medveten om de svåra förhållandena i Stockholmsregionen. Vilken är anledningen till denna betydande fördröjning?

Herr JOHANSSON i Växjö (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lövenborg menar att det i år på polissidan finns en förstärkning, som han i stället vill utnyttja för frivården. Så har man betett sig år efter år, 1975, 1974, 1973 osv. Jag kom till riksdagen 1965. Jag vet inte att kommunisterna något år har velat ge någon förstärkning till polisen. Alltid har det varit oriktigt att ge någon förstärkning till polisen.

Jag har precis som herr Lövenborg den uppfattningen att polisen inte är det enda saliggörande utan att mycket annat måste till inom kriminalvården. Men polisen skall ha sin del av resurserna. Att polisen har också en preventiv effekt på brottsligheten är min fasta övertygelse.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra med syndare som bättrar sig. Nu avstår herr Johansson i Växjö från att säga att vi kommunisterna vill radera den polisiära apparaten. Vad det handlar om är vår bedömning av prioriteringen. Vi anser att det är viktigare att satsa på förebyggande åtgärder och eftervård än att förstärka polisen med än större resurser för varje år.

Fru Kristensson tror förhoppningsvis att skrivningen skall ge resultat, och det är klart att det är en stark skrivning som utskottet har i sitt betänkande. Jag tvivlar inte heller på att utskottet i övrigt liksom jag finner det angeläget med nybyggen på de nämnda platserna. Men skillnaden är ju att utskottets majoritet – av skäl som jag faktiskt har litet svårt att förstå – avvisar tanken på att göra en klar tidsmässig prioritering. Gör inte riksdagen en sådan, så blir det fortfarande fråga om en avvägning mellan olika behov. Vad finns det då för garanti för att Luleå och Umeå kommer i första hand och att planeringen kommer i gång mycket snabbt?

Jag har tidigare sagt att jag inte tror på att inläsning i fängelser gör människor bättre. Mot den bakgrunden tycker kanske någon att jag inte borde plädera för några nya anstalter. En ny och humanare syn på brott och straff håller på att växa fram, men jag är klar över att det här samhället under överskådlig tid kommer att ha fängelser kvar, och då skall dessa liksom behandlingen där göras så mänskliga som möjligt. Anstalter i det skick som framför allt de i Luleå och Umeå befinner sig i motverkar alla tankegångar som vi brukar diskutera om återanpassning, fritidsaktivitet och en mjukare tillvaro inom fängelsernas ram. Många av de goda tankarna och besluten är inte möjliga att genomföra i anstalter som exempelvis Luleås och Umeås.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag hade från början inte för avsikt att yttra mig i denna debatt, kanske framför allt därför att det utskottsbetänkande som föreligger – trots reservationerna och trots de skilda meningarna – ju ändå

andas en starkt positiv syn på den kriminalvårdspolitik som vi bedriver i dag, något som jag naturligtvis uppskattar. Här har emellertid kommit upp några frågor som föranleder mig att göra ett litet inlägg.

Dagens debatt har, tycker jag, alltför mycket inriktats på åtgärder inom fängelsernas ram. Jag vill erinra om vad en ledamot av prästeståndet, prosten Stenhammar, sade för mer än hundra år sedan, när fängelse-systemet skulle genomföras: Allt det usla pratet om förbättring som i fängelse verkas är ett skojeri. Förbättras kan en människa endast i sam-verkan med andra människor ute i samhället. Det är tänkvärda ord. Förvisso är det så att vi inte kan avvara fängelser och att vi måste för samhällets skydd ha en del människor förvarade i fängelser. Men de reformer som vi kan göra inom fängelsernas ram förmår ju ändå aldrig ta bort det grundläggande, att en bur är alltid en bur, även om den är förgylld.

När det nu gäller reformer inom fängelsernas ram – jag kommer strax till andra saker – har här diskuterats rätt mycket om marknadsanpassade löner. Vi är positiva till det, men jag tror att man skall vara realistisk och komma ihåg att en stor del av de intagna är fysiskt och psykiskt så nergångna att de inte kan klara vanligt arbete under ordinarie tid och på vanliga villkor. Det är t. o. m. svårt att få dem att klara enkelt terapiarbete.

För att understryka detta ytterligare vill jag ta upp något om terminologin. Det har talats mycket här i dag – och det görs även annars – om "återanpassning". Jag reagerar alltid mot återanpassning, därför att här är det i mycket stor utsträckning fråga om människor som aldrig har varit anpassade till samhället. Det är väldigt viktigt att ha detta i minnet. Det är frågan om ungdomar som har kommit på sned mycket tidigt och som sedan så småningom blir vad vi kallar klienter för oss inom kriminalvården. Men de har aldrig varit anpassade till samhället, och det är till stor del i detta förhållande som vi har svårigheterna när det gäller att göra något för dem och sätta dem på fötter när de skall ut ur fängelset.

Beträffande marknadsanpassad lön skall vi givetvis undersöka i vilken utsträckning man kan vidga möjligheten att få sådan lön.

Det har varit diskussion om när de intagna skall låsas in. I det sam-manhanget bör det kanske ändå erinras om att inläsningen bara gäller de slutna anstalterna. Man skall också ha i minnet att det pågår en för-skjutning inom klientelet från slutna till öppna anstalter. För några år sedan vistades en tredjedel av klientelet på öppna anstalter och två tred-jedelar på slutna anstalter. Nu håller detta på att förskjutas så att vi snart, hoppas jag, skall ha hälften på öppna och hälften på slutna anstalter. Därför löser sig denna fråga automatiskt i och med att vi får fler intagna på de öppna anstalterna, eftersom där inte förekommer någon inläsnings-tid utan man själv får stänga om sig när man vill på kvällen. Jag skall inte gå vidare in på det. Riksdagen önskar ju att vi skall närmare un-dersöka denna problematik, som ju innefattar en del besvärliga frågor

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

som gäller personalen också. Men vi skall givetvis undersöka hur man skall kunna lösa frågan.

I detta sammanhang kanske jag får ta upp frågan om anstalterna i Luleå och Umeå. Vi är ju i departementet i stor utsträckning beroende av den helhetsbedömning som kriminalvårdsstyrelsen gör. Jag vill här bara nämna att kriminalvårdsstyrelsen inte har prioriterat Luleå och Umeå. Det är rätt många andra av våra gamla anstalter som inte heller är i särskilt gott skick. Jag vet inte om anledningen till att Luleå och Umeå har nämnts här kan vara att utskottets ledamöter nyligen har besökt dessa anstalter och tagit så stort intryck av dem. Här måste emellertid göras en helhetsbedömning av i vilken ordning vi kan förbättra anstalternas utseende och innehåll.

I fråga om lokalanstalten i Stockholm håller byggnadsstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen på att undersöka vilken plats som kan vara lämplig för denna lokalanstalt. Det har stött på vissa svårigheter att finna en lämplig plats, men jag vet att man är i full gång med detta. Lokalanstalten kommer, fru Kristensson.

Herr Pettersson i Västerås tog upp en fråga som jag tycker är väsentlig, och det är utbildningen inom frivården. Jag vill erinra om den grundsats som ligger bakom kriminalvårdsreformen, nämligen att en person som är dömd, exempelvis till skyddstillsyn, skall ha samma rätt till samhällets olika sociala förmåner och resurser som alla andra människor i vårt land. Det innebär att de har rätt att ställa anspråk på de möjligheter till utbildning som finns. Vi räknar härvidlag med en förstärkning av den kommunala vuxenutbildningen, som just tar sikte på människor med skrivsvårigheter, människor som har dålig grundutbildning. Här skall naturligtvis klienterna inom frivården ha samma möjligheter som alla andra att få del av utbildningsresurserna.

Det har talats mest om förhållandena inom fängelserna. Men det måste sägas varje gång man diskuterar dessa frågor att de grundläggande problemen för att minska brottsligheten och minska återfallen ligger utanför fängelserna. När det gäller eftervården har man här framhållit det utomordentligt viktiga i att ha arbete och bostad. Men glöm inte att detta ingalunda är tillräckligt. Det finns en faktor till som är lika betydelsefull, nämligen mänsklig kontakt och mänsklig värme. Den kan vi inte skaka fram genom att skriva lagar eller direktiv, utan där gäller det att fånga upp de människor ute i samhället som har intresse och vilja att göra något för andra människor. Lyckligtvis finns det många fler människor än vad man tror som är beredda att ställa upp, och det är en väldigt betydelsefull uppgift att få dem att tjänstgöra som övervakare.

Allra sist vill jag säga att vi skall vara mycket glada över att vi på senare tid när det gäller kriminalvården har fått ett starkt stöd från den fackliga rörelsen. Jag tycker att alla som är intresserade av att göra något på detta område skall ta del av det nya kriminalvårdsprogram som skall behandlas på LO:s kongress i juni. I det programmet understryker man

från LO:s sida mycket starkt att vad som kan och skall göras ligger på de förebyggande åtgärderna och på åtgärderna att förändra människornas attityder, att skapa förståelse för att det behövs inte bara arbete och bostad utan också mänsklig kontakt.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Geijer säger om att en bur alltid är en bur även om den är förgylld, men låt mig bara parentetiskt notera att regeringen under de senare åren infört inte mindre än 130 nya lagar med fängelsestraff. Lära och leverne skiljer sig litet från varandra här.

Ni sade att man inte skulle använda ordet återanpassning utan anpassning eller rehabilitering. Det kan jag hålla med om. Det finns väldigt många ungdomar som från början har hamnat snett, och jag menar att orsaken till detta är att de får börja att begå brott och fortsätta med det utan att samhället ingriper på något sätt som upplevs såsom meningsfullt i syfte att försöka få dem ur det asociala sättet att leva. Det är det som är orsaken till att vi får så många exempel på personer om vilka man kan säga att de under hela sin uppväxttid har flyttats från den ena anstalten till den andra. Här gör sig samhället skyldigt till underlåtenhetssynder som sedan får de konsekvenser som justitieministern nämner, att det inte så mycket blir fråga om en återanpassning utan om att försöka åstadkomma en anpassning till ett normalt liv.

Sedan tycker jag att herr Geijer var litet cynisk när han sade att om man minskar antalet intagna på slutna anstalter så löser sig frågan om senare inlåsning på ett automatiskt sätt. Det tycker jag inte. Den frågan är väl fortfarande lika aktuell för dem som sitter på de slutna anstalterna, även om de till antalet är färre. Eftersom hela utskottet – det vågar jag påstå – är överens om att detta är en angelägen fråga hade jag hoppats att herr Geijer skulle uttrycka sig litet mer positivt på den här punkten och inte bara uttala att detta kommer att lösas sig automatiskt.

Jag tycker slutligen, herr talman, att det är uppseendeväckande att man ännu inte har fått klarhet om var den nya lokalanstalten i Stockholm skall ligga, trots att riksdagen våren 1975 beslöt att en sådan skulle komma till stånd och att byggstarten då angavs till augusti 1975. Nu är det våren 1976, och fortfarande har man ingen aning om var anstalten skall ligga. Är inte det att förhala en mycket angelägen fråga?

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill passa på att deklarerat att jag känner stor sympati för statsrådet Geijers kriminalpolitiska resonemang både här i kammaren och i andra sammanhang. Jag tycker att det är sunt och riktigt.

Men jag noterar också att statsrådet Geijer inte gav några löften när det gäller byggandet av anstalter i Umeå och Luleå. Det visar att riksdagen måste gå på vår reservation, om man verkligen vill att någonting skall bli av. Jag hoppas att utskottets majoritet har rätt i sina förhoppningar.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

men jag besjålas av mycket starka tvivel, och de har stärkts här i kam-
maren. Jag är rädd för att vi får ännu en budget där anslagen till planering
och nybyggen av anstalter i Luleå och Umeå lyser med sin frånvaro. Jag styrks i tron av att man anslår pengar till nya och förbättrade larm-
anordningar, till plank i Umeå osv. Det är ju investeringar som inte
gör förhållandena drägligare för de intagna. Dessutom visar det att man
inte har någon större brädska när det gäller att planera för något nytt.
I annat fall skulle man väl ha försökt att klara sig med de anordningar
som redan finns.

Avslutningsvis: Sker det inte någonting till nästa budgetförhandling
i form av konkreta åtgärder skulle jag vilja föreslå att justitietskottet
ställer sig till förfogande för en veckas inläsning på t. ex. anstalten i
Luleå. Det kanske vore bra om statsrådet Geijer också gjorde det. När
man kom ut efter den veckan är jag säker på att man skulle ställa konkreta
krav och driva frågan om att den nuvarande anstalten jämnas med marken
och att det byggs en ny.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkar också justitieministerns inlägg på det sättet
att han anser det nödvändigt att satsa ytterligare på frivården, på om-
händertagandet utanför murarna.

Jag ställde många frågor i mitt inledningsanförande och har egentligen
inte fått svar på någon, men jag skall nu återkomma till en enda och
hoppas att jag får svar på den.

Först vill jag emellertid säga att det naturligtvis är helt riktigt att fri-
vårdens klientel, de kriminellt belastade, skall ha samma rättigheter till
samhällets sociala service som övriga medborgare, men vi måste också
se hur det är i praktiken. Jag skall inte hålla någon lång föreläsning
om kommunernas dåliga ekonomi, men den sammanhänger i mycket
hög grad med den attityd som de kommunala myndigheterna ur både
ekonomisk och annan synpunkt har till detta problem.

Låt mig stanna litet vid frågan om utbildningen. Det finns en hel
del frivårdsklienter som går på AMS-utbildning, men det är ett ytterst
litet fåtal som fullföljer denna utbildning. Det beror naturligtvis på att
dessa stackars människor har alltför dåliga grundkunskaper för att kunna
hänga med i AMS-utbildningen. Det är där jag menar att man måste
sätta in åtgärder. Därför ställde jag frågan inledningsvis, om regeringen
avser att ta något initiativ till att inom kriminalvårdsstyrelsen inrätta
en sådan avdelning som redan finns för anstalterna och där man så att
säga lägger upp undervisningens utformning och sköter samarbetet mel-
lan samhällets olika instanser.

Jag har inte fått något svar på den frågan. Men det är väldigt viktigt
att få ett besked på den punkten, som är en av de avgörande när det
gäller utbildningen.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Justitiekottets ordförande behagade fortsätta sin mytbildning om en del lagar som enligt henne innehåller föreskrifter om böter och fängelse. Första gången jag hörde henne tala om det var det 75 lagar – det var i höstas tror jag. Vi hade en debatt nyligen i Karlskrona och då var antalet uppe i 128. Nu har det tydligen blivit 130.

Jag har en gång förut frågat fru Kristensson om hon känner till några personer som har blivit dömda till fängelse enligt dessa huvudsakligen näringsrättsliga författningar som har kommit från andra departement än justitiedepartementet. Det har jag inte fått något svar på. Det finns inte, såvitt jag vet, några sådana.

Då är frågan: Är det nödvändigt att i diverse näringsrättsliga författningar ha annan påföljd än böter, är det nödvändigt att också sätta in fängelse i straffskalan? Ja, det kan vi diskutera. Vill fru Kristensson väcka en motion om detta skall jag för min del ställa mig positiv till att tala med mina kolleger om vi kan göra någonting åt detta. Men jag tror inte att det har någon som helst praktisk betydelse för frågan om hur många människor som döms till fängelse eller ej.

Sedan, fru Kristensson, tycker jag att det är litet märkvärdigt att man i debatten här inte tagit hänsyn till den pågående förskjutningen mellan slutna och öppna anstalter. Jag nämnde att det givetvis lättar problemet med inlösningen för dem som kommer till de öppna anstalterna. Om fru Kristensson hade hört på skulle hon ha noterat att jag sade att jag i princip är mycket positiv till senare inlösning på de slutna anstalterna. Det är en ekonomisk och administrativ fråga och vi får väl gå fram stegvis. Jag är positiv till en senare inlösning om man kan övertyga personalen om det – på det hållet är man inte särskilt entusiastisk. Men det får vi försöka oss på, liksom vi får försöka att skaffa pengar. Men tala inte om någon cynisk inställning, fru Kristensson.

När det gäller lokalanstalten i Stockholm har byggnadsstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att skaffa fram en lämplig tomt. Så säger fru Kristensson att det är uppseendeväckande att det ännu inte lyckats. Vad menar fru Kristensson? Skall jag gå ut och försöka köpa en tomt? Jag vill erinra om att man i denna församling inte är särskilt intresserad av att statsråden lägger sig i, då blir det kritik i konstitutionsutskottet.

Jag är övertygad om att kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gör vad som är möjligt. Därför hoppas och tror jag att de ganska snart skall lyckas lösa detta problem.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att mina siffror när det gäller antalet nya fängelsestraff ökar undan för undan beror på att nya lagar med fängelsestraff tillkommer successivt. När vi träffades i Karlskrona var antalet 129. Sedan dess har vi fått ytterligare en ny lag så nu är siffran uppe i 130. Jag har lämnat över den första listan till herr statsrådet för kontroll.

och jag skall se till att ni får den kompletterade listan så att ni själv kan kontrollera att mina uppgifter är riktiga.

Herr Geijer säger att jag är välkommen med en motion som föreslår att man skall slopa dessa fängelsestraff. Det tycker jag var ett fantastiskt fint löfte, men jag trodde faktiskt att det statsråd som så varmt talar för att vi i princip inte skall ha några fängelsestraff längre själv hade sådant inflytande i den egna regeringen att ni kunde påverka den att inte ständigt komma med nya lagar som ger fängelsestraff. Men om det inflytandet är så begränsat skall jag med mitt ännu mindre inflytande gärna komma med en motion när nästa motionstid infaller i förhoppningen att vi då får gehör för våra synpunkter.

När det gäller frågan om den senare inlåsningen citerade jag herr Geijer korrekt, för ni sade att frågan kommer att lösa sig automatiskt genom förskjutningen från slutna till öppna anstalter. Det var det uttalandet jag reagerade mot. Men nu är jag glad att höra att ni i princip är positiv till en senare inlåsning. Visst är det en ekonomisk fråga, men jag hoppas att ni också där skall använda ert inflytande i regeringen till att få finansministern och andra beredda att ställa upp de ekonomiska resurser som behövs.

Sedan vill jag erinra om att när utskottet diskuterat de här frågorna ute på olika kriminalvårdsanstalter så har faktiskt personalen varit relativt positiv och man har noterat på några håll att det redan i dag skulle finnas möjligheter till en senare inlåsning om det formellt var möjligt.

Det är därför utskottsmajoriteten skriver att man i avvaktan på ett beslut om senare inlåsning bör kunna åstadkomma fördelar i det här avseendet på de anstalter där det visar sig praktiskt möjligt.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill bara tillrättalägga en annan av fru Kristenssons myter. Hon sade – jag antecknade det – att jag talar varmt för att vi inte skall ha fängelser längre. Har jag gjort det, fru Kristensson? Jag har alltid sagt att jag är övertygad om att vi kan minska antalet intagna i fängelserna. Men jag har också alltid sagt att jag är övertygad om att samhällets skyddsintresse kräver att vi för vissa kategorier allvarliga lagöverträdare tar till fängelse. Vi har inget annat val.

Jag vore tacksam om fru Kristensson lade det på minnet.

Herr talmannen anmälde att fru Kristensson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru WIKLUND (c):

Herr talman! Herr Bengtsson i Göteborg och jag har i en motion – 1975/76:722 – tagit upp behovet av nybyggnad av lokalanstalter i Umeå och Luleå.

Utskottet, som på ort och ställe haft tillfälle att studera båda dessa lokalanstalter, instämmer helt i vår uppfattning att såväl för de intagna

som för personalen medför de här anstalterna stor olägenhet. Det är, precis som herr Lövenborg påpekade, ingen som inte besökt de här lokaliteterna och haft möjlighet att själv informera sig om vad som döljer sig bak fasaderna som anar hur nedslitna, ruffiga och otrivsamma dessa byggnader egentligen är. I synnerhet Luleåanstalten måste anses inrymma sådana sanitära olägenheter att det är förvånande att arbetarskyddsinspektionen inte ingripit. Målarfärgen har flagat bort, det är breda springor i golv- och väggpancler som försvårar rengöring och gör arbetet onödigt slitsamt för personalen. Det är en ruffighet i bastulokalerna som inte kan beskrivas. Det gäller framför allt Luleåanstalten, men situationen i Umeå är sannernligen inte mycket bättre. Man saknar arbets- och fritidlokaler för de intagna och anläggningen fyller på intet sätt de krav som måste ställas på en lokalanstalt i enlighet med 1973 års kriminalvårdsreform.

Eftersom det kommer att finnas behov av såväl Umeå- som Luleåanstalten även i framtiden är det angeläget att beslutet får en reell innebörd. Jag är glad att utskottet så utan förbehåll ger regeringen till känna sin uppfattning. Rune Pettersson, vpk, har till betänkandet fogat en reservation för en tidsbestämd byggnadsplan. Den har herr Lövenborg nu yrkat bifall till. Personligen känner jag mig övertygad om – med denna klara deklaration från utskottets sida – att dessa båda anstalter kommer att prioriteras. Kriminalvårdsstyrelsen har ju ändå – där instämmer jag inte i statsrådets utsagor – klart påtalat situationen på båda anstalterna och de olägenheter som finns där, och det är kriminalvårdsstyrelsen som har att svara för den samlade bedömningen.

Det är av denna anledning jag inte yrkat bifall till Rune Petterssons reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MATHSSON i Fagersta (s):

Herr talman! Vi har i vår utskottsgrupp valt att fördela ärendena i betänkandet 28 på de olika medlemmarna i gruppen. Det ankommer nu på mig att framföra en del synpunkter på reservationen 7 – frivårdssektorn.

Med stor tillfredsställelse kan vi i dag konstatera en till synes politisk enighet beträffande kriminalpolitikens framtida utveckling, som väsentligen innebär en kriminalvård i frihet.

I enlighet med 1973 års kriminalvårdsreform har också regeringen målmedvetet satsat på ökade resurser till frivårdssektorn. Som framgår av utskottets betänkande omfattar regeringens förslag för kommande budgetår bl. a. en personalförstärkning på 61 tjänster och en höjning av anslaget för behandlings- och stödåtgärder med 360 000 kr.

En förutsättning för en resultatbringande frivårdsverksamhet är emellertid inte bara att resurser för tillsättande av nya tjänster inom frivården skapas. Nej, här krävs verkligen en attitydförändring från hela samhällets sida. En dömd människas möjligheter till en god rehabilitering avgörs

i hög grad av hur omgivningen accepterar henne. Det var, som tidigare understrukits, en viktig princip som lades fast i samband med vår nya kriminalvårdsreform, nämligen att kriminalvårdens klienter har samma rätt till samhällets stöd och vårdinsatser som andra medborgare. Den principen måste gälla inom alla områden, på arbetsmarknaden, inom utbildningsväsendet, på bostadsmarknaden osv.

Om en kriminalvårdstjänsteman, exempelvis, för en klient lyckas anskaffa ett arbete genom en förstående arbetsgivares medverkan, så hjälper det föga om inte hans arbetskamrater också är inställda på att behandla honom på lika villkor. Om en klient lyckas erhålla en bostad efter frigivningen, så krävs det också att omgivningen, övriga boende inom bostadsområdet accepterar den nya grannen; i annat fall är ett misslyckande nära förestående. Med andra ord: Det krävs för att understryka vad jag tidigare sagt att hela samhället ställer upp bakom den nya kriminalvårdens ideologi. Och vi vet av erfarenhet att detta behöver sin tid.

Inom arbetslivets organisationer ser man i dag mycket positivt på dessa samhällsproblem och medverkar också aktivt att föra ut och omsätta de nya kriminalvårdssidéerna i det praktiska livet. Stora insatser på detta område görs också av en del ideella organisationer.

Föregående riksmötes beslut om möjligheter för kriminalvården att utge s. k. frigivningsbidrag har på sina håll medfört att en mera negativ syn uppstått från socialvårdens sida gentemot kriminalvården. Sådana tendenser måste på allt sätt arbetas bort för att inte våra målsättningar skall äventyras.

Som det upplyses om i utskottsbetänkandet har en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet till uppgift att se över och finna lösningar till vettiga former för samarbets- och ansvarsfördelningar mellan kriminalvård och övriga samhällsorgan. Denna arbetsgrupp har under fjolåret startat en försöksverksamhet inom tre områden i landet som sedan avses utmyнна i en rapport och överväganden från brottsförebyggande rådet. Reservanterna i utskottet anser det betydelsefullt att avvakta resultatet av denna pågående försöksverksamhet, innan medel utöver dem som föreslås i regeringens proposition eventuellt anvisas.

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört och vad som utvecklats i vår reservation 7 ber jag att få yrka avslag på utskottsmajoritetens hemställan under punkten 3 mom. 1 och bifall till reservationen 7.

I reservationen 9 understryker reservanterna det angelägna i att åtgärder vidtas för att genomföra jourtjänstgöring inom kriminalvårdens frivård. Som anförts av tidigare talare har utskottet i sin skrivning uttryckt sig mycket positivt till de tankar som förts fram såväl i motionen 716 som i reservationen 9, men på grund av att frågan f. n. är under utredning finner utskottsmajoriteten i denna fråga starka skäl för att avvakta utredningen och kriminalvårdsstyrelsens överväganden i frågan.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan under punkten 3 mom. 3 och avslag på reservationen 9.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till det sist sagda vill jag bara göra den lilla erinran att jag visst är på det klara med att frivården fått ökade anslag. Men det är inte tillräckligt, det är ju det det handlar om.

Allting är ju relativt här i livet. Man kan göra en jämförelse med polisens upprustning. Enligt justitieministerns eget uttalande har man där fått anslag som är utan motstycke på något annat samhällsområde. Vad vi hela tiden krävt är att man skall satsa mera på frivården. Detta har vi också motiverat vid flera tillfällen. Frivården har inte fått vad den behöver.

Sedan är det inte alldeles säkert att det är just den insatsen att man anslår pengar för att tillsätta 50 eller 60 tjänster som är avgörande. Det är ett brett fält av verksamhetsområden som man måste gripa in i i det här sammanhanget.

Utskottet skriver på ett ställe så här:

”Utskottet konstaterar att de frågor om samordningen mellan kriminalvården och andra samhällsorgan som riksdagen uppmärksammade redan i samband med kriminalvårdsreformen år 1973, ännu inte fått en tillfredsställande lösning.” Detta måste väl ändå betyda att man är på det klara med att samarbetet mellan kriminalvård och socialvård icke är tillfredsställande. Sedan får man, herr Mathsson, hänvisa hur mycket man vill till principer. Om inte dessa principer fungerar så måste väl samhällets organ – i detta fall riksdag och regering – gripa in och se till att principerna kan fungera fullt ut.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mathsson i Fagersta menar att det f. n. inte finns anledning att anslå ytterligare medel till stöd och hjälpåtgärder åt de frivivna. Vi skall i stället invänta resultatet av den försöksverksamhet som man avser att starta och som kanske redan har startat.

Herr Mathsson säger också att ett ytterligare anslag här skulle innebära att man inte följer det ställningstagande som riksdagen tidigare gjort, nämligen att kriminalvårdsklienter har samma rätt till samhällets stöd och vårdinsatser som andra medborgare.

Jag har väldigt svårt att förstå den inställningen. Vi vet att det kommer att ta tid innan vi får något resultat från denna försöksverksamhet och får förslag framlagda med anledning av den. Skulle vi i väntan på detta sitta stilla och inte bry oss om att göra någonting för att hjälpa dessa människor? Det är för mig fullständigt uteslutet! Vi måste under nuvarande förhållanden se till att det finns ekonomiska resurser för att ge hjälp och stöd till de här människorna. Därför är det nödvändigt att ge det här ökade anslaget som vi föreslår och som utskottsmajoriteten stannat för.

Ondsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

Herr MATHSSON i Fagersta (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över den positiva syn som de flesta talare här framfört när det gäller inriktningen av kriminalvården – med betoning på frivården. Jag tror dock inte att det finns något "sesam, öppna dig" om man med ökade anslag vill åstadkomma ett ordentligt resultat i frivårdsverksamheten.

Justitieministern har tidigare poängterat vikten av att den rätta andan genomsyrar alla samhällsorgan. Jag tror att det i första hand är här vi skall lägga ner våra strävanden.

Vi har också, som jag sade i mitt anförande, målmedvetet satsat på ökade resurser i fråga om såväl anslag som ett ökat antal tjänster inom frivården. Vad vi talar om är att här finna former för att hjälpa en människa. Här finns det inga patentröslningar. Varje enskilt fall måste naturligtvis bedömas för sig. Vi får i första hand sätta vår lit till frivårds-tjänstemännen, som sedan naturligtvis skall slussa ut detta klientel i samhället. Då måste samhällets olika organ träda in med samma resurser som står till förfogande för andra medborgare.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Visst finns det former för att hjälpa dessa människor. Jag har pekat på tre områden och jag skall nu stanna vid två av dem.

Det väsentligaste här är väl utbildning och arbete. På dessa områden måste man satsa pengar. Vi måste försöka lära dessa människor att läsa och skriva sitt eget namn, så att de åtminstone skriv- och språkmässigt kan delta i samhällslivet. Över huvud taget är detta en förutsättning för att kunna komma in i gemenskapen.

Sedan gäller det att skaffa arbeten. Tyvärr finns det mycket hårda attityder i samhället på detta område. Det är helt uppenbart att de människor som exempelvis har grava läs- och skrivsvårigheter och inte i övrigt kan klara sig i samhället är oerhört handikappade på arbetsmarknaden. Det är uppenbart i första hand på dessa områden som de rehabiliterande åtgärderna måste sättas in.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Det finns inga patentröslningar, inget "sesam, öppna dig", säger herr Mathsson i Fagersta. Det är väl riktigt. Herr Mathsson gör det viktiga påpekandet att det är fråga om en anda från omgivningens sida, från samhällets sida. På den punkten råder inga delade meningar. Men samtidigt bör också herr Mathsson förstå att om man skall vidta några speciella åtgärder för att hjälpa de här människorna behövs ekonomiska resurser. Det är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna vidta åtgärder av det slag som behövs i de här fallen: hjälpa till att skaffa bostad, jämna vägen för dem över huvud taget vid anpassningen till ett liv i frihet.

Jag har mycket svårt att förstå hur man kan gå emot yrkandet i fråga. Vi vidhåller givetvis yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr MATHSSON i Fagersta (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är fullt klart att det primära för en klient inom frivårdssektorn måste vara att slussas ut i arbetslivet, att få en grundläggande yrkesutbildning, att erhålla en bostad. Detta skall vi kunna klara med ett samspel mellan frivårdens resurser och samhällets organ på de här områdena.

När det gäller utbildning, läs- och skrivsvårigheter osv. som herr Pettersson i Västerås pekade på gav justitieministern besked om de möjligheter vi hoppas skall finnas och utvecklas inom den kommunala vuxenutbildningen. Jag pekade i mitt huvudanförande också på den irritation och de konflikter som de s. k. frigivningsbidragen skapar mellan socialvårdens myndigheter och kriminalvården. Det är sådana företeelser som vi måste arbeta bort för att lyckas i våra strävanden och nå uppsatta mål.

Jag tror inte heller att det skulle vara populärt bland medborgarna i övrigt om vi skulle ge sådana anslag till frivårdsklientelet att dessa människor finge bidrag som överskrider vad andra människor erhåller från samhället.

Herr talmannen anmälde att herr Pettersson i Västerås anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru ANDRÉ (c):

Herr talman! Den sjunkande beläggningen vid våra kriminalvårdsanstalter är givetvis en glädjande utveckling. Som en följd av detta kan platsantalet vid riksanstalterna minska. Enligt ett regeringsbeslut 1974 reducerades antalet platser med omkring 300, och minskningen skall vara avslutad senast den 30 juni 1976. År 1975 fattades beslut om ytterligare minskning med 115 platser, som skall verkställas senast den 30 juni 1977. Mot detta finns inget att invända. Däremot måste man ifrågasätta det riktiga i att en enda anstalt två år i rad skall få vidkännas platsreducering. Detta har skett vid Tidaholmsanstalten. Både första och andra beslutet gällde 40 platser, alltså 80 platser på kort tid.

I en motion har jag och några medmotionärer hemställt att riksdagen hos regeringen begär en omprövning av beslutet att reducera platsantalet med 40 vid kriminalvårdsanstalten i Tidaholm. Detta har vunnit majoritetens stöd i utskottet.

Det finns inget som från kriminalvårdssynpunkt talar för att denna anstalt skulle vara sämre än någon av våra andra 22 riksanstalter. Tvärtom kan man framhålla att den är relativt nybyggd – ca 15 år. Det finns tillgång till arbete och tillfälle till studier i samarbete med närbelägen folkhögskola. Kriminalvårdsstyrelsen har ansett anstalten lämplig för en av styrelsen föreslagen utvidgad försöksverksamhet med marknadsanpassad lön.

En mycket kraftig minskning, som i detta fallet från 230 till 150 platser, kan inte ske utan att det uppstår svårigheter. Inom Tidaholms kommun

var man redan efter första reduceringen oroad och företog en uppvaktning i november 1975. Man fick då beskedet från kriminalvårdsstyrelsens högste ansvarige att någon ytterligare minskning inte skulle ske. Därför kom beslutet i december som en fullständig överraskning. Man kunde inte tro att det var sant. Förklaringen har senare visat sig vara den att det var regeringen som först avgjorde på vilka anstalter minskningen skulle ske och därefter tillfrågades berörd ansvarig styrelse. Detta tillvägagångssätt praktiseras alltså av regeringen.

Kriminalvårdsstyrelsens talesman vid uppvaktningen kan därför inte lastas för att ha talat mot bättre vetande. Han kände inte till planerna. Jag tycker att det är angeläget att detta klagas.

Fru Andersson i Kumla påstod i sitt tidigare inlägg här att vår argumentation i denna fråga inte håller. Jag vill hävda motsatsen, allra helst sedan jag hört hennes argumentation. Fru Andersson tog upp den låga beläggningen vid anstalten. Med anledning härav vill jag säga att en sådan tidvis finns också vid andra rixsanstalter. Det fick vi uppgifter om vid utskottsbehandlingen.

Vi skall vidare hålla i minnet att placeringen av de intagna vid våra rixsanstalter sker inom kriminalvården. Såvitt jag kan förstå kan det mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört om Tidaholmsanstalten inte finnas några skäl att inte placera interner på denna anstalt, om man så önskar.

Beträffande vårdpersonalen sade fru Andersson i Kumla att minskningen av antalet platser bara skulle beröra tre personer. Det är riktigt enligt de uppgifter vi fick vid utskottsbehandlingen. Men vi fick också uppgiften att den nu pågående reduceringen, som skall vara avslutad senast den 30 juni i år, berörde tio anställda. Det är alltså det sammanlagda antalet som man måste ta hänsyn till. Som jag tidigare anfört är man på kommunalt håll oroad över det här förhållandet.

Slutligen påstod fru Andersson i Kumla att vi skulle springa ifrån tidigare beslut. Så är naturligtvis inte fallet. Såväl av motionen och av utskottsbetänkandet som av vad jag har sagt här framgår att vi anser den sjunkande beläggningen vid våra kriminalvårdsanstalter vara en glädjande utveckling.

Med detta vill jag i alla delar yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkandena nr 28 och 33.

Fru ANDERSSON i Kumla (s) kort genmäle:

Herr talman! När det först gäller reduceringen av platsantalet på Tidaholmsanstalten tog departementet kontakt med representanter för kriminalvården och för de centrala personalorganisationerna. Det är alltså dessa parter som har kommit överens om att man skall genomföra reduceringen just på Tidaholmsanstalten.

När det sedan gäller uppgiften om antalet tjänstemän är jag medveten om att det rör sig om sammanlagt 13 vårdare på anstalten. Mina uppgifter har jag fått från en tjänsteman på kriminalvårdsstyrelsen som är tjänst-

ledig från sin huvudsakliga sysselsättning för att enbart arbeta med nedskärningsproblematiken på våra anstalter. Och jag kan inte finna någon anledning att betvivla hans kunnande i detta ärende.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Fru ANDRÉ (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Andersson i Kumla sade nu att det har förekommit lokala kontakter med berörda personalorganisationer på Tidaholmsanstalten. Det har inte framkommit tidigare, när vi har behandlat ärendet i utskottet, men jag har givetvis ingen anledning att betvivla påståendet. Jag hoppas därför att den minskning av personalen som nu pågår kommer att klaras upp.

Vad slutligen beträffar både fjolårets och kommande års personalinskränkningar är det så, som vi fick klarhet i vid utskottsbehandlingen, att det sammanlagda antalet är 13.

*Anslag till kriminal-
vården*

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall bara säga några ord om en enda fråga, nämligen den marknadsanpassade lönen, och då skall jag försöka att inte upprepa vad tidigare talare redan anfört. Ja, jag har kanske t. o. m. något nytt att komma med, ty sedan jag väckte min motion i detta ärende har jag från en vänlig byrådirektör i riksrevisionsverket, Peter Åsell, fått en rapport i vilken verket har försökt göra en utvärdering rörande följderna av marknadsanpassad lön. Man har t. o. m. försökt göra en företagsekonomisk utvärdering, och det anser jag inte vara fel. Det har ju tidigare i debatten sagts att en sådan utvärdering inte borde komma in i bilden, men det tycker jag att den kan göra. Och den utvärderingen visar att det givetvis blir dyrare med marknadsanpassad lön, men produktionsresultatet blir då också betydligt bättre. Vid Tillberga ökade sålunda effekten vid den mekaniska verkstaden med 25 %.

De fördelar som man kunnat komma fram till har preciserats i några punkter, som jag ber att få föredra här, eftersom de överensstämmer med den uppfattning jag själv har haft och har. Man skriver så här:

”Även om hänsyn tas till nu nämnda svårigheter vid utvärderingen ger resultaten från försöken belägg för att arbetsdrift med marknadsmissig lön är positiv i ett flertal hänseenden. ---

De intagna anpassas till arbetsförhållanden som mera liknar dem ute i samhället.

Den högre ersättningen gör det möjligt för klienterna att i viss mån sanera sin ekonomi. Budgetplaneringen torde också medverka härtill.

De klienter som deltagit i försöken har klarat sig från återfall under en längre period efter frigivningen än normalklientelet. Försöken synes sålunda ha gett positiva resultat ur behandlingssynpunkt.

Produktionen har stigit under försöksverksamheten. De ökade intäkterna med anledning härav bör åtminstone i viss mån kompensera ökade kostnader för högre arbetsersättningar.

De minskade återfallen och klienternas förbättrade ekonomi minskar

kostnaderna för stat och kommun. Kostnaderna för rättsväsendet kan förmodas minska till följd av färre återfall. Genom den förbättrade ekonomiska situationen kan klienterna reglera skulder, bl. a. till dem som drabbats av brott. Samhällets kostnader för *indrivningsåtgärder* minskar också. Slutligen torde den förbättrade frigivningssituationen göra att klienternas behov av socialhjälp minskar.”

Jag tillhörde på sin tid kriminalvårdsberedningen, och redan där framförde jag frågan om marknadsanpassad lön. Då sade man mot förslaget att om klienterna fick mer betalt skulle det inte hjälpa mycket, för då skulle kronofogden komma och dammsuga deras plånbok. Pengarna skulle då gå till böter, skadestånd osv., och klienterna skulle inte få behålla mer för det. Men i själva verket är det ju det bästa med en marknadsanpassad lön att kronofogden kan göra detta. Ju mindre skuldbelastade klienterna är när de kommer ut från anstalten, desto bättre är det, ty då börjar just den svåra tidsperioden. Man bör kunna förstå den klient som kommer ut från en anstalt och får ett jobb med relativt hygglig lön men som då möts av krav på skadestånd, böter och kanske även gamla skatter. *Han eller hon får kanske inte behålla mer än existensminimum*, och det är någonting som man inte kan existera på. Då ligger risken för återfall frestande nära. Detta skulle undvikas om en hel del av skulderna kunde klaras av under den tid vederbörande vistas på anstalt.

Utskottet säger att det här är nog bra, men man vill inte ens utöka försöksverksamheten och än mindre genomföra detta förslag.

Jag befinner mig här i ett dilemma. Jag instämmer i klämman till reservationen 4 av kommunisterna. Däremot kan jag inte till alla delar instämma i motiveringen, utan tar tvärtom avstånd från en del av denna. Det måste löna sig att arbeta, sade både mitt parti och andra en gång i tiden. Detta gäller även för dem som är intagna på våra fängsvårdsanstalter. Det skulle från alla synpunkter vara bra om man fick en rutin att jobb ger pengar och att även det är ett sätt att försörja sig. Jag tycker att det är så värdefullt att jag trots allt tar risken att yrka bifall till reservationen 4.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad fru André anfört och den oro hon känner inför hotet om reducering av platsantalet på fängsvårdsanstalten i Tidaholm. I och för sig är det glädjande att behovet av anstaltsplatser i landet minskar – det skall vi vara tacksamma och glada för. Icke förty kan man ifrågasätta huruvida det är riktigt att Tidaholmsanstalten kommer att få vidkännas reduceringar två år i följd.

Jag kan vitsorda att jag var med i den uppvaktning för kriminalvårdschefen som man på kommunalt håll hade ordnat. Vi fick ett lugnande besked av kriminalvårdschefen. Icke förty fick vi efter en kort tid ånyo ett meddelande att man inom departementet var i färd med att utarbeta ett förslag som gick ut på en reducering av platsantalet vid Tidaholmsanstalten. Jag betvivlar inte att departementet har haft kontakt med per-

sonalorganisationerna. Man har emellertid både på kommunalt håll och från enskilda tjänstemäns sida uttryckt oro för att reduceringen skall gå ut över personalen.

Tidaholmsfängelset är – ingen lär vilja motsäga mig på den punkten – en modern anstalt, kanske en av de bästa i landet. Det kan ifrågasättas huruvida man bör minska platsantalet på just en sådan modern anstalt. De bilder vi sett från Luleå är skräckbilder. Några sådana bilder skulle jag inte kunna visa upp från Tidaholmsfängelset.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka avslag på reservationen 2 vid punkten 2.

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att närmare kommentera den motion som jag har väckt, nr 204, och som nu behandlas i betänkande nr 28. Det gäller ersättningen till övervakarna, och jag har begärt en sådan ändring av bestämmelserna om arvoden att dessa rubriceras som ersättning för kostnader i samband med övervakningsuppdraget. Det torde vara allmänt bekant att övervakarna – med hänsyn till det utomordentligt värdefulla arbete de nedlägger – alltför länge haft så låga arvoden att dessa inte står i rimlig proportion till det arbete de utfört.

Utskottet har varit positivt i sin bedömning av övervakararvodena och hänvisar bl. a. till justitiedepartementets promemoria om ersättningen. Den skall bestämmas till 100 kr. per månad och uppdrag. Höjningen bör enligt förslaget läggas på omkostnadsdelen. Det föreslås således att ersättningen för omkostnader, liksom arvodet, höjs till 50 kr. Vid sidan härav skall kunna utgå arvode för särskilda stödåtgärder. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli nästa år.

Jag skulle tro att en hel del remissinstanser inte anser uppjusteringen vara tillräcklig. Personligen vill jag här, liksom i motionen, understryka vikten av att övervakarna får sådan ersättning att rekryteringen underlättas och att de – vilket ofta hittills varit fallet – också får kostnadsersättning för de utlägg som många gånger förekommer i samband med uppdraget. Med hänsyn till det stora behov av förstärkningar inom frivården är det synnerligen angeläget att alla led i denna verksamhet får tillräckligt stöd från samhällets sida. En hygglig ersättning till övervakarna bidrar inte bara till att rekryteringen underlättas utan också till att den viktiga återanpassningen av klienter möjliggörs i större utsträckning genom övervakarens omsorger.

Med tanke på utskottets ganska positiva skrivning har jag inte nu något särskilt yrkande utan vill avvakta i ersättningsfrågan tills remissinstanserna gått igenom den aktuella promemorian.

Så, herr talman, har jag en önskan till, nämligen att vi skall kunna finna en bättre benämning än ordet övervakare. Jag vet att många, många upplever det som på något sätt förnedrande att ordet övervakare används. Jag skulle alltså önska att vi kunde få fram ett bättre ord, som mera täcker vad de egentligen skall göra – stödja och hjälpa de människor

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till kriminal-
vården*

det här är fråga om. Detta är min personliga önskan, som jag tror delas av många.

Överläggningen var härmed slutad.

Justitiekottets betänkande nr 28

Punkten 1

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Kristensson och herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Kristensson och herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 46
Avstår - 2

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fröken Mattson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Andersson i Kumla begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fröken Mattson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.

Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 155
Avstår - 2

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Västerås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekammarens hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 17
Avstår - 3

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Västerås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitiekammarens hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 18
Avstår - 3

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till kriminal- vården

M o m . 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av fru Kristensson och herr Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 2 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Kristensson och herr Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	248
Nej	–	60
Avstår	–	5

Punkten 3

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av fröken Mattson m. fl. samt 3:o) reservationen nr 8 av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Mathsson i Fagersta begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Pettersson i Västerås begärde votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom.

1 antar reservationen nr 7 av fröken Mattson m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 8 av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-

na omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 17
Avstår - 157

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till kriminal-
vården*

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av fröken Mattson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 171
Nej - 141
Avstår - 2

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Kristensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 28 punkten 3 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av fru Kristensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Kristensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 237
Nej - 72
Avstår - 4

Punkterna 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Justitieutskottets betänkande nr 33

Punkten 1

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Pettersson i Västerås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 33 punkten 1 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Pettersson i Västerås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	291
Nej	–	18
Avstår	–	2

§ 4 Anslag till bostadsbyggande, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkanden

1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till bostadsbyggande m. m., dels propositionen 1975/76:144 med förslag om beaktande av det s. k. ingångsvärdet i samband med statligt bostadslån för ombyggnad av flerfamiljshus, dels i dessa ämnen väckta motioner, och

1975/76:26 med anledning av motioner i hyresfrågor.

Herr TALMANNEN:

Civilutskottets betänkanden nr 22 och 26 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Civilutskottets betänkande nr 22

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 14 (bostadsdepartementet) under litt. B (s. 11–35), såvitt nu var i fråga, samt IV:11–IV:14 och V:10 (s. 73–108) föreslagit riksdagen att

I. godkänna vad i regeringsprotokollet anförts i fråga om beslut-

derätten i ärenden om eftergift av hyresförlustlån m. m.,

2. godkänna de ändringar i grunderna för förbättringslån, som förordats i regeringsprotokollet.

3. medge att räntefria förbättringslån beviljades med högst 130 000 000 kr. under år 1976 och med 110 000 000 kr. under år 1977.

4. bemyndiga regeringen att besluta om ökning av den under 3 upptagna ramen för långivning under år 1976 om det behövdes av sysselsättningsskäl.

5. medge att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1976/77 meddelades inom en ram av 30 000 000 kr., varav högst 18 000 000 kr. fick tas i anspråk för bidrag.

6. medge att den under 5 angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningsskäl.

7. medge att beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån meddelades inom en ram av 5 000 000 kr. under budgetåret 1976/77.

8. medge att den under 7 angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningsskäl.

9. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1976 med den omfattning och fördelning som förordats i regeringsprotokollet.

10. medge att ramen för beslut om bostadslån till nybyggnad under år 1976 fastställdes till 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 71 500 jämte lokaler som omfattades av låneunderlag och pantvärde för bostadslån.

11. medge att ramarna för bostadslån och byggnadstillstånd för nybyggnad under år 1976 fick tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet i den mån de inte utnyttjades helt för sitt ändamål.

12. medge att ramen för beslut om bostadslån för nybyggnad under vart och ett av åren 1977 och 1978 fick samma omfattning som den under 10 föreslagna ramen för år 1976.

13. medge att regeringen meddelade bestämmelser om projektreserv för år 1976 i enlighet med vad som förordats i regeringsprotokollet.

14. medge att beslut om bostadslån till nybyggnad meddelades intill ett belopp av 3 370 000 000 kr. under år 1976.

15. medge att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån under vart och ett av åren 1976 och 1977 meddelades intill ett belopp av 325 000 000 kr..

16. medge att beslut om höjt låneunderlag för kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse under vart och ett av åren 1976 och 1977 meddelades intill ett belopp av 15 000 000 kr..

17. bemyndiga regeringen att under de förutsättningar som hade angetts i regeringsprotokollet besluta om ändring av de under 14, 15 och 16 upptagna ramarna.

18. medge att långivningen avseende kostnader för outhyrda lägenheter fick avse även hyresförluster som uppkom under år 1977.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

19. godkänna att bestämmelsen om obligatoriskt samråd mellan länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd upphävdes.

20. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om förvärv av egna hem i vissa fall,

21. medge att beslut om tilläggs lån meddelades intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av åren 1976 och 1977,

22. medge att den under 21 angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningskäl,

23. på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 anvisa

a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 18 472 000 kr.,

b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 38 470 000 kr.,

c. till Räntebidrag m. m. ett förslagsanslag av 2 460 000 000 kr.,

d. till Eftergift av hyresförlustlån ett förslagsanslag av 75 000 000 kr.,
e. till Viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 255 000 000 kr.,

f. till Bidrag till förbättring av boendemiljön ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

g. till Byggnadsforskning ett anslag av 11 000 000 kr.,

h. till Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,

i. till Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.,

24. på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1976/77 anvisa

a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 660 000 000 kr.,

b. till Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

c. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 175 000 000 kr.,

d. till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

25. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd för budgetåret 1976/77 till Tilläggs lån för kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Regeringen hade vidare i propositionen 1975/76:144 (bostadsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de ändringar av grunderna för beräkning av bostadslån och räntebidrag vid ombyggnad som förordats i regeringsprotokollet.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1975/76:144 anfördes följande:

”På grundval av boende- och bostadsfinansieringsutredningarnas förslag behandlas i propositionen frågan om ändrade statliga finansierings-

villkor i fråga om det s. k. ingångsvärdet vid ombyggnad av flerfamiljshus. I propositionen föreslås ett system som innebär att lån och räntebidrag för ingångsvärdet utgår vid ombyggnad av flerfamiljshus om huset har förvärvats efter den 31 oktober 1974 och ansökan om lån för ombyggnad ges in inom fem år efter förvärvet. I fråga om lån för ombyggnad av flerfamiljshus där dessa förutsättningar inte föreligger föreslås att räntebidrag får utgå för ingångsvärdet. Härigenom uppnås väsentliga förbättringar i fråga om främst kapitalkostnadsvillkoren vid statligt finansierade ombyggnader av flerfamiljshus utan att samtidigt anspråken på lån från den prioriterade delen av kapitalmarknaden ökar i nämnvärd omfattning.

Möjligheterna att få lån och räntebidrag för ingångsvärdet skall gälla i låneärenden där preliminärt beslut har meddelats efter den 30 juni 1975 och initialstöd inte utgår.

Den garanterade räntan föreslås höjd till 5 % för såväl ombyggnadskostnad som ingångsvärde om lånet avser ombyggnad av flerfamiljshus och låntagaren har möjligheter att göra avdrag vid inkomstbeskattning för del av ombyggnadskostnaderna. I dessa fall skall det dock finnas möjlighet att få lån och räntebidrag enligt hittillsvarande bestämmelser.

Vissa begränsningar föreslås i möjligheten att beakta ingångsvärdet. Det ingångsvärde, som bör få beaktas vid beräkningarna av lån och räntebidrag, föreslås utgöra 40 % av godkänd ombyggnadskostnad. Det får dock inte överstiga gällande låneunderlagsbelopp för tomt- och grundberedningskostnader för en motsvarande nybyggnad. Ombyggnader som avser enbart gårdssaneringar eller energibesparande åtgärder undantas helt. Genom dessa begränsningar förhindras att låneförhållanden och kapitalkostnadsvillkoren ändras på ett omotiverat sätt vid mindre ombyggnadsåtgärder."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:382 av herr Ulander m. fl. (s),

1975/76:388 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari såvitt nu var i fråga hemställt

1. att riksdagen beslutade

a) att höja den övre gränsen för förbättringslån till 20 000 kr. från den 1 juli 1976.

b) att höja inkomstgränserna för förbättringslån till 20 000 kr. för ensamstående och till 25 000 kr. för makar från den 1 juli 1976.

c) att hos regeringen begära förslag till den justering av medelsramen för räntefria förbättringslån som föranleddes av besluten under a) och b).

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till bostads- byggande, m. m.

d) att höja grundbeloppet för bostadsanpassningsbidrag till högst 20 000 kr. eller det högre belopp som föranleddes av särskilda skäl.

1975/76:669 av herr Josefson m. fl. (c, s, m, fp),

1975/76:870 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen under B 7, Bidrag till förbättring av boendemiljön, i bilaga 14 av budgetpropositionen anvisade ett med 30 milj. kr. förhöjt belopp till 60 milj. kr. för budgetåret 1976/77,

2. att bidragsvillkoren ändrades så att hela kostnaden eller minst 75 % därav kunde utgå, med i övrigt oförändrade villkor.

1975/76:874 av fru Oskarsson m. fl. (c), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om ändring av reglerna i vad gällde bostadsanpassningsbidrag så att de även omfattade bostad för dialysverksamhet,

1975/76:1910 av herrar Adolfsson (m) och Schött (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att det privatfinansierade småhusbyggandet skulle släppas helt fritt och inte kvoterats.

1975/76:1911 av herr Adolfsson m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen uttalade som sin mening att markvillkoret ej skulle gälla för gruppbyggda småhus i omfattning upp till 30 hus.

1975/76:1913 av fru Andersson i Kumla m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunens inflytande vid beslut om byggnadstillstånd för privatfinansierat bostadsbyggande.

1975/76:1917 av herr Claeson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen uttalade sig för införandet av obligatorisk kommunal bostadsförmedling samt hos regeringen hemställde om utarbetandet av förslag härom att snarast föreläggas riksdagen.

1975/76:1922 av herrar Fridolfsson (m) och Adolfsson (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att markvillkoret ej skulle gälla vid sanering.

3. att statliga lån för ombyggnad skulle utgå då fastighetsägare och en majoritet av hyresgästerna var överens om ombyggnadens omfattning.

4. att normalt värde för den förvärvade fastigheten borde ingå i belåningsunderlaget för statliga lån till ombyggnad.

1975/76:1923 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att ansluta sig till de riktlinjer för det bostadspolitiska reformarbetet som angetts i motionen.

2. att maximibeloppet för räntefria förbättringslån höjdes till 20 000 kr.,
3. att inkomstgränserna för räntefria förbättringslån höjdes till 20 000 kr. för ensamstående och 25 000 kr. för makar.
4. att hos regeringen begära en översyn av förbättringslåneverksamheten i enlighet med vad som angetts i motionen,
5. att medge de förändringar i bidragsreglerna för bidrag till förbättring av boendemiljön som angetts i motionen.

1975/76:1924 av herr Glimnér (c).

1975/76:1925 av herr Gustafsson i Stenkyrka m. fl. (c, s, m).

1975/76:1935 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hemställde om förslag rörande statlig totalfinansiering (enhetslån) genom bostads- eller samhällsbyggnadsbank som tillhandahöll kapital till bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar till en låg och fast ränta, vilka förslag skyndsammast möjligt borde föreläggas riksdagen för ställningstagande.

1975/76:1936 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen vid behandling av anslag under IV:13 Lånefonden för kommunala markförvärv beslutade:

1. att till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 250 milj. kr.,
2. att amorteringstiden förlängdes till 15 år, varav de första fem åren amorteringsfria,
3. att tillämpningsområdet för markförvärvslångivningen utvidgades till att gälla samma ändamålsbegränsning som för fastigheter i exploateringsområde.

1975/76:1942 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära initiativ som syftade till förslag beträffande de äldres bostäder i enlighet med vad i motionen anförts.

1975/76:1948 av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av kungörelsen angående bostadsanpassningsbidraget i enlighet med vad som anförts i motionen.

1975/76:1966 av herrar Strömberg i Botkyrka (fp) och Fkinge (fp), vari hemställts att gränsen för statliga lån till enskilt byggda flerfamiljshus höjdes till 92 % av pantvärdet.

1975/76:1970 av herr Wictorsson m. fl. (s).

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

1975/76:1972 av herr Åkerfeldt m. fl. (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade att bidraget till de samlingslokalägande riksorganisationerna för budgetåret 1976/77 uppräknades till 900 000 kr., innefattande 100 000 kr. för tekniskt/ekonomiskt utrednings- och projekteringsarbete som utfördes av organisationerna gemensamt,

1975/76:2036 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen skulle

1. besluta att omformulera det s. k. konkurrensvillkoret så att endast kommuner, vilka i egenskap av bostadsproducenter vid produktionen av bostäder på egen mark fullt ut tillämpade den fria konkurrensens regler, skulle som villkor för statslån kunna föreskriva att samma förhållanden skulle gälla för enskilda markägare och producenter vid bostadsbyggande på större områden,

2. uttala att den framtida bostadsfinansieringen borde bygga på ett subventionsfritt lånesystem med statlig kreditgaranti,

3. besluta att för år 1977 fastställa en garanterad räntenivå om 3,9 % för nyproducerade bostadsfastigheter med hyres- eller bostadsrätt och 6,0 % för bostadsfastigheter med äganderätt samt att räntenivån därefter höjdes för såväl befintliga som nyproducerade fastigheter med 0,15 procentenheter per år i fem år och därefter med 0,2 procentenheter per år tills marknadsränta uppnåtts,

4. besluta att gränsen för statlig belåning sattes till 95 % för hela bostadsbeståndet,

6. hos regeringen anhålla att sådana åtgärder vidtogs att kreditinstitutens möjligheter att bevilja lån i äldre småhus och flerfamiljshus vidgades samt att bankerna genom statlig kreditgaranti gavs möjlighet att bevilja lån till kontantinsats i egen bostad,

7. besluta att långivning avseende kostnader för outhyrda lägenheter ej skulle medges för förluster uppkomna efter den 30 juni 1976,

9. hos regeringen anhålla att sådana åtgärder vidtogs att produktion och innehav av lägenheter med bostadsrätt stimulerades på sätt som angetts i motionen 1979,

1975/76:2037 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen beslutade

4. att upphäva det s. k. markvillkoret för bostadslån,

5. att avslå regeringens hemställan att till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 175 000 000 kr.,

6. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen 1979 anförts beträffande rullande markplanering,

7. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen 1979 anförts angående vikten av valfrihet mellan ägande och tomträtt i vad gällde mark för småhus och industriell verksamhet,

9. att avskaffa tomträttslån enligt tomträttslånekungörelsen (1965:905, omtryckt 1973:537, ändrad senast 1974:956),

dels de med anledning av propositionen 1975/76:144 väckta motionerna

1975/76:2273 av fru Ingvar-Svensson, m. fl. (c),

1975/76:2284 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställt att riksdagen skulle besluta

1. att lika räntesatser skulle gälla för kommunala m. fl. och enskilda företag vid statlig långivning till sanering och ombyggnad, varvid det i propositionen 1975/76:144 behandlade problemet med olika avdragsmöjligheter för olika kategorier byggherrar borde lösas inom ramen för skattelagstiftningen, i enlighet med vad som anförts i motionen, och att förslag härom förelades riksdagen,

2. att markvillkorsprövning för den statliga långivningen skulle, om köparen så begärde, ske i direkt anslutning till kommunens prövning av fastighetsförvärvet från förköps- och förvärvstillståndssynpunkt,

1975/76:2285 av herr af Ugglas (m), vari hemställt

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:144 såvitt avsåg förslaget om höjning av den garanterade räntan till 5 % vid ombyggnad av flerfamiljshus,

2. att riksdagen beslutade att de i propositionen föreslagna nya lånereglerna vid ombyggnad av flerfamiljshus även skulle gälla småhus, och

1975/76:2286 av herr Åkerfeldt (c), vari hemställt att riksdagen beslutade att samma garanterade ränta skulle gälla vid ombyggnad av flerfamiljshus, oberoende av ägarkategori, i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande bostadsbyggandets allmänna inriktning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1923, yrkandet 1,

2. beträffande byggande i förnyelseområden m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1970,

3. beträffande de äldres bostäder att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1942 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

4. beträffande bostadsrätt att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2036, yrkandet 9,

5. beträffande tomträtt att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2037, yrkandena 7 och 9,

6. beträffande bostadsbyggandet utan stöd av statliga lån att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1910,

7. beträffande bostadsbyggandets omfattning att riksdagen skulle

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

a. uttala sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1976 med den omfattning och fördelning som förordats i regeringsprotokollet.

b. medge att ramen för beslut om bostadslån till nybyggnad under år 1976 fastställdes till 8 375 000 m² våningsyta, motsvarande ett beräknat antal lägenheter av 71 500 jämte lokaler som omfattades av låncunderlag och pantvärde för bostadslån,

c. medge att ramarna för bostadslån och byggnadstillstånd för nybyggnad under år 1976 fick tas i anspråk för ombyggnads- och förbättringsverksamhet i den mån de inte utnyttjades helt för sitt ändamål,

d. medge att ramen för beslut om bostadslån för nybyggnad under vart och ett av åren 1977 och 1978 fick samma omfattning som den under b föreslagna ramen för år 1976,

e. medge att regeringen meddelade bestämmelser om projektreserv för år 1976 i enlighet med vad som förordats i regeringsprotokollet,

f. medge att beslut om bostadslån till nybyggnad meddelades intill ett belopp av 3 370 000 000 kr. under år 1976,

g. medge att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån under vart och ett av åren 1976 och 1977 meddelades intill ett belopp av 325 000 000 kr.,

h. bemyndiga regeringen att under de förutsättningar som angetts i regeringsprotokollet besluta om ändring av de under f och g upptagna ramarna.

8. beträffande fördelning av ramar inom storstadsområdena att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:669,

9. beträffande kommunalt inflytande vid beslut om byggnadstillstånd att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1913 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. beträffande statlig totalfinansiering att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1935 i motsvarande del,

11. beträffande grunderna för den statliga finansieringen att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1935, i vad den inte behandlats ovan, samt 2036, yrkandena 2 och 3.

12. beträffande kreditinstitutens utlåningsmöjligheter m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2036, yrkandet 6.

13. beträffande upphävande eller inskränkning av markvillkoret att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1911 och 1922, yrkandet 1, samt 2037, yrkandet 4,

14. beträffande prövningen enligt markvillkoret att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2284, yrkandet 2,

15. beträffande begränsning av konkurrensvillkoret att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2036, yrkandet 1,

16. beträffande standardkrav som förutsättning för bostadslån att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1922, yrkandet 3.

17. beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1966 och 2036, yrkandet 4.

18. beträffande ett ingångsvärde i låneunderlaget för småhus att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2273 och 2285, yrkandet 2,

19. beträffande utökning av bostadslån vid ombyggnad av småhus att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. beträffande regler för hur ingångsvärdet skulle beaktas i låneunderlaget för flerfamiljshus att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:1922, yrkandet 4, godkände de ändringar som i denna del föreslagits i propositionen 1975/76:144,

21. beträffande förutsättningarna för att räkna in ett ingångsvärde i låneunderlaget att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:144 i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. beträffande räntebidrag vid ombyggnad i vissa fall att riksdagen godkände de ändringar som i denna del föreslagits i propositionen 1975/76:144,

23. beträffande den garanterade räntesatsen att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2284, yrkandet 1, 2285, yrkandet 1, och 2286 skulle

a. godkänna de ändringar som i denna del föreslagits i propositionen 1975/76:144,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om utredning av vissa skattefrågor, om viss undantagsmöjlighet och om garanterad ränta för lån till kommun m. m.

24. beträffande ett ingångsvärde i låneunderlaget i vad det inte ovan behandlats att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:144 i motsvarande del godkände de ändringar av grunderna för beräkning av bostadslån och räntebidrag vid ombyggnad som förordats i regeringsprotokollet.

25. beträffande förvärv av egna hem i vissa fall att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

26. beträffande obligatoriskt samråd mellan länsbostadsnämnd och lanbruksnämnd att riksdagen med bifall till regeringens förslag godkände att bestämmelser därom upphävdes.

27. beträffande outhyrda lägenheter att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:2036, yrkandet 7, medgav att långivningen fick avse även hyresförluster som uppkom under år 1977.

28. beträffande beslutanderätten i ärenden om eftergift av hyresförlustlån m. m. att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet anförts,

29. beträffande vissa riktlinjer för eftergift av hyresförlustlån m. m. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

30. beträffande bidrag till förbättring av boendemiljön att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:870, yrkandet 2,

b. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

1975/76:870, yrkandet 1, på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 anvisa till Bidrag till förbättring av boendemiljön ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

31. beträffande reducering av låneunderlaget för bostadslån i vissa fall att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1923, yrkandet 5 i motsvarande del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

32. beträffande lån för miljöförbättring och för sammanslagning av lägenheter att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1923, yrkandet 5 i vad det inte behandlats ovan,

33. beträffande höjt låneunderlag för kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse att riksdagen skulle

a. medge att beslut om sådan höjning under vart och ett av åren 1976 och 1977 meddelades intill ett belopp av 15 000 000 kr.,

b. bemyndiga regeringen att under de förutsättningar som hade angetts i regeringsprotokollet besluta om ändring av de under a angivna ramarna,

34. beträffande ramar för tilläggsån att riksdagen skulle

a. medge att beslut om sådana lån meddelades intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av åren 1976 och 1977,

b. medge att den under a angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningsskäl,

35. beträffande en översyn av lånereglerna rörande kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1925,

36. beträffande förbättringslån att riksdagen skulle

a. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:388, yrkandet 1 a, 1923, yrkandet 2, och 1924, yrkandet 1, godkänna de ändringar i fråga om maximibelopp som förordats i regeringsprotokollet,

b. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:388, yrkandet 1 b, 1923, yrkandet 3, och 1924, yrkandet 2, godkänna de ändringar i fråga om inkomstgränser som förordats i regeringsprotokollet,

c. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:388, yrkandet 1 c, medge att räntefria förbättringslån beviljades med högst 130 000 000 kr. under år 1976 och med 110 000 000 kr. under år 1977,

d. bemyndiga regeringen att besluta om ökning av den under c angivna ramen för långivning under år 1976 om det behövdes av sysselsättningsskäl,

e. med bifall till motionen 1975/76:1923, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av förbättringslångivningen,

37. beträffande bostadsanpassningsbidrag att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:874 och 1948 och med anledning av motionen 1975/76:388, yrkandet 1 d, som sin mening gav regeringen till känna

vad utskottet anför.

38. beträffande allmänna samlingslokaler att riksdagen skulle
a. medge att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån under budgetåret 1976/77 meddelades inom en ram av 30 000 000 kr., varav högst 18 000 000 kr. fick tas i anspråk för bidrag,

b. medge att beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån fick meddelas inom en ram av 5 000 000 kr. under budgetåret 1976/77,

c. medge att de under a och b angivna ramarna fick överskridas om det behövdes av sysselsättningsskäl,

39. beträffande bidrag till riksorganisationerna för samlingslokaler att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1972 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,

40. beträffande markförvärvslån att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:2037, yrkandena 5, delvis, och 6,

b. avslå motionen 1975/76:1936, yrkandena 2 och 3,

c. med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionerna 1975/76:1936, yrkandet 1, och 2037, yrkandet 5 i vad det inte behandlats ovan, på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1975/76 anvisa till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 175 000 000 kr.,

41. beträffande bostadsförmedling att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1917,

42. beträffande information för att motverka brister i byggandet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:382,

43. beträffande bostadslånefonden att riksdagen på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1976/77 anvisade till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 660 000 000 kr.,

44. beträffande anslag på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 i vad de inte behandlats ovan att riksdagen anvisade

a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 18 472 000 kr.,

b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 38 470 000 kr.,

c. till Rängebidrag m. m. ett förslagsanslag av 2 460 000 000 kr.,

d. till Eftergift av hyresförlustlån ett förslagsanslag av 75 000 000 kr.,

e. till Viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 255 000 000 kr.,

f. till Byggnadsforskning ett anslag av 11 000 000 kr.,

g. till Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 15 000 000 kr.,

h. till Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.,

45. beträffande anslag på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1976/77 i vad de inte behandlats ovan att riksdagen anvisade

a. till Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

b. till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 1 000 kr.,

46. beträffande anslag på kapitalbudgeten under Fonden för låncun-
derstöd för budgetåret 1976/77 att riksdagen anvisade till Tilläggsån-
för kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse ett reservationsanslag av
20 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bostadsrätt av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som
ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2036, yrkandet 9, som
sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande tomträtt av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som
ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2037, yrkandena 7 och
9, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande bostadsbyggande utan stöd av statliga lån av herrar
Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 6 bort hem-
ställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1910 som sin mening
gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande statlig totalfinansiering av herr Claeson (vpk) som ansett
att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1935 i motsvarande del
som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

5. beträffande grunderna för den statliga finansieringen

a. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet
under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2036, yrkandena 2 och
3, samt med avslag på motionen 1975/76:1935 i motsvarande del som
sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

b. av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hem-
ställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1935, i vad den inte
behandlats förut, samt med avslag på motionen 1975/76:2036, yrkandena
2 och 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

6. beträffande kreditinstitutens utlåningsmöjligheter av herrar Adolfs-
son (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1975/76:2036, yrkandet 6,

7. beträffande upphävande eller inskränkning av markvillkoret av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:1911, 1922, yrkandet 1, samt 2037, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande prövning enligt markvillkoret av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) – som under förutsättning av bifall till reservationen nr 6 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

9. beträffande begränsning av konkurrensvillkoret av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa att riksdagen skulle bifalla motionen 1975/76:2036, yrkandet 1,

10. beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge

a. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2036, yrkandet 4, och med anledning av motionen 1975/76:1966 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

b. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1966 samt med avslag på motionen 1975/76:2036, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

11. beträffande den garanterade räntesatsen

a. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2284, yrkandet 1, 2285, yrkandet 1, och 2286 skulle avslå propositionen 1975/76:144 i motsvarande del,

b. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionerna 1975/76:2284, yrkandet 1, 2285, yrkandet 1, och 2286 avslå propositionen 1975/76:144 i motsvarande del,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanten anfört om utredning m. m. beträffande vissa skattefrågor,

12. beträffande outhyrda lägenheter av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 27 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2036, yrkandet 7, och med avslag på förslaget i propositionen beslutade att långivning för kost-

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

nader för outhyrda lägenheter inte skulle medges för förluster uppkomna efter den 30 juni 1976,

13. beträffande beslutanderätten i ärenden om eftergifter av hyresförlustlån m. m. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 12 – ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen inte godkände vad i regeringsprotokollet anförts,

14. beträffande vissa riktlinjer för eftergift av hyresförlustlån av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 12 – ansett att utskottet under 29 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

15. beträffande bidrag till förbättring av boendemiljön av herr Claesson (vpk) som ansett att utskottet under 30 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. bifalla motionen 1975/76:870, yrkandet 2,

b. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1975/76:870, yrkandet 1, på driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1976/77 anvisa till Bidrag till förbättring av boendemiljön ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

16. beträffande lån för miljöförbättring och för sammanslagning av lägenheter av fru Olsson i Hölö (c), herrar Åkerfeldt (c) och Strömberg i Botkyrka (fp) samt fru Ingvar-Svensson (c) och fru Andersson i Hjärtum (c) som ansett att utskottet under 32 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1923, yrkandet 5 i vad det inte behandlats tidigare, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

17. beträffande markförvärvslån

a. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. bifalla motionen 1975/76:2037, yrkandena 5, delvis, och 6,

b. avslå motionen 1975/76:1936, yrkandena 2 och 3,

c. med bifall till motionen 1975/76:2037, yrkandet 5 i vad det inte behandlats förut, avslå motionen 1975/76:1936, yrkandet 1, samt förslaget i budgetpropositionen om investeringsanslag till Lånefonden för kommunala markförvärv,

b. av herr Claesson (vpk) som ansett att utskottet under 40 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1975/76:2037, yrkandena 5, delvis, och 6,

b. bifalla motionen 1975/76:1936, yrkandena 2 och 3,

c. med bifall till motionen 1975/76:1936, yrkandet 1, med anledning av förslaget i propositionen samt med avslag på motionen 1975/76:2037, yrkandet 5, i vad det inte behandlats förut, på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder för budgetåret 1976/77 anvisa till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.,

18. beträffande bostadsförmedling av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 41 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1917 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

19. beträffande bostadslånefonden av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 12 – ansett att utskottet under 43 bort hemställa

att riksdagen med anledning av förslaget i propositionen på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1976/77 anvisade till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 410 000 000 kr.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande byggande i förnyelseområden av herrar Adolfsson (m) och Danell (m),

2. beträffande fördelningen av ramar för bostadslån m. m. i vissa fall av fru Ingvar-Svensson (c),

3. beträffande ett ingångsvärde i låneunderlaget för småhus av herrar Adolfsson (m) och Danell (m).

Civilutskottets betänkande nr 26

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:667 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle uttala sig för ett omedelbart införande av hyresstopp och hos regeringen anhålla om förslag angående utvidgning av prisregleringslagen till att omfatta även hyresområdet,

1975/76:871 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade anta av motionärerna föreslagen ändring i jordabalken beträffande hyreslagen, innebärande att hyresvärden inte skulle få fordra en hyra som översteg hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet var likvärdiga,

1975/76:1915 av herrar Bengtsson i Göteborg (c) och Pettersson i Örebro (c),

1975/76:1918 av herr Claeson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen begärde förslag till sådan ändring av avvecklingslagen att övergångshyra och trappningsregler blev tillämpliga även om lägenhet efter den 30 september 1975 upplåtits till ny hyresgäst,

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till bostads- byggande, m. m.

1975/76:1919 av herr Danell (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade sådan ändring i 12 kap. jordabalken (hyreslagen) att medlemskap i organisation av hyresgäster inte skulle medföra särskilda förmåner vid hyressättning.

1975/76:1931 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen uttalade sig för förbud mot tillämpningen av bränsleklausuler typ Stockholms fastighetsägareförenings,
2. att riksdagen uttalade sig för att i totalhyra som kunde bli föremål för prövning enligt bruksvärdessystemet skulle inräknas bränsle- och väkostnader,
3. att riksdagen hos regeringen skulle hemställa om förslag till sådana ändringar i hyreslagen,

1975/76:1932 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen begärde en utredning angående ändrade förvaltningsformer för boende i flerfamiljshus i syfte att skapa ett ökat hyresgästinflytande.

1975/76:1933 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle

1. uttala sig för ett successivt överförande av privata hyreshus i samhällets ägo,
2. hos regeringen hemställa att en plan snarast utarbetades för genomförande av denna målsättning,

1975/76:1938 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sådan ändring av 19 a § hyreslagen, att förbud infördes mot användning av s. k. inklusive-klausul för bestämmande av bränslekostnader för hyreslägenheter.

1975/76:1965 av herr Strömberg i Botkyrka (fp), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna att en översyn borde göras av principer för bränsleklausuler i syfte att finna sådan utformning av dem som innebar lägre hyreskostnader och bättre energihushållning, och

1975/76:2036 av herr Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 8) hemställdes att riksdagen beslutade att begreppet organisation av hyresgäster i hyreslagstiftningen även skulle inkludera sammanslutning som visade sig företräda en majoritet av hyresgästerna i fastigheten.

Utskottet hemställde

1. beträffande bruksvärdesregeln m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:871.

2. beträffande hyresstopp att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:667,
3. beträffande besittningsskydd för lokalhyresgäster att riksdagen skulle
  - a. avslå motionen 1975/76:1915, och
  - b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. beträffande vissa särskilda förmåner vid hyressättning att riksdagen skulle
  - a. avslå motionen 1975/76:1919, och
  - b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. beträffande begreppet organisation av hyresgäster i viss lagstiftning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2036, yrkandet 8,
6. beträffande utredning om ändrade förvaltningsformer, m. m., att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1932 och 1933,
7. beträffande bränsleklausuler i hyresavtal m. m., att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1931, 1938 och 1965,
8. beträffande ändring i lagen (1974:1080) om avveckling av hyresregleringen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1918.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bruksvärdesregeln m. m. av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:871 skulle anta det förslag till lag om ändring i jordabalken som framlagts av reservanten,
2. beträffande hyresstopp av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:667 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,
3. beträffande särskilda förmåner vid hyressättning av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1919 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,
4. beträffande begreppet organisation av hyresgäster i viss lagstiftning av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2036, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,
5. beträffande överförande av privata hyreshus i kommunal eller kooperativ ägo samt utredning om ändrade förvaltningsformer av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:1932 och 1933 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

6. beträffande bränsleklausuler i hyresavtal, m. m. av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:1931 och 1938 samt med anledning av motionen 1975/76:1965 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförts,

7. beträffande ändring i lagen (1974:1080) om avveckling av hyresregleringen av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1918 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförts.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande besittningsskydd för lokalhyresgäst

a. av herrar Adolfsson (m) och Danell (m),

b. av herr Henrikson (s),

2. beträffande hyresgäströrelsens medverkan vid hyresavtal m. m.

a. av herr Lindkvist (s),

b. av herr Claeson (vpk).

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 22 om bostadsbyggandet utmynnar i en hemställan i 46 punkter. Till 19 av dessa finns 23 reservationer – vid en av reservationspunkterna har också fogats ett särskilt yttrande. Slutligen finns det också ett särskilt yttrande till en reservationsfri punkt. Sett ur den synvinkeln verkar det som om splittringen varit total vid behandlingen av dessa frågor i utskottet. Av de 23 reservationerna har emellertid 15 avgivits av moderaterna, 5 av vpk, 2 av folkpartiet och 1 av centern. Ser man saken på det sättet får man en mer nyanserad bild av betänkandets struktur.

Jag skall, herr talman, uppehålla mig vid centerns reservation nr 16 men också säga några ord om vår inställning i en del andra frågor som har behandlats i betänkandet.

Reservationen 16 rör statens ekonomiska stöd till förbättring av bostadsmiljöerna – en aktivitet som vi från centerhåll anser vara mycket väsentlig i de bostadspolitiska sammanhangen. Numera tas ju i budgeten upp ett årligt anslag till Bidrag till förbättring av boendemiljön.

En särskild delegation inom bostadsstyrelsen, miljödelegationen, handlägger bidragsärenden. Bidrag kan utgå i första hand för flerfamiljshusområden men också, om särskilda skäl finns, för småhusområden. Husen skall ha färdigställts före år 1975 och prioritet skall ges åt områden med uthyrningssvårigheter. Till detta kommer den verksamhet som sköts av den bostadssociala delegationen. Den har till uppgift att bereda frågor

om åtgärder i områden med uthyrningssvårigheter. Den delegationen har inga särskilda pengar och får göra reklam för miljöbidragen och bostadslånen eller konstruera andra lösningar. Slutligen har vi också på det här fältet ett förslag från boendeutredningen som regeringen ännu inte har tagit ställning till.

Det jag först skulle vilja ifrågasätta är om den här organisationen, som tycks ha tillkommit mer slumpmässigt, på sikt är den rätta för att nå de avsedda målen. Det förefaller mig som om det råder en onödig splittring mellan de båda delegationernas arbetsfält. När regeringen skall göra en bedömning av utredningsförslaget, bör man enligt min mening också ta sig en funderare på organisationssidan. Av vad utskottet fått höra från delegationerna själva, kan man misstänka att hanteringen inte alltid är helt rationell när det gäller att sälja den statliga stimulansen.

I det sammanhanget spelar ju också bidragsreglerna en avgörande roll. Utskottet har enhälligt gjort bidragen mer åtkomliga när de utgår tillsammans med bostadslån. När de skall lämnas separat, har utskottets majoritet – herr Claeson undantagen – stannat för att tills vidare bibehålla bidrag intill 50 %. Det har sagts, att om vi fick högre bidrag så skulle de ha högre stimulans effekt – och det är ju naturligt. Jag vill heller inte för alltid avvisa tanken på att höja bidragsprocenten.

I ett stort antal fall tycks det emellertid vara så, att det inte är utgiften i sig som skrämmar bostadsföretaget eller kommunen – det är likviditetsfrågorna. Därför föreslår vi också i reservationen 16 att man i första hand skall öppna en kreditmöjlighet för de kostnader som inte täcks av bidrag och på så vis få bort ett hinder. Vi föreslår lån på tio år med markförvärvslånen som förebild. Man bör inte heller ha särskilt stora invändningar från kreditmarknadssynpunkt, eftersom staten genom anslagsgivningen också sätter sina egna ramar.

Vi vill vidare att regeringen tar med den här lösningen i bilden när det gäller lån och bidrag för att slå samman lägenheter. Det hör ihop med vad jag sade i början och innebär att bostadsmiljö är ett begrepp som inte bör tolkas alltför snävt. Det finns all anledning att fundera också på vidare låne- och bidragsförutsättningar när man bedömer de här sakerna.

Slutligen vill jag, fast det inte ingår i reservationen, peka på en sak till. På det här fältet har vi ju också tillgång till arbetsmarknadsmedel. Här, som på många andra områden, gäller det att se till att dessa medel verkligen hamnar på prioriterbara projekt. Alla möjligheter att lägga hanteringen på specialmyndigheten bör tas till vara. Arbetsmarknadssynpunkterna kan tillföras ärendet ändå.

Som jag antydde tidigare vill jag i det här sammanhanget passa på att ta upp några av de punkter där utskottet kommer med förslag till tillkännagivanden.

Utskottets enhälliga uppslutning bakom förslaget om en översyn av planeringssituationen för de äldres bostäder vill jag inledningsvis notera. Om man sätter den bedömningen i relation till utskottets begäran om

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

en översyn av förbättringslånen och även beträffande bostadsanpassningsbidragen, så framträder också här en profil – en betoning av att vi inte får bli överrumplade av växande och nya anspråk.

Civilutskottet har också ställt sig bakom en begäran att de kommunala synpunkterna skall få ökad genomslagskraft då man prövar byggnadstillstånd. Här är ju flera utskott inblandade, och det har i viss mån begränsat handlingsutrymmet – vi måste hålla oss inom vårt ansvarsområde. Var än förslagen slutligen hamnar, förutsätter jag dock att även den här hanteringen anpassas till kommunens roll som ansvarig för bostadsförsörjningen.

I anslutning till behandlingen av frågan om ingångsvärdet i låneunderlaget har utskottet enhälligt föreslagit förbättrade kreditmöjligheter, då småhus köps för att rustas upp i vissa områden där det är svårt att få kredit. I stället för ett ingångsvärde har sålunda föreslagits motsvarande lånemöjligheter just i de kreditmässigt svåraste områdena – bl. a. i skärgården. Det här förslaget är närmast att uppfatta som en utveckling av tankegångarna i motionen 2273 av fru Ingvar-Svensson m. fl. – något som också framgår av betänkandet. Det är – tycker jag – särskilt glädjande att utskottet på detta sätt kan bidra till att ta till vara bostäder utanför expansiva tätområden och därigenom ge litet mer optimism åt den kommunala planeringen utanför centralorterna. I vissa fall – t. ex. i skärgårdarna – är det här steget av grundläggande betydelse för att över huvud taget kunna behålla en bofast befolkning utan att den trycks undan av fritidsboendet.

När det gäller riktlinjerna för att efterge hyresförlustlån har utskottet också tagit ett initiativ för att underlätta situationen för de hårdast drabbade företagen. Jag vill inte påstå att vad utskottet sagt inte skulle ha varit möjligt att tolka in i nu gällande regler. Av vad vi hört i utskottet framgår väl i alla fall att all tveksamhet nu är borta och att företagen inte gång på gång måste uppfylla vissa minimiförutsättningar.

I fråga om den kulturhistoriskt värdefulla bostadsbebyggelsen föreslår utskottet inte något tillkännagivande. Vad utskottet anför på s. 48 hoppas vi i alla fall att i första hand bostadsministern läser. Trots att utskottet vill avvakta en redovisning innan det tar ställning, framgår av skrivningen att utskottet finner en del tecken på förlamning av den här verksamheten. Utskottet har också förutsatt att man tar upp dessa frågor till övervägande – något som man får extra anledning till i samband med utredningen om riksantikvariens resurser.

Slutligen får jag notera att utskottet enhälligt har tillstyrkt en motion av herr Åkerfeldt m. fl. om mer pengar till de samlingslokalägande riksorganisationerna. Jag hoppas att folketshusrörelsen och bygdegårdsrörelsen uppskattar den omtanke om deras organisationer som kommer till uttryck i utskottets ställningstagande.

Herr talman! Med det sagda har jag bara velat visa på att betänkandet inte bara är splittring – det är också positiv enighet i mycket. Utskottets vice ordförande kommer att ta upp och redovisa majoritetens syn på

reservationerna.

Vad gäller betänkandet 22 yrkar jag således nu bifall till reservationen 16 och i övrigt bifall till utskottets hemställan. Beträffande betänkandet 26 yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DANELL (m):

Herr talman! När man talar allmänt om en konsumentstyrd marknad, där produktionen skall följa efterfrågan till både kvantitet och kvalitet, har det i den konsumentpolitiska debatten i kammaren varit en ganska bred enighet. Då riksdagen t. ex. beslöt om en marknadsföringslag i slutet av förra året, underströk de olika talesmännen vikten av att få till stånd frivilliga överenskommelser på marknaden och att undvika detaljregleringar av olika slag. Även om regeringen tycks ha ändrat kurs när det gäller den principen de senaste dagarna, har debatten trots allt präglats av en tilltro till spelet mellan tillgång och efterfrågan. Det är i detta sammanhang så mycket märkligare, att det i bostadspolitiken skall vara så omöjligt för politikerna att skapa ett klimat, som kan ge medborgarna den kanske allra rimligaste rättigheten i ett välfärdsland som vårt, nämligen den bostad som de vill ha och har råd med.

I stället för att satsa på stöd åt utveckling av nya idéer inom byggbranschen och åstadkomma en varierad bostadsproduktion, där efterfrågan skall styra inriktningen, har den socialdemokratiska regeringen genom åren skapat den mest socialistiska delen av svenskt näringsliv med ett gytter av regler och normer som i detalj skall styra byggandet. Exempelen på orimliga statliga regler är många och förundrar lika mycket varje gång. Kritiken mot det nuvarande stelbenta systemet kommer från alla håll. Senast i nr 4 i år skrev HSB:s och hyresgästförbundets tidning *Vår Bostad* på sin ledarsida:

”Bostadsstyrelsen älskar sina bestämmelser. Har den en chans så hittar den på bestämmelser om hur många elektriska kontakter det ska finnas i ett kök. Ser den en möjlighet, ser den till att det finns lånebestämmelser hur fasaderna skall se ut. Osv. osv. i all oändlighet. De som bygger hus förföljs nu av bestämmelser som ideligen ändras. Byggherrarna måste hålla sig med särskilda låneexperter för att ha en chans att hänga med i svängarna. Detta innebär naturligtvis att praktiskt taget all utveckling av bostäderna stoppas upp.”

Citatet visar med all tydlighet på bristerna i det nuvarande systemet, som skapar krångel, fördyrar och förhindrar utvecklingen av goda bostäder. Det var länge sedan någon representant för regeringspartiet vågade sig på att försvara dessa regleringsorimligheter. Det vore intressant om någon på s-bänken i dag skulle vilja ge något vettigt argument för den koloss på lerbettor som bostadsstyrelsen m. fl. försöker släpa fram.

Vad är då efterfrågan? Ja, på få områden har vi väl så tydliga tecken

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggnad, m. m.*

på hur folk vill ha det som när det gäller boendet. Fyra av fem oavsett ålder eller politisk hemvist, föredrar enligt samstämmiga undersökningar ett eget hem på marken. Många socialdemokrater förhånar denna efterfrågan och påstår att folk bara är ute efter att göra pengar och att det inte är fråga om ett seriöst bostadsval. Man går så långt i sin småhusjakt att man utmålar både småhussamhällena och dem som bor där som något avvikande i samhället. I ett nummer av facktidningen Beklädnadsfolket finns en artikel som heter "Klasskamp" och som beskriver hur det "egoistiska" småhusfolket reagerar när det finns planer på ett hem för utvecklingsstörda barn mitt i småhusområdet. Småhusfolket beskrivs som "skyddade och okunniga" och "perverst välanpassade", medan husen sägs likna "mest välskötta gravmonument med lika välansade gravvårdar". Artikeln låter mena att småhusfolket är "direktörer, disponenter, ingenjörer, köpmän, tjänstemän och en eller annan välbeställd arbetare som smält in i omgivningen". Illustrationerna i artikeln framställer småhusfolket som svin i dubbel bemärkelse, vilket jag för riksdagsledamöternas kännedom vill visa på kammarens bildskärm. Detta är ingen engångsföreteelse. Samtliga bilder som illustrerar artikeln framställer småhusägarna som svin.

Den här artikeln är nu ingen tillfällighet inom den socialdemokratiska rörelsen. För inte så länge sedan gav det socialdemokratiska kvinnoförbundet ut ett nummer av sin tidning Morgonbris med ett tema som gick ut på att beskriva allt elände med småhusområdena. Jag skall inte trötta kammaren med alla de möjligheter som finns att ta citat som visar nedvärderingen av folk som vill ha och har småhus. Bara för att kammaren skall förstå temat i tidningen nöjer jag mig med att visa en bild som föreställer ett varningstecken för småhus med en sprattlande förtvivlad kvinna, bunden vid hemmet.

Herr talman! Moderata samlingspartiet har genom åren förfäktat uppfattningen att det måste vara politikernas uppgift att skapa valfrihet på bostadsmarknaden. Om nu fyra femtedelar av svenska folket vill bo i småhus, marklägenhet eller liknande, skall vi också skapa utrymme för ett sådant byggande. De senaste årens procentuellt sett höga småhusbyggande har gjort att många tycker att vi får ett alltför ensidigt samhälle med bara småhus i framtiden. Verkligheten är ju den att *antalet* småhus i den på senare tid kraftigt nedbantade bostadsproduktionen har legat ganska stilla genom åren. Men köerna med hundratusentals människor finns där fortfarande. Och det är ju inte så konstigt, när det fortfarande är en minoritet i det här samhället som får bo i småhus. Ungefär 60 % av våra bostäder återfinns trots allt fortfarande i flerfamiljshus.

Det ensidiga byggande som vi fick uppleva under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, då man struntade i efterfrågan, har haft sina konsekvenser de senaste åren. Man har från det allmännas sida varit tvungen att på olika sätt söka finna medel för att ta hand om alla de tomma lägenheterna och de konkursmässiga, mest kommunala, bostadsföretagen som har byggt alla dessa bostäder. Vi moderater har sedan

ett år tillbaka visat att vi nu finner det angeläget att upphöra med hyresförlustlånen för att pressa de kommunala bostadsföretagen att verkligen anpassa sig efter marknaden, vilket de faktiskt har haft över fyra år på sig att göra. Så länge har det nämligen funnits allmänna redskap för att hjälpa dessa företag.

Nu går civilutskottets majoritet den rakt motsatta vägen. Inte ens departementschefen har i sin proposition kunnat komma på alla de åtgärder som civilutskottet använder sig av för att hjälpa de konkursmässiga företagen. Tidigare har det i alla fall varit så att varje gång företagen har fått eftergift av sina hyresförlustlån har de varit tvingade att delta med vad vi kan kalla en viss självrisk. Fr. o. m. nu skall den försvinna. Det skall bara bli en engångsbetalning, och sedan skall det väl komma eftergift av hyresförlustlån som vilket bidrag som helst till dessa företag.

Det befrämjar, herr talman, på intet sätt en marknadsanpassning av de här företagen.

Utskottsmajoritetens godkännande av propositionens förslag om att bostadsstyrelsen i fortsättningen skall handha dessa frågor och inte regeringen visar dessutom att man nu gör en institution av någonting som man för några år sedan påstod sig betrakta som en tillfällighet. Den största och värdefullaste bostadspolitiska reform som vi i dagens läge skulle kunna åstadkomma är att satsa på ett bostadsbyggande som styrs av efterfrågan. Det innebär att byggandet måste domineras av småhus. Men självklart måste vi ha en produktion som möter all efterfrågan, inte minst i alla åldrar. Därför bör vi också försöka erbjuda moderna eftertraktade lägenheter i flerfamiljshus och större variation i byggandet och planeringen än vad som är fallet i dag. Det är en nödvändighet.

Men efterfrågan domineras inte bara av att folk vill bo i småhus utan den är också mycket entydig när det gäller hur ägandet skall vara fördelat. Således är efterfrågan inriktad på enskild äganderätt till både hus och tomt. Det är då så mycket mer oförståeligt hur socialdemokrater även i denna fråga envist hävdar en uppfattning som inte överensstämmer med folkviljan. Riksdagsmannen Åke Gustavsson i Nässjö (s) har exempelvis uttalat att följden av småhusbyggandet "blir en individualisering och privatisering som står i strid med grundläggande socialdemokratiska värderingar". Statsrådet Carl Lidbom har uttalat: "Demokratin i liberal mening förutsätter äganderätt. Jag vill vända på det och säga att äganderätten i stor utsträckning är ett hinder för demokratin."

Detta uttalar alltså en representant för den socialdemokratiska regeringen. För oss moderater är det självklart att mark- och bostadspolitiken måste följa efterfrågan även när det gäller upplåtelseformer. Den enskilda äganderätten får man inte tumma på i det sammanhanget.

Argumenten mot vår bostadspolitik, och den på kommunalplanet av icke-socialister förda bostadspolitiken, är att vi påstås släppa allt fritt och därigenom överge konsumenterna. Det är naturligtvis fel. För att få konkurrens i bostadssektorn föreslår vi moderater att det nuvarande finansieringssystemet skall ersättas med ett som i kombination med skat-

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

tesänkningar under en lång tidsperiod minskar behovet i nyproduktionen av de våldsamma subventioner som i dag gör att många bara ser hälften av sin verkliga boendekostnad.

Detta förslag som vi har fört fram under flera år, har man i pressen under valårets inledning försökt framställa som ett förslag som medför ända upp till fördubbling av hyran. Naturligtvis är det ett orimligt resultat, och det finns inget parti som någonsin skulle komma med sådana förslag – om det nu är så att man bland socialdemokraterna verkligen tror att vårt förslag skulle innebära så stora hyreshöjningar. I realiteten är det så att det redan i dag sker en avveckling av subventionerna, år efter år i hela det befintliga bostadsbeståndet. Ingen får på något sätt genom ett moderat bostadsfinansieringssystem högre hyra än vad man har i dag. Skillnaden är ju faktiskt till sist att vi säger att det skall vara en avveckling av subventionerna även i kommande års nyproduktion samtidigt med den avveckling som nu redan är i gång i de befintliga bostäderna. Denna reform, som vi föreslår i syfte att just skapa ökad konkurrens, skall ses i samband med våra förslag om att sänka skatten, och detta skall genomföras under en lång tidsperiod, så att nettoverkan av vårt förslag kommer att bli allt annat än negativ för konsumenterna.

Pressen på producenter och planerare kan aldrig bli tillräcklig om inte konsumenterna vet vad bostaden egentligen kostar, inkl. vad man betalar över skattsedeln. Självklart skall samhället garantera kredit till bostadsbyggandet och också med vissa minimiregler vad gäller ekonomi och standard påverka bostadsbyggandet, men vi måste komma ifrån dagens orimliga virrvarr av regler och subventioner. I vår bostadspolitik återfinns naturligtvis också bostadstilläggen som en grundtrygghet för de grupper som annars skulle tvingas till en oacceptabel bostadssituation. Jag tänker på pensionärer, låginkomsttagare och stora barnfamiljer.

En mycket viktig del i bostadspolitiken som dess värre aldrig fått sin lösning, är hur konsumenterna skall få det bästa skyddet när de kanske gör sitt livs största satsning och köper ett eget hem. Möjligheter till snabb hjälp och rådgivning då fel uppstått är nödvändiga, men i vilka former detta skall realiseras tycks man inte ha funderat speciellt mycket på. I dag är konsumentintressena splittrade på flera myndigheter, och man måste för allas bästa nu få en enhetlig och smidig väg mellan producent och konsument.

Herr talman! I de reservationer som vi moderater har fogat vid utskottsbetänkandet återfinns många av de principer som jag nu varit inne på.

Beträffande övriga reservationer avser jag dock att säga några ord speciellt om dem som berör boendeinflytande och vissa frågor rörande sanning.

När vi moderater hävdar fördelarna med att de boende skall äga, direkt eller indirekt, sina bostäder är det inte bara fråga om ett principiellt ställningstagande. Med hänsyn till dagens stora driftkostnader för våra bostäder är det som vi tycker nödvändigt att låta fler bli delaktiga i skötseln

av bostäderna. Således bör samhället erbjuda möjligheter för människor att i ökad utsträckning äga, direkt eller indirekt med bostadsrätt, sina lägenheter. I dag går det inte att äga sin lägenhet trots att det i många länder är en självklarhet. Den efterfrågan som kan finnas på den typen av boende måste mötas. Genom det senaste årets förändrade ställning för hyresrätterna har dess värre bostadsrätterna kommit i skymundan. Vi föreslår därför i reservationen I att man med kreditåtgärder skall underlätta bildandet av bostadsrättsföreningar i hyresrättsfastigheter och att möjligheter till lån till kontantinsatser skall öka. Vi har väl trots tidigare år att socialdemokraterna såg positivt på bostadsrättsföreningen som institution. Dess värre har vi nu sett motsatsen efter den cirkus som socialdemokraterna bedriver i Stockholm. Med hjälp av kommunister och förköpslag gör de vad de kan för att stoppa hyresgästernas möjligheter att själva ta över en fastighet för att kunna sanera den. Råkar man på något sätt ramla utanför socialdemokraternas regler och uppfattning om hur folk borde bo verkar det vara klippt.

I samband med detta också några ord om civilutskottets betänkande nr 26 där vissa hyresfrågor behandlas. Vi moderater har där följt upp tidigare förslag om att det är nödvändigt att stoppa en monopolisering av hyresgästinflytandet till en enda organisation. I stället för att som nu i lag ge i praktiken endast Hyresgästernas riksförbund möjlighet att företräda hyresgästerna i saneringsfrågor, hyresfrågor m. m. bör man, som vi föreslår, låta även en majoritet av hyresgäster i en berörd fastighet få bli motpart till hyresvärden. Det måste vara fel att som nu först göra en apparat för inflytande och sedan tala om för folk: Nu skall ni bli medlemmar där, annars blir det inget inflytande för er.

I en annan motion, nr 1919, har jag föreslagit att vi skall lagstifta mot att medlemskap i en organisation av hyresgäster skall kunna medföra särskilda förmåner vid hyressättning. Det senaste årets uppträdande av den s. k. hyresgäströrelsen med krav på rabatter och annat till egna medlemmar kräver en åtgärd av lagstiftarna. Utskottet har inte följt min motion men väl gjort ungefär samma uttalande som statsrådet Lidbom gjorde i en debatt i kammaren förra året. Med det som torde bli dagens beslut, att riksdagen uttalar att den tar bestämt avstånd från särskilda rabatter, så att det blir särskilda hyresnivåer beroende på medlemskap eller ej, är det väl dags även för de stridbara i Hyresgästernas riksförbund att ge upp.

Ända sedan markvillkoret kom till i riksdagsbeslut 1974 har vi verkat för dess avskaffande. Markvillkoret är bara ytterligare ett instrument för den s. k. funktionssocialismen, där samhället till 100 % tar bort allt värde av äganderätten. Nästa steg är ett övertagande av all mark från de enskilda. Och det dröjde som bekant inte länge förrän socialdemokraterna i LO också kom med det förslaget. Förutom att socialdemokrater säger att det kravet inte är aktuellt, eftersom det inte står i partiets program, har vi ännu inte hört vare sig statsministern eller bostadsministern ta avstånd från marksocialiseringsförslaget. Allt kontroversiellt skall ju skju-

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

tas över valet enligt den underliga taktik som regeringspartiet bedriver det här valåret.

Vår uppfattning är att man med ett byggande som möter efterfrågan blir av med de fantasipriser på mark som i dag finns runt storstäderna. Vi skall bygga ifatt efterfrågan och i övrigt med planmonopolets hjälp se till att vi får det byggande som är bäst. Markvillkorets och även konkurrensvillkorets för dess anhängare oväntade följder har nu också börjat komma i dagen. Tveksamheten är nu så stor bland byggare om de verkligen vågar satsa på sanering att åtskilliga saneringsprogram, inte minst i Stockholm, inte längre kan följas. Det är trist att behöva se hur angelägna saneringar skall stoppas bara för att dogmatiken har tagit överhanden. Det är nu bara min förhoppning, efter utskottets uttalanden, att sanering i förnyelse- och förtätningsområden inte skall stoppas på grund av de nya lagarna utan att man skall finna rimliga vägar för att kunna bygga ut i den takt som så väl behövs. I det sammanhanget kan också nämnas den moderata reservationen om att öka möjligheterna till lån vid köp av äldre småhus. I övrigt i vår markpolitik följer vi upp tidigare ställningstaganden, som naturligtvis innebär att statlig stimulans av kommunala markköp inte bör förekomma. Den inställningen följs också upp i våra olika reservationer i betänkandet.

Till sist några ord om det beslut vi nu äntligen skall fatta om att ingångsvärdet på gamla fastigheter skall kunna komma in i låneunderlaget för att på det sättet saneringsverksamheten skall stimuleras. Det är då bara så mycket tråkigare att man inte i regeringen kunde låta bli att göra idépolitik även i denna fråga. Således föreslår man nu att räntesatserna skall vara olika mellan privata och andra byggherrar. Redan genom andra regler om lånegränser och räntegarantier i andra sammanhang har man lyckats skapa orättvisor mellan olika kategorier, vilket sannerligen inte befrämjar konkurrensen eller möjligheten för konsumenterna att få billiga bostäder. All erfarenhet tyder på, inte minst här i Stockholm, att det inte finns någon grund för att tro att de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen skulle klara saneringarna bättre än privata byggherrar. Det blir inte billigare eller bättre kvalitet eller bättre kontakt med hyresgästerna för att en sanering sköts av kommunala företag. Med regeringens och utskottsmajoritetens förslag förhindras många saneringsprojekt ytterligare. Beträffande småhussanering är det välkommet att utskottet uttalat större intresse för stimulans åt de åtgärderna än vad regeringen gjort. Det är vår förhoppning att man i berörda myndigheter följer upp den här frågan, inte minst efter Villaägareförbundets inledda kontakter med bl. a. riksbanksfullmäktige. Om inget händer bör riksdagen ta nya initiativ nästa år.

Herr talman! Med det anförda, som faktiskt skulle kunna summeras i den enkla uppmaningen till politiker och planerare runt om i landet att bygga som folk vill bo, ber jag att få yrka bifall till reservationerna

1-3, 5 a, 6-10 a, 11 a, 12-14, 17 a och 19 vid CU:s betänkande nr 22 samt till reservationerna 3 och 4 vid CU:s betänkande nr 26.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

I detta anförande instämde herr Wachtmeister i Staffanstorp (m).

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! För cirka ett och ett halvt år sedan tog riksdagen de stora bostadspolitiska besluten. Mot den bakgrunden kan dagens bostadsdebatt inte bli särskilt upphetsande. Viktiga beslut måste verka. Erfarenheter måste vinnas.

I förra veckan fick vi den s. k. kompletteringspropositionen. Den meddelar att volymen av bostadsbyggandet beräknas minska 1976 i förhållande till förra året med 10 %. Orsaken är främst den låga igångsättningen 1975, bara 50 000 lägenheter. Litet bättre blir det i år, då vi beräknas närma oss 60 000.

På lång sikt är dessa siffror oroande. Troligen behöver vi ett större byggande för att nå våra bostadssociala mål. Ännu större anledning till oro har man då vi vet, att planberedskapen på många håll är förfärande låg. Kommuner som haft och har tomma lägenheter är självklart mycket försiktiga när det gäller att starta nyproduktion. Ekonomiska svårigheter och hård kritik gör att kommunerna tänker sig noga för.

Nyproduktionen inriktas nu till övervägande del mot småhus. Marknaden styrs av konsumenternas önskemål, inte av vad planerarna och politiker tycker är rätt och riktigt. Det hårda trycket mot småhusen har säkert också den förklaringen att de alltför länge hållits tillbaka till förmån för hyreshus. Bättre låneregler inverkar också.

Bostadsmarknaden skall styras av konsumenternas önskemål. Det tycker folkpartiet är riktigt. Men även i denna situation bör samhället ta sitt ansvar och söka hjälpa till att få områden, som fungerar ur skilda aspekter.

De senaste åren har den bostadspolitiska debatten styrts mot vissa speciella företeelser. Hyresområden med dålig miljö och outhyrda lägenheter har kommit i skottgluggen. Ibland med fog, ibland helt orättvist.

Under våren har jag haft tillfälle att ganska noggrant studera en del av de mest kritiserade bostadsområdena och deras problem. Sedan någon tid tillbaka har man på flera ställen satt in en rad konkreta åtgärder med förvånansvärt gott resultat. Ofta är åtgärderna ganska enkla, men väl planerade, noga förberedda och omsorgsfullt utförda. De initiativ som tagits genom olika organ har tydligen gett förvånansvärt gott resultat och i regel mötts med stor entusiasm i kommunerna.

Vissa speciella bostadsområden utsätts för en ofta förkrossande kritik. Ibland blir också bostadsförvaltarna helt inkompetentförklarade. Vi är alla överens om att vi skall undvika segregation. Låt oss ta ett konkret exempel från Storstockholm. Myndigheterna har här gjort stora ansträngningar att placera ut zigenare i olika kommuner. Överallt har man mötts av förståelse. Visst skall zigenarna ha samma rätt till lägenheter som

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

alla andra. Men, på grund av *i just denna* kommun alldeles speciella förhållanden kan man just nu inte skaffa lägenhet. Så hamnar zigenarna i några få kommuner. Där bor de nästan uteslutande hos allmännyttiga företag.

Jag kan fortsätta. Var bor invandrarna? Vilka företag lämnar lägenheter till kommunens socialförvaltning? Jag behöver inte svara. Ibland kanske det är de s. k. välskötta bostadsområdena utan tomma lägenheter och sociala problem som borde stå vid skampålen, inte Rosengård och Navestad. Visst är detta en kättersk tanke för många. Men om bostaden är en social rättighet och alla människor har lika värde, så borde vi inte ha vissa av de fenomen som vi i dag ser på bostadsmarknaden.

Dessa mera socialt inriktade tankegångar kan få många utlöpare. Ett enigt utskott har begärt en översyn av de äldres boendeförhållanden. Denna begäran ligger väl i linje med folkpartiets grundsyn. Statistiska uppgifter visar att vi har all anledning att noga följa dessa frågeställningar.

I en motion som tidigare i år har behandlats och avslagits av riksdagen har jag begärt att de som bor i hyreshus och tillsammans vill köpa huset och bilda en bostadsrättsförening skulle få använda sig av förköpslagen. Motiveringarna är välkända. För flerfamiljshus är bostadsrätten en upplåtelseform som med gällande lagstiftning ger de boende den största möjligheten till inflytande. Bostadsrätten möjliggör beslut i gemensamma angelägenheter och lägger kostnadsansvaret på de boende. Majoriteten har sagt att en lagändring är onödig. Om hyresgästerna vill förköpa fastigheten, så behöver man inte ändra lagen. Kommunen använder sin förköpsrätt och överför sedan fastigheten till den nybildade bostadsrättsföreningen. Detta låter bra. Men hur är det? Fastigheten Tomtebogatan 50 här i Stockholm köptes i höstas av de 42 boende i huset. Man skulle bilda en bostadsrättsförening och rusta upp fastigheten. Men de boende hade gjort upp räkningen utan socialdemokrater och vpk:are. De partierna använde i stadshuset förköpslagen för att ta huset ifrån de boende.

Detta är en underlig politik. I riksdagen talar man om medinflytande och demokrati i boendet. I stadshuset hindrar man 42 hyresgäster från att köpa den fastighet de bor i. Här är det fråga om maktövertagande och ingenting annat. Makten skall centraliseras till stadshuset. De boende skall inte själva få bestämma. Tomtebogatan 50 har i dag 48 lägenheter. Hyresgästerna ville ändra till 41. Kommunen vill ha 32. För nio lägenheter är alltså majoriteten beredd att ta ifrån de boende allt inflytande. Samtidigt gör man vackra uttalanden om boendedemokrati, eller man gör som vpk i reservationen 5 till civilutskottets betänkande nr 26, där man begär utredning om formerna för förvaltning av flerfamiljshus med syfte att skapa ökat hyresgästinflytande.

Låt hyresgästerna köpa sina fastigheter, så får de ökat inflytande! Nu vet vi varför socialdemokrater och vpk går emot att hyresgäster skall kunna använda förköpslagen. Vill ni inte ha ökad demokrati i boendet? Skall boendeinflytande i hyreshus förbehållas dem som kan betala 100 000 kr. i insats för en lägenhet eller som är tillräckligt lagkloka för att kunna

bilda ett handelsbolag och på så sätt komma undan skatten? Kan jag få ett svar på de frågorna här i dag?

En ständigt återkommande stridsfråga är bostadslånets storlek. Här har ganska stora orättvisor förekommit, och fortfarande finns en del av dem kvar. För småhus som bebos av låntagaren är problemet löst. Folkpartiet har där länge arbetat för en bättre belåning. De nya reglerna, som ger 25 %, är tillsammans med sammankopplingen av låneunderlag och pantvärde ett stort steg mot att kunna erbjuda en större grupp medborgare möjligheten att välja småhus.

Enskilt ägda flerfamiljshus har dock fortfarande ett bostadslån på endast 15 %, dvs. den totala lånegränsen är 85 %. Om man som folkpartiet anser det önskvärt att få konkurrens i byggandet och förvaltandet mellan olika byggherrekategorier, så måste man få låna pengar på något så när lika villkor. Från våra principiella synpunkter är det omöjligt med ett lånesystem som slår ut en kategori företag, i det här fallet de privata. Resultatet blir bara att konkurrensen minskar. Det kommer de boende inte att tjäna på.

Folkpartiet reser principiella invändningar mot de olika lånereglerna när man bygger flerfamiljshus. Samma principiella invändningar har vi mot räntebidragen när det gäller ingångsvärdet vid ombyggnad av flerfamiljshus. Systemet slår orättvist. De seriöst arbetande enskilda företagen kommer i strykclass. Varför? Vi har ett stort behov av sanering. Det är en stor, en växande och en intressant marknad. Det är en marknad som kräver speciellt kunnande och där erfarenheten är viktig. Många enskilda företag har skaffat sig både detta kunnande och denna erfarenhet. Varför skall inte de få vara med? Är det över huvud taget möjligt att inom rimlig tid sanera innerstaden i Stockholm, om inte de enskilda företag som är verksamma i branschen får fortsätta? Jag tror det inte.

Det är bra att vi fått ett förslag om att ingångsvärdet får medräknas vid statlig belåning till ombyggnader. Resultatet blir att man får räntebidrag också för kostnaderna för ingångsvärdet. Folkpartiet har tidigare krävt detta.

Om man försöker bena upp hur kostnaderna fördelar sig mellan olika typer av byggherrar vid ombyggnad av flerfamiljshus hamnar man i en komplicerad härva av regler. Det är fråga om räntebidragens storlek, bostadslånets storlek, olika skatteregler och fastighetsägarens inkomst, dvs. marginalsikten. Dessutom finns ett stort osäkerhetsmoment då man inte vet hur stora reparationsavdrag skattemyndigheterna medger. Det är alltså skattereglerna som spökar. Utan att justera skattelagstiftningen kan vi inte få en rättvis och riktig lösning på problemet.

Tyvärre har statsrådet valt att söka komma fram genom att använda olika procenttal på den garanterade räntan. Den vägen är oframkomlig, om man vill skapa rättvisa mellan olika företagsformer. Utskottet visar detta i tabeller på s. 41. Visserligen blir det i regel billigare för alla byggherrar, men vinnare i hela den här karusellen är enskilda personer med höga inkomster, dvs. just den typ av ägare som i vissa fall spekulerat

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

i ombyggnad eller använt sina fastigheter uteslutande för att komma undan skatt. Då skall kammaren observera att utskottet i tabellen endast har räknat med en marginalskatt på 75 %. De flesta av dessa privatpersoner har 80 % i marginalskatt, och då blir det ännu fördelaktigare än vad tabellen visar.

Det finns olika vägar man kan pröva via skattereglerna. Man kan medge även de konventionellt beskattade att göra avsättningar till reparationsfonder. Man kan försvåra korttidsspekulation genom att som villkor för statliga ombyggnadslån föreskriva att reparationsavdraget måste slås ut på en längre tid för nyförvärvade fastigheter. Man kan också tänka sig att rätten till reparationsavdrag begränsas till den del av ombyggnaden för vilken statliga lån ej utgår.

Denna sista tanke har jag räknat på en del, och den innebär tydligen en bättre kostnadsneutralitet än propositionens förslag.

De negativa verkningarna av propositionen drabbar hårdast de försäkringsbolag som är fastighetsägare och i dag inte utnyttjar reparationsavdraget. Dessa företag får nu inte längre möjlighet att placera försäkringspengar i fastigheter. Det var väl ändå inte meningen!

Alla de här reglerna är krångliga och besvärliga. Tyvärr har de inte varit föremål för vare sig utredning eller remissbehandling. Det hade behövts. När man försöker tränga in i propositionen och hela dess problematik kan man inte undgå en slutsats. Regeringen har sökt vara sträng och bestämd mot de privatpersoner som sanerar fastigheter för att komma undan skatter eller för att korttidsspekulera. Men regeringen har misslyckats. Fortfarande är det lönsamt för enskild person med 80 % i marginalskatt att spekulera i sanering. Däremot slår regeringen ut alla seriöst arbetande enskilda företag. De behövs för att ge de allmännyttiga konkurrens. Varför inte följa folkpartiets förslag och ändra skattereglerna? Vi är ändå helt överens om att vi måste se till att gamla bostäder kan rustas upp. Sanering behövs. Jag anser alltså att lika räntesatser skall gälla för kommunala m. fl. och enskilda företag och att icke önskvärda effekter av olika avdragsmöjligheter bör justeras genom skattelagstiftningen.

Om folkpartiets förslag om lånegräns på 92 % för enskilda byggherrar skulle genomföras, bör man ompröva dessa reparationsavdrag i vad avser fördelning över tiden.

Två verkliga slutsatser kan jag dra av bostadspolitiken just nu:

1. Socialdemokrater och kommunister hindrar ökat boendeinflytande för hyresgästerna genom att förköpa den fastighet de boende hade tänkt bilda bostadsrättsförening av.

2. Majoriteten i kammaren accepterar regler för sanering vilka gynnar privatpersoner med 80 % i marginalskatt men gör det omöjligt för seriöst verkande enskilda företag att sanera.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 10 b, 11 b och 16 samt i övrigt till civilutskottets hemställan i dess betänkande nr 22.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka talar om det olyckliga i de olika räntesatserna, och jag håller med om att det är olyckligt att det är så. Men utskottet har ju samma syn som herr Strömberg – att vi bör lösa detta problem skattevägen. Vi har gått så långt som vi från vår sida anser det möjligt att vårt utskott går. Vi skriver att vi tar det här som en temporär lösning, och vi förväntar oss att man skall lösa problemet skattevägen. Jag vill också klart säga – och jag utgår från att alla i utskottet ställer sig bakom detta – att det inte är så här man skall lösa problemet utan att vi verkligen förväntar oss att det snabbt skall komma förslag från regeringen om ändrade skatteregler på detta område.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för deklarationen från utskottets ordförande. Det är väsentligt att vi får ändrade regler mycket snabbt. Annars riskerar vi en situation där de enskilda företagen kommer att slås ut. Under mellanperioden har de ingen möjlighet att konkurrera, och de har inte möjlighet att varje år plocka in en massa egna pengar för att täcka förlusterna.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig allra först säga något till det som herr Strömberg i Botkyrka var inne på i sitt anförande, där han ställde en direkt fråga och krävde ett svar om vad som har förevarit beträffande en fastighet i Stockholm. För vpk:s vidkommande vill jag deklarerat att vi ser frågan om hyresgästernas inflytande i kombination med lagstiftning och sådana bestämmelser som omöjliggör spekulering i samband med boendet. Så länge vi inte har sådana bestämmelser som omöjliggör spekulering med bostadslägenheter och bostadsrättslägenheter och handeln med dem, så länge menar vi att den riktiga linjen måste vara att kommunen skall äga och i sin tur upplåta bostäder åt invånarna, med ett reellt inflytande för de boende.

De betänkanden vi nu behandlar tar upp en rad frågor som gäller den förda bostads- och hyrespolitiken och kan sägas vara ett första försök till avstämning av de ganska omfattande beslut som fattades av riksdagen under 1974. Vissa märkbara förändringar har inträtt, bl. a. en omläggning av finansieringssystemet från paritets- och räntelån till direkta räntesubventioner. Kapitalkostnaderna i nya årgångar av hus kom därvid att sjunka, och det ledde till en viss uppbromsning av hyresutvecklingen.

Trots detta har hyrorna ökat mycket kraftigt under det gångna året, ja, fråga är om inte hyresstegringstakten sedan 1974 varit större än under någon annan period efter det andra världskriget. I regeringens budgetproposition, bilaga 14, anger bostadsstyrelsen att för samtliga lägenheter i nyproducerade statsbelånade flerfamiljshus ökade hyrorna i genomsnitt med 11,4 % från år 1973 till år 1974. Det anges vara ungefär dubbelt

så mycket som under vart och ett av de närmast föregående två åren.

Om denna utveckling inte stoppas, innebär det inte bara att hyresgäster och bostadsrättshavare blir utsatta för ökad hyresutplundring utan också att den bostadssegregation som finns kommer att förstärkas. De höga hyrorna är ett allvarligt socialt problem. Låginkomsttagarna drabbas hårdast, och att höjd hyra innebär detsamma som sänkt lön har många fått erfa. Om inte levnadsstandarden skall sjunka måste ökade hyror kompenseras med höjd lön. Många lönarbetare som fått en hyreshöjning med 10 kr. per kvadratmeter måste för att klara den högre hyran kompensera sig med omkring 1 kr. i timmen i höjd lön. Man kan också uttrycka det så att en höjning av hyran med 10 kr. per kvadratmeter kan innebära en löneminskning med omkring 1 kr. per timme.

Ingenting talar för att den nuvarande hyresutvecklingen kan stoppas utan att ingrepp från samhällets sida sker mot dem som spekulerar i människornas behov av bostad. Nya hyreshöjningskrav kommer ständigt från fastighetsägarna, inte minst efter hyresregleringens slopande. Kommunala taxor och avgifter höjs, och bränslekostnaderna har fortsatt att stiga. Den nuvarande situationen är långt ifrån resultatet av någon "socialistisk bostadspolitik" som ibland hävdas från de borgerliga partierna, framför allt då moderaterna och dem närstående näringslivsorganisationer.

Den är tvärtom resultatet av en eftergiftspolitik från regeringens sida under många år gentemot dem som hävdar att de s. k. fria marknadskrafterna skall styra bostadsförsörjningen, dvs. att bostadskonsumenter skall betala priset för bostäder på ungefär samma sätt som priserna för bilar, TV och andra varor. Regeringen tar inte ordentlig strid med de kapitalistiska spekulations- och monopolintressena på bostadsmarknaden som finns i hela produktionsprocessen. Man blundar tydligen för att det bara är genom att göra slut på profitintressena, genom samhällsinsrippingen då det gäller kapital, mark, byggnadsmaterial, privat byggande och privat ägande av flerfamiljshus, som man kan stoppa den nuvarande hyresutvecklingen och sänka hyrorna – på kapitalets bekostnad.

Vänsterpartiet kommunisterna har alltid hävdat att bostaden skall vara en social rättighet och att samhället måste ha det avgörande inflytandet över samtliga led i bostadens tillkomst och ägandet av hyreshusen. Det kan inte åstadkommas i samarbete eller i samverkan med vinst- och spekulationsintressena utan bara i strid mot dessa intressen. Hyrorna måste sänkas på vinsternas bekostnad, och man måste angripa orsakerna till situationen på bostadsmarknaden i stället för att försöka lappa på ett system som bygger på vinst- och profitintressen.

Det finns många människor som bor dåligt och trångt, och det är nödvändigt att snabbt förbättra deras boendeförhållanden. Ett högt bostadsbyggande måste genomföras för att avskaffa alltjämt rådande trångboddhet, de omoderna och dåliga bostäderna, den öppna och den dolda bostadsbristen. Det är också viktigt att uppnå ekonomisk likställighet mellan olika boendeformer. Den merkostnad för boendet som hyresgäster

och bostadsrättshavare alltså har i förhållande till bostadskonsumenter i egenägda småhus måste utjämnas. Bostadsbidrag i olika former behövs för att ge barnfamiljer, vuxna utan barn med låga inkomster, handikappade och pensionärer möjligheter till en god bostadsstandard.

De skillnader i bostadsstandard som beror av olika inkomst- och betalningsförmåga måste emellertid i huvudsak undanröjas genom en grundläggande förändring av bostadspolitiken och inte genom nya bostadsbidrag. Nya och högre bostadsbidrag löser inte problemen med de höga hyrorna och de ständiga hyreshöjningarna. Dessa bidrag utgör, trots de positiva effekterna i övrigt, ett slags garanti för bygg-, mark- och bankkapitalets profiter och gör det i själva verket möjligt att ta ut orimligt höga hyror. En av de främsta uppgifterna för bostadspolitiken måste vara att ge varje vanligt hushåll möjlighet att disponera en rymlig och välutrustad lägenhet till rimliga kostnader utan anlitan av bostadsbidrag.

Under senare år har problemet med outhyrda lägenheter varit livligt diskuterat, och det har redan kommenterats i den här debatten. Jag vill säga att en ordentlig lägenhetsreserv naturligtvis behövs, men också att ett statligt stöd för att klara dessa problem måste utgå så länge problemen kvarstår. Så länge vi har en bostadspolitik som inte stoppar hyreshöjningarna och sänker boendekostnaderna, så länge vi inte får en avgjort bättre planering av nya bostadsområden och en ordentlig förbättring av de gamla områdena, så länge vi inte får större ekonomisk rättvisa mellan olika upplåtelseformer, ja, så länge är det nödvändigt att staten tar huvudansvaret för att betala de outhyrda lägenheterna.

Vänsterpartiet kommunisterna har under många år väckt motioner och ställt olika förslag till åtgärder i syfte att stoppa hyreshöjningarna och pressa boendekostnaderna. Det har gällt krav på statlig bostadsbank för lån till bostäder och följdinvesteringar med fast och låg ränta. Det har gällt krav på att stoppa markspekulationen och att endast samhällsägda mark får stadsplanläggas, att bestämmelserna för markvillkoret skärps, att anslagen ökas till kommunernas markförvärv och att lånevillkoren förbättras. Det har gällt krav på att staten skall överta den tunga byggmaterialindustrin och främjande av kommunernas och bostadskooperationens byggande. Det har gällt krav på överförande av privata hyreshus i samhällets ägo, införande av obligatorisk kommunal bostadsförmedling och andra förslag som vi ansett vara nödvändiga att realisera för att kunna förverkliga målsättningen om bostaden som en social rättighet.

Rätten till bostad måste jämföras med rätten till undervisning och sjukvård, och en politisk målsättning för hur samhället och det sociala livet skall fungera måste även innehålla en målsättning för hur bostaden skall fungera för – och påverkas av – människorna i samhället. Man måste ge boendet ett socialt innehåll. Alla människor, barnfamiljer, pensionärer, ensamstående och handikappade måste ges möjlighet att bo tillsammans och att tillsammans utnyttja gemensamma utrymmen och kollektiv service. Man måste bygga och förändra för gemenskap mellan människorna och inte för en privatisering av familjen.

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Det är också därför som vpk sedan många år tillbaka krävt ökat hyresgästinflytande. En av våra utgångspunkter är att hyresgästerna skall ha bestämmanderätten över sina boendeförhållanden. Kollektiva boendeformer och kollektiv service i såväl saneringsområden som nyare områden måste genomföras, liksom ändrade förvaltningsformer där hyresgästerna får mer att säga till om i sitt boende. Det behövs också en ökad satsning på boendemiljö och boendeservice med social, samhällelig och privat service, fritids- och rekreationsmöjligheter i direkt anslutning till bostaden.

Servicehus som på ett rationellt och ekonomiskt tillfredsställande sätt övertar familjens uppgifter i hushållet och som tjänstgör som ett slags förlängning av den enskilda bostaden är en sådan möjlighet som dessutom skulle ge större rättvisa åt kvinnorna. Hyresgästerna och kommunerna måste visa vad kollektivt boende kan vara, visa vad som kan förverkligas, vilka fördelar det kan medföra, vilka livsformer det kan erbjuda osv. Flerfamiljshusens möjligheter till social service och vård, uppluckrande av stela familjeroller och motverkan av social stegring måste tas till vara på ett bättre sätt.

Herr talman! Mina partikamrater Sune Olsson och Inga Lantz skall senare i debatten kommentera reservationerna 4, 5 b, 15 och 17 b om statlig totalfinansiering, bostadsbank, låg och fast ränta, bidrag till förbättring av boendemiljön och markförvärvslån. Jag övergår till att kommentera övriga vpk-reservationer och ett särskilt yttrande till de båda betänkanden vi nu behandlar.

I motion nr 1917 har jag tillsammans med några medmotionärer tagit upp en fråga som diskuterats mycket under hela efterkrigstiden, nämligen bostadsförmedlingarnas roll och uppgifter. Det krav vi ställer är att riksdagen skall uttala sig för införandet av obligatorisk kommunal bostadsförmedling i storstadsområdena och i större kommuner med bostadsbrist.

Avsaknaden av obligatorisk kommunal bostadsförmedling har gynnat svartabörshandel med bostäder, systemet med andelslägenheter och smyckontoriseringen i många av landets kommuner. Ett genomförande av förslaget skulle bl. a. kunna bidra till att bostäder av god kvalitet anvisas de människor som bäst behöver dem. Den segregering i boendet som nu tilltar år från år skulle kunna minskas och en rättvis fördelning av bostäder efter sociala skäl åstadkommas.

Jag påstår inte att man på en gång kan lösa problemen, t. ex. åstadkomma en allsidigare hushållssammansättning eller sätta stopp för all svartabörshandel och smyckontoriseringar, genom införandet av obligatorisk bostadsförmedling på vissa orter. Jag hävdar emellertid att förslaget, förutom att det uppfyller grundläggande rättvisekrav och har en bostadssocial målsättning, har så påtagliga fördelar att riksdagen bör uttala sig härför. De förslag som boendeutredningarna framfört och som eventuellt kan bli föremål för regeringsförslag bör inte förhindra detta. Tvärtom. Ett genomförande av motionsförslaget om uttalande från riksdagen kan väl förenas med utredningsförslagen. Jag yrkar därför bifall till re-

servation nr 18 i civilutskottets betänkande nr 22.

I civilutskottets betänkande nr 26 behandlas en rad hyresfrågor av skiftande art. Bl. a. gäller det förslag till förändringar av hyreslagen och lagen om avveckling av hyresregleringen. På hyresmarknaden finns en bristande jämlighet mellan fastighetsägare och hyresgäst som grundas på äganderätten och dess tillämpning i hyreslagstiftningen. Hyreslagstiftningen är dessutom så snårig och svårtillgänglig att bara ett fåtal specialister behärskar den helt. Hyresgästernas ställning måste stärkas väsentligt och lagstiftningen förenklas och förtydligas radikalt. Några exempel har tagits upp i de vpk-motioner som nu är föremål för behandling.

Bestämmelserna i avvecklingslagen gäller inte för hyresupplåtelser som sker efter den 1 oktober 1975 av lägenhet som dessförinnan var hyresreglerad. Detta innebär att hyra kan bestämmas oberoende av tidigare förhandlingsöverenskommelse eller hyresnämndsbeslut. Förhållandet leder tveklöst till att hyror för dessa lägenheter och därmed också hyresnivåerna pressas upp. Överenskommelser och beslut om högsta hyra borde givetvis gälla resp. lägenhet och inte hyresgäst.

Det skydd som avvecklingslagen innebär mot oskäligen hyror gäller sålunda inte vid byte av hyresgäst; då kan fastighetsägaren dra till med vilken hyra som helst. Går det så går det. Hyresgästen måste ha "is i magen" och avsevärda kunskaper eller experthjälp för att vinna rättelse i hyresnämnd. Det vi kräver är alltså att avtal eller beslut om villkor skall knytas till lägenheten och inte till hyresgästen.

I linje härmed har vpk även föreslagit en ändring av 48 § hyreslagen så att värden inte får begära en hyra som är högre än hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga. Vi har även upprepat vårt tidigare krav på ändring av hyreslagen så att vid prövning av hyra denna skall anses oskäligen om *den är högre* än hyran för lägenheter som med hänsyn till bruksvärdet är likvärdiga. Vi vill alltså ta bort den inbyggda hyreshöjningsmekanism som ligger i att fordrad hyra skall anses oskäligen bara om den är *påtagligt* högre än hyran för jämförelselägenheter.

Mot detta förslag har ofta invänts att det är önskvärt med en rörlighet, att det inte kan anses tjäna de allmänna bostadspolitiska intentionerna, att det inte är möjligt att åstadkomma någon exakt mätning av bruksvärdet osv. Man bortser då tydligen helt från det enkla faktum att man – om man vill begränsa och stoppa oskäligen hyreshöjningar – mycket väl kan erhålla önskad rörlighet och undvika en stel hyresbildning om man har ordentliga spärrar uppåt och om rörligheten får finnas nedåt mot lägre hyror.

Herr talman! Vår avsikt med förslaget är att göra det svårare att höja hyror och hyresnivåer. Ett hyrestak bör läggas fast vid jämförelsenivån, dvs. hyror i allmännyttiga bostadsföretag, utan möjlighet att överskrida denna. Något ingrepp mot avtalsfriheten, som det ibland har påstått vara, kan detta inte anses innebära. Däremot skulle avtalsfriheten bli ett instrument för att få en rörlighet mot lägre – och inte mot allt högre – hyror. Det kan inte anses förenligt med den sociala bostadspolitik som

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

regeringen säger sig vilja föra att behålla ett system som ger utrymme för en ständig prisskrub uppåt i den hyresnivå som bestäms vid jämförelseprövningar och vid tillämpningen av den s. k. spärregeln. Hyreshöjningar kan nu ske inte bara med hänvisning till de högsta hyrorna i ett jämförelsematerial – dessa hyror kan också få överstigas bara de inte är påtagligt högre.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 7 vid civilutskottets betänkande nr 26.

Vpk har även i år kommit tillbaka med sitt tidigare krav på införande av ett temporärt hyresstopp i avvaktan på beslut om åtgärder som kan stoppa hyreshöjningarna och sänka hyrorna. Argumenten härför – utöver vad som finns i motionen 1975/76:667 och reservationen 2 vid civilutskottets betänkande nr 26 – har jag redan försökt framföra i detta inlägg. I avvaktan på det mycket omtalade andra steget i bostadspolitiken, en fortsatt genomgång av hela hyressättningssystemet, finansieringsvillkoren osv., bör riksdagen uttala sig för ett temporärt hyresstopp. Det är en nödvändig och befogad åtgärd som ett led i att uppnå en social bostads- och hyrespolitik – en politik som skall ge ett billigare, bättre, tryggare och rättvisare boende.

Jag yrkar bifall till reservationen 2.

För över 30 år sedan lovade socialdemokratin i arbetarrörelsens efterkrigsprogram att successivt överföra mark och privata hyreshus i samhällets ägo. Om detta löfte hade uppfyllts skulle bl. a. förutsättningarna för ett ökat boendeinflytande och saneringar i dag ha varit väsentligt bättre. Kommunerna hade då i hög grad kunnat styra utvecklingen av våra större tätorters centrala delar. Privatägandets dominans har i stället snedvridit utvecklingen. Innerstäderna har kontoriserats, kommersialiserats och delvis förslummats. Överföringen av privata flerfamiljshus i kommunal och kooperativ ägo är ett grundläggande krav och mål. Detta mål måste åstadkommas utan hänsyn till de "värden", dvs. priser som fastighetspekulation och hyresutplundring resulterat i. Förköp till marknadspris är en otillfredsställande lösning. Likaså expropriation på de villkor som f. n. gäller. Det finns i vart fall ingen anledning att kommunerna vid inlösen skall betala mera än högst fastighetsägarens eget kapital. Lån i fastigheten kan överföras på den nya ägaren – kommunen.

Hyresgästernas intressen kan tillgodoses på ett helt annat sätt än nu om flerfamiljshusen ägs av kommuner och allmännyttiga bostadsföretag eller, efter en upplåtelse med kommunens medverkan, av bostadsrättsföreningar med kommunal insyn och utan kontakt med byggintressen.

Ett successivt överförande av flerfamiljshusen i samhällets ägo kan möjliggöra ökat ansvar och inflytande för de boende och bli ett bidrag i kampen mot en ökad privatisering samt stimulera till ökat kollektivt boende.

Vi har från vpk:s sida i motionen 1932 föreslagit en utredning om ändrade förvaltningsformer för boende i flerfamiljshus i syfte att skapa ett ökat hyresgästinflytande. Även om viss försöksverksamhet pågår på

detta område, anser vi det väsentligt att få ett samlat program för vidareutveckling av flerfamiljshusen som kollektiva boendeformer. De förslag, överväganden och erfarenheter som bl. a. servicekommittén, boendeutredningarna, planverket och den bostadssociala delegationen redovisat och arbetar med, bör tas till vara och omsättas i praktisk handling. Detta är såvitt jag förstår inte möjligt utan ett samlat grepp och en samlad statlig utredning. Jag yrkar därför bifall till reservationen 5.

Förekomsten av olika klausuler i hyreskontrakten vid beräkning av kostnaden för bränsle, vatten och avlopp har under senare tid varit föremål för stort intresse bland allmänhet och massmedia. Orsaken är de många gånger ogynnsamma ekonomiska utfall för hyresgästerna som dessa klausuler medför. Enligt hyreslagens bestämmelser är en hyra, som med hänsyn till bruksvärdet påtagligt överstiger hyran för jämförbara lägenheter, att anse som oskälig. Vid sådan prövning sker nu i flesta fall jämförelser med utgångspunkt i lägenheternas totala hyror. Genom hyreslagens 19 a § kan emellertid fastighetsägaren inte hindras från att ha en rörlig debitering av kostnaderna för uppvärmning, vatten och avlopp och el, medan hyran i övrigt till beloppet skall vara bestämd. Detta innebär att en hyra, som vid fastställelsen är skälig, under hyresperioden kan stiga till oskäligt belopp på grund av konstruktionen av vissa klausuler för rörliga belopp. Det är detta vi vill komma till rätta med, då vi i vpk-motionen 1931 föreslår att riksdagen uttalar sig för förbud mot tillämpningen av sådana klausuler, och en sådan ändring av hyreslagen att hyresfastställelse skall avse totalhyra. Jag yrkar bifall till reservationen 6.

I civilutskottets betänkande nr 26 finns på s. 13, 14 och 15 ett särskilt yttrande beträffande hyresgäströrelsens medverkan vid hyresavtal m. m., närmast föranlett av en moderat motion om ändring i hyreslagen, som skulle hindra att medlemmar i hyresgäströrelsen tillförsäkras särskilda förmåner vid hyressättning. Utöver mitt instämmande i herr Lindkvists särskilda yttrande vill jag tillägga några ord. Hyresgästföreningarna har alltid haft uppgiften att verka för förmåner och fördelar åt sina medlemmar. Det kan gälla underhåll, utbyte och installation av olika utrustningsdetaljer, bättre värme, extra vinds- eller källarutrymmen, avstående från eller framflyttning av visst hyreskrav, medverkan till lägenhetsbyte i fastigheten osv. Rättigheten och skyldigheten att utverka förmåner för medlemmar – förmåner som inte går ut över andra hyresgäster – måste vara hyresgäströrelsen obetagen.

En annan sak är de förslag som framställts och de diskussioner som förts om att en medlemsavgift skall bakas in i hyran för alla hyresgäster och att den del av hyran som motsvarar medlemsavgiften skall föras över till hyresgästföreningarna för alla som är medlemmar. För dem som inte är medlemmar skulle hyresvärden behålla hela hyran. Klart är att ett sådant system genom sin konstruktion skulle medverka till högre hyresnivåer och påverka bruksvärdet. Dessutom måste det komma att verka passiviserande på hyresgästerna. En aktiv hyresgäströrelse behöver

inte tvinga in hyresgäster. Ett större antal medlemmar rekryterade på detta sätt innebär en försvagning av hyresgäströrelsens styrka och slagkraft. Därför tar vi från vpk avstånd från sådana "medlemsrabatter".

Jag har, herr talman, velat göra de senaste kommentarerna med hänsyn till den diskussion som förs och förts i dessa frågor och instämmer i övrigt helt i de särskilda yttrandena 2 a och 2 b.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Claeson svarar på en fråga att vpk inte vill ha spekulation i samband med boendet. Samtidigt talar han värtaligt för ändrade förvaltningsformer, där hyresgästerna får mer att säga till om. Men den ändrade förvaltningsform med större inflytande för de boende som innebär att de som bor i en fastighet får köpa huset och bilda bostadsrättsförening vill herr Claeson inte vara med om. Enligt vpk är det alltså spekulation.

Det var ett klart besked. Tack!

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Strömberg i Botkyrka vill jag säga att jag inte har kallat detta spekulation. Men så länge det inte finns bestämmelser, som omöjliggör spekulation och handel med bostadslägenheter, företrar vi att kommunerna äger flerfamiljshusen och ställer dem till hyresgästernas disposition. Hyresgästerna måste få långt gående fullmakter när det gäller förvaltningsformerna, närmast jämförbara med bostadsrättsinnehav.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Herr talman! Min roll i denna debatt har med åren blivit mer och mer överflödig. Vi har fått en opposition, som inte är enad utan har samlat sig på fel sida så att säga. Det har alldeles klart utkristalliserats en linje mellan moderaterna och oss andra och i vissa frågor mellan vänsterpartiet kommunisterna och oss andra. Jag skall därför inte, som man kanske tvingades göra förr i världen, ge en översikt av frågan, belysa alla aspekter på den och tala om allt vad vi tycker och tänker på de olika avsnitten. Det är helt överflödigt, därför att det har andra talare redan gjort.

Utskottets ärade ordförande noterade att vi i utskottsmajoriteten har gjort en del uttalanden och tagit en del initiativ, och hon framhöll några. För min del är jag särskilt glad över att utskottet har positivt behandlat den fråga som aktualiserats i en motion av fru Lewén-Eliasson m. fl., nämligen de äldres bostäder. Det var ju ett bra tag sedan man senast försökte få ett samlat grepp om bostäder och samhällsplanering för de äldre. Vi har nu inte föreslagit en utredning av den vanliga typen, utan vi vill ha en genomlysning av frågan för att få utgångspunkter för att bedöma vilka krav som kan ställas i sammanhanget. Sedan är det möjligt att detta kan få som följd en del speciella utredningar.

Utskottet har alltså välkomnat motionen, och vi har försökt föreslå ett sätt att tackla frågan som både samordnar fakta och ger nya uppslagsändrar.

Utskottets ordförande talade för den enda reservation som centerpartiet står för. Jag vill inte säga att jag kan ställa mig bakom allt som sägs i den reservationen, men jag saknar all lust att polemisera emot den. Det är mycket i den som jag privat tycker är alldeles riktigt, men inom utskottsmajoriteten har vi sagt oss att med det sätt som man bör arbeta med dessa frågor måste man ha litet mera erfarenhet på området och låta i vanlig ordning regeringen utnyttja sin normala rätt att begrunda utredningsbetänkanden och remissbehandling av frågor. Det finns en aktivitet på området som gör att man kan förvänta att frågan nu är föremål för en samlad bedömning inom regeringen och att det blir effekter av det.

Det finns resurser som inte utnyttjas, exempelvis boendemiljödelegationens 30 miljoner, av vilka endast 17 miljoner har sökts och bara något över 3 miljoner beviljats – på ansökningar som ligger inne sedan förra sommaren. Det är siffror som pekar på bekymmer med handläggningen av dessa frågor, som jag tycker att utskottets ordförande belyst på ett mycket intressant sätt.

Bostadssociala delegationen, som också jobbar på det här fältet, har tillfört debatten helt nya fakta. Den har försökt och lyckats – inte i det här huset naturligtvis men i andra sammanhang, i kommunala församlingar osv. – få bort de partibundna, förutfattade meningarna om orsakerna till och medlen att undanröja de besvärligheter som kan finnas i vissa bostadsområden, t. ex. de sociala besvär som förknippas ibland med tomma lägenheter och ibland med andra faktorer. I allmänhet älskar man att knyta dem till den bostadspolitik som har förts.

Här har verkligheten förts in i diskussionen på ett sätt som jag tror kommer att avsevärt hyfsa denna. Personligen ser jag fram emot en omprövning i dess helhet av delegationernas erfarenheter och också av de betänkanden som föreligger från bostadsutredningarna. Jag har alltså inget behov av att polemisera mot ordföranden på den här punkten.

Herr Danell höll sig självklart till de värderingar i bostadsfrågan som är moderata samlingspartiets. På den punkten hyser alla andra här i huset en i förhållande till moderaterna helt avvikande mening. Vi vill inte att bostaden skall vara en handelsvara jämställd med allt annat som säljs på den kommersiella marknaden där man kan säga att konkurrensen är ett bra medel att hålla tillbaka priserna. Vi anser att god bostad är en social nyttinghet och en social rättighet. Vi satsar stora ekonomiska resurser och använder samhällsapparat och lagstiftning för att se till att människor får bo efter sina behov och inte efter sina resurser.

Det är det som gör skillnaden mellan oss och moderaterna. Det är litet svårt att förstå hur man skall kunna ta bort subventionerna, som moderaterna föreslår, och införa marknadskrafternas fria spel, men inte höja hyran, som herr Danell sade. Ni anger själva att subventionerna

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

utgör 30 % av kostnaderna, men talet ligger nog närmare 40 % eller ännu högre. Vid beräkningen 30 à 40 % utgår man ifrån att de räntor som bostadslånetagarna i dag behöver betala till långivarna är marknadsräntor, men det är det inte. Låneräntorna är styrda av länemyndigheterna och bestämda av riksbanken och bostadsstyrelsen tillsammans. Högre räntor för bostadslån godtas inte, och långivarna är skyldiga att ge lån till bostäder. Det är alltså inte fråga om marknadsräntor. Sådana skulle säkert vara avsevärt högre, och därför skulle alltså räntekostnaderna öka med betydligt mer än 30 eller 40 %.

Vad beträffar talet om mer konkurrens är det ju inte fråga om annat än att om de enskilda byggnadsföretagarna hade lust och intresse av att konkurrera på marknaden med bra bostäder, kunde de göra det – bygga bättre bostäder till lägre priser än vad samhället ställer krav på vissa företag att göra. Det finns inget hinder för det. Den konkurrens som herr Danell önskar få fram går ut på att de som bygger och äger hus skall få tjäna så mycket pengar som möjligt i den bristsituation som alltjämt kan föreligga och med det behov som människorna har att bo bättre. Konkurrensdebatten i denna fråga kännetecknas då inte av någon större klarhet. Jag tror att herr Danell skulle vara betjänt av att fundera igenom hur det skulle se ut om man på marknaden släppte loss det privatfinansierade byggandet så att den som ägde fastigheter och byggde hus kunde ta ut de priser han ville ta ut. Det blev säkerligen inte konsumenterna som tjänade på det.

Herr Danell säger att man på sikt skall ta bort kapitalkostnaden för subventioner, och därigenom skulle man kunna sänka skatten. Nu är det så att sänkta skatter i regel är till mer glädje för de välsituerade än för dem som har låga inkomster, medan subventioner av bostadskostnader oftast är till mer glädje för dem som har lägre inkomster, de som inte har låga inkomster har inte samma intresse av subventioner. Det föreligger alltså inte den parallellitet mellan de två åtgärderna som herr Danell vill ge sken av.

Moderaterna föreslår alltså att man "på sikt" skall ta bort subventionsinslaget, men moderaterna talar inte om hur man skall utforma gäldränteavdraget för ägandet av den egna lägenheten. Det måste innebära inte bara att man återgår till den gamla orättvisan som vi med 1974 års riksdagsbeslut försökte eliminera, utan det betyder att man går till en ännu hårdare marknad, där de som bygger ett eget hem kommer att bo billigare ju dyrare huset är, ju större lån de har, ju högre räntor de betalar och ju högre inkomster de har – bo billigare på samhällets bekostnad. De andra får finna sig i att betala vad fastighetsägarna vill ta ut av dem. Det är en underlig framtidsvision vi kommer att få se förverkligad om herr Danells yrkanden här vinner riksdagens bifall – vilket de naturligtvis inte kommer att göra.

Vidare berörde herr Danell – litet "svinaktigt" skulle jag vilja säga – några bilder, bl. a. ur en artikel av Gunnel Färm i "Morgonbris", en artikel som jag har läst med stort intresse och som herr Danell borde

läsa och inte bara ägna sig åt bilder. Artikeln illustrerar ju klart vilka bekymmer som finns i de småhusgetton som mark- och byggspekulanter har låtit växa upp omkring storstäderna och där en normal familj inte kan leva ett gott liv, där framför allt den nya synen på familjens sätt att fungera – som innefattar rätten för alla att yrkesarbeta – oavsett kön, möjlighet att ha barn och tillgång till barnomsorg och över huvud taget en social service som fungerar – inte tillgodoses, områden där det är långt till arbetsplatsen, dåliga kommunikationer, långt till skolor och social service.

Det är detta artikeln illustrerar och som alltså avses med rättfällan. Jag tror att det hade varit värdefullare om herr Danell hade citerat artikelns innehåll och inte bara ägnat sig åt bildstudier.

Herr Danell talar om krångliga låneregler. Visst finns det sådana, men jag hade nästan trott att vi inte skulle höra någonting om det i år, eftersom herr Danell var med om att i den här kammaren fatta ett beslut som slår alla rekord i krånglighet och som innebär krångel inte bara för dem som bygger och förvaltar husen utan framför allt för dem som skall bo i husen. Jag avser bestämmelserna om mätning av varmvattenförbrukning inom ett hus, som bara kan ske genom flödesmätning med hjälp av instrument som ännu inte är bra utformade. Man har heller ännu inte diskuterat hur man skall klara debiteringen på varje enskild hyresgäst. Det är lätt att se framför sig vilka tvister det kommer att bli mellan hyresgäster och fastighetsägare om det belopp som skall belasta var och en när man skall dela på kostnaderna för varmvattenförbrukningen – det heter så, men i realiteten blir det hela vattenförbrukningen.

Ni, på borgerligt håll har här av någon speciell och egendomlig anledning enat er om detta, och jag räknade inte med att någon som var med om att fatta det beslutet skulle tala om byggkrångel. Vill herr Danell ha en deklaration kan han få den: Personligen har jag den meningen – och jag vet att det är den meningen som styr det politiska handlandet i det parti jag tillhör – att regler och bestämmelser är till för ett speciellt ändamåls skull. Om man måste styra vissa krafter i samhället i en viss riktning inför man regler och bestämmelser. När det inte behövs tar man bort dem. Om herr Danell har lyssnat till diskussionen i utskottet och i kammaren vet han att vi nu har sagt att vi tror att man snart kan slopa de lånebestämmelser som går under beteckningen lånetaket, därför att konkurrensen på byggnadsmarknaden ger tillräcklig garanti för ett byggande till lägsta möjliga pris; de bestämmelserna var ju en garanti för att inte samhällets pengar skulle utlånas till dyra hus. Det lånesystemet har naturligtvis irriterat många när det har varit i funktion. Men vi är beredda att ta bort det. Det har överlevt sig självt, och det måste finnas smidigare vägar att klara dithörande problem.

Det skulle vara intressant att utveckla de markfrågor som herr Danell tar upp, men vi kanske får andra tillfällen till diskussioner. Markfrågan dyker upp på många områden under riksdagsbehandlingen av olika ärenden.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Jag vill notera en liten lustighet när det gäller moderaternas relation till kreditmarknaden. De har alltid varit arga för att bostadslångivningen har varit prioriterad. Det ständiga temat har varit att den skall ut i konkurrens med annan långivning. Men plötsligt lägger man sig vinn om en ökad prioritering av bostadslångivningen. Vad gäller det då? Det gäller inte tillförseln av pengar till bostadsmarknaden för byggande av nya och bättre lägenheter, utan avsikten är att pengarna skall användas för att köpa och sälja gamla kåkar. Därvidlag vill man prioritera finansieringen av fastighetsköp – för att öka omsättningen på på fastighetsmarknaden. Jag tycker att det är rätt betecknande.

Bostadsrätt är ett nyvunnet intresse för moderaterna. När man talar om den följer man den egentliga avsikten – som herr Strömberg i Botkyrka talade om och som man motionerat om – nämligen att främja det enskilda ägandet av lägenheter i flerfamiljshus. Man talar i stället om bostadsrätt, som väl har större social status. Vi socialdemokrater, centerpartisterna, folkpartisterna och kommunisterna tillsammans är engagerade för att bostadsrättsföreningar skall kunna bildas så långt människor vill. Vi tycker att lägenhet med bostadsrätt är en bra bostadsform. Jag är själv bostadskooperatör, och det är herr Danell också, såvitt jag vet – även om han kanske är nödd och tvungen därtill medan jag är det av övertygelse. Lägenhet med bostadsrätt är en bostadsform som passar mig, men den passar inte alla.

Vi har i det här huset fattat beslut som på många områden gynnar bostadsrätten. 1 % av insatsen behöver bara betalas i dag. Det är alltså fritt fram för praktiskt taget alla att vara med i en bostadsrättsförening. Vi har skapat nya möjligheter när det gäller lån för att överta tidigare statligt belånade hus. Nu öppnas möjligheten, genom ingångsvärdebelåning, till bostadsrättsbildningar i det äldre beståndet. Men moderaterna vill förändra insatsen från 1 % till 5 %. Sedan skryter ni om att det är ni som vill gynna bostadsrättshavarna, när ni vill försämrå lånevillkoren för dem. Jag tror att det vore bra om man tänkte litet mer på sambandet mellan tidigare ståndpunkter, som alltjämt kvarstår i reservationerna, och de nya påfunden och nya modeorden.

Herr Strömberg i Botkyrka är rejält kluven i två delar i den här frågan. Han talade om bekymren i kommuner med sociala problem i sina bostadsområden, med tomma lägenheter och andra bekymmer, och jag instämmer där helt i hans beskrivning, som var mycket förnämlig. Den var bra som polemik mot herr Danell, och jag behöver inte tillägga någonting till den. Ta t. ex. det förhållandet att man i 20 % av landets lägenheter placerar 100 % av de sociala problemfallen, eftersom de privata fastighetsägarna inte tar emot dem. Herr Strömbergs bild av hur det ser ut i detta avseende var talande nog.

Herr Strömberg tog vidare upp tvisten om ett hyreshus i Stockholm och ville ha svar på en fråga. Sådana svar får väl lämnas i Stockholms stadshus. Visserligen har man i Stockholms stadshus pretentioner på att tala rikspolitik och lånar termer från denna, men inte skall vi väl föra

in Stockholms kommunalpolitik i diskussionen här? Jag tror att vi skall betacka oss för det. Det är kanske en göteborgsk synpunkt, men jag tror att den har värde rent allmänt.

När det gäller bostadsbyggandet, speciellt i vad avser flerfamiljshusen, kan inte det kortsiktiga intresset och den enskilda hyresgästens önskemål just i dag få styra produktionen. De kan inte heller styra omvandlingen av samhället. Det måste vara mera översiktliga och långsiktiga bedömningar – kåkarna skall stå i 60–70 år – som avgör hur bostäderna skall fungera exempelvis i en saneringsplan, inte de kortsiktiga intressena. Det går inte att låta de enskilda individernas syn på bostaden styra vad som sker i samhället. Man ianspråkar ju inte bara egna resurser utan även alla andras för vägar, vatten, avlopp, kommunikationer, skolor och social service. De avvägningarna skall ske på samhällsnivå. Individerna ställer anspråk på kollektivet, och det måste sägas hur resurserna får användas.

Detta gör att jag inte vill lägga mig i den frågeställning som uppstått beträffande ett hus på en speciell gata i Stockholm – den må man lösa i Stockholms stadshus. Principiellt måste ombyggnaden av ett samhälle ske med längre perspektiv än den enskilde hyresgästens. Denne bor ofta kvar i bara fem, sex eller sju år, och sedan flyttar det in nya personer. Om samhället har intresse av att ge medborgarna bättre kollektiv service, måste det också ha möjligheter att påverka hur denna ombyggnad skall ske.

Vad sedan gäller lånegränserna har herr Strömberg ensam – jag räknar nu inte med moderaterna – återfallit till gamla värderingar av konkurrensen och byggnadsnäringens intressena, medan centern varit konsekvent och hoppat av från detta resonemang i år. Folkpartiet säger att de lånevillkor som i dag gäller inte är bra. Det kan ju sägas att det gamla paritetslånet i och för sig innebar besvärligheter för en privat fastighetsägare. Det kunde, som det heter på fackspråket, bli en negativ förräntning, vilket naturligtvis var besvärande. På sikt blev det ändå en mycket fin förräntning – att äga fastigheter exempelvis i innerstaden vet vi sedan gammalt är en säker placering.

De privata vill bygga mer på nuvarande villkor. De är i Stockholm förargade över att de inte får bygga mera. De klagat över att de har fått för liten kvot, inte därför att det är dåliga lånegreger utan därför att de tycker att lånegregera är bra. Jag tycker att herr Strömberg skulle vara litet försiktig med injektionerna från Byggnadsentreprenörföreningen.

Vad gäller ingångsvärdebelåningen är det samma sak. Där pekade herr Strömberg fortfarande på kapitalägar- och fastighetsägarintressen och sade att de inte behandlas rättvist i denna låneform genom att de måste betala en annan ränta än andra. Han anför i sammanhanget försäkringsbolagen som exempel. På den punkten är det en felaktighet i reservationen. Det är inget som hindrar att försäkringsbolagen tillämpar precis samma metod som en enskild fastighetsägare kan göra. Nu väljer de andra vägar, efter-

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

som de bedömer sig vara mera betjänta av det. Det råder på denna punkt klar enighet mellan vpk, centern och oss om att man skall acceptera denna skillnad, och vi har också gjort det i andra sammanhang, t. ex. när det gäller enskilt ägda småhus, hyresbostäder och bostadsrättslägenheter. Det vore intressant att höra om det nu har inträffat något slags sinnesförändring hos herr Strömberg i Botkyrka – eller kanske det är i folkpartiet; det får vi väl se så småningom – som gör att han nu vill vara med om att ändra på skattereglerna för dem som äger småhus. Vi är ju överens om att de nuvarande reglerna gynnar småhusägarna. Det var vi överens om för två år sedan, och det är vi alltså överens om. Därför måste vi också ha olika räntesatser för olika typer av husägande. Det borde vara konsekvensen. Och det är kanske det som herr Strömberg är ute efter – alltså att se till att vi får litet bättre regler för gäldränteavdragen, så att det den vägen skapas bättre likställighet mellan dem som bor i småhus och de människor som bor med bostadsrätt i hyreshus. Det vore som sagt intressant att få höra det, för det blir konsekvensen av herr Strömbergs resonemang. Jag vill då också försäkra – liksom utskottets ordförande gjorde – att vi inom civilutskottet är mycket angelägna om att de defekter som finns på bostadsområdet här i landet när det gäller beskattningsreglerna för dem som äger eller förvaltar bostadshus snabbt borde försvinna. Det är skönt att veta att det på den punkten finns ett brett underlag för vår uppfattning här i huset.

Sedan sade herr Claeson att vi socialdemokrater inte vill stoppa de fula kapitalistintressena på bostadsmarknaden och att vi inte håller de fria krafterna på marknaden i schack. Men det är ju omvittnat, bl. a. i dagens debatt, att det är få områden där samhället griper in så kraftigt som när det gäller produktion och förvaltning av bostäder. Där har samhället gjort stora insatser för att hålla igen de fria marknadskrafterna, t. ex. med den statliga långivningen och med den kontroll av priserna vid upphandling av fastigheter som vi nu har men som inte fanns förr. Då var det helt andra ting som bestämde priset på en fastighet. I dag hålls det priset efter. På entreprenör- och kapitalsidan gnyr man och gnäller för den styrningen. Man har nämligen nu i de allmännyttiga och kooperativa företagen mycket kritiska köpare till de hus som byggs. Hela markpolitiken är också full av regler för att hejda spekulation. Pressen på räntan har jag tidigare nämnt. De som lånar ut pengar, dvs. både enskilda och statliga banker, tvingas att föra över pengar till av andra bestämda räntor på bostadsområdet. Jag tror därför man kan säga att det är få områden där samhället griper in så hårt som just här.

Vidare förde herr Claeson det sedvanliga resonemanget om de höga hyrorna, och det är naturligtvis någonting som man kan tala om utan att riskera att bli emotsagd. De flesta tycker ju att höga hyror finns överallt. Liksom skatterna är hyrorna alltid för höga. Och herr Claeson vill införa hyresstopp, eftersom han tycker att hyrorna nu är för höga. Jag skall villigt erkänna att han inte är ensam om det. Många människor i min allra närmaste omgivning för samma generella resonemang, att

hyrorna är så höga. Men de är inte höga. Ett pris kan bara vara högt ställt i relation till något annat. Hyresnivån i vårt land i dag, sett historiskt eller sett mot andra priser eller sett mot vår omgivning, är inte hög – tack vare att samhället har gripit in på hyresmarknaden. Om vi skall införa hyresstopp, så måste vi börja med att införa stopp på alla de tjänster som bostadsföretagens ägare i dag får betala. Priset på kapitalet hålls nere tack vare samhällets medverkan, men driftsidan består av tjänster som företagen köper, och där råder det inget prisstopp. Införs det prisstopp där, så blir det automatiskt prisstopp även på hyrorna. Jag tror det vore olyckligt att stoppa så att säga bara i ena änden; det skulle få effekter som ingen av oss önskar.

Samhället sätter in 4 miljarder på bostadssidan, hälften till räntekostnaderna och hälften till bidragskostnaderna. Och jag blev mycket ledsen när jag hörde herr Claeson driva det djupt reaktionära resonemanget att var och en skall kunna bo i en lägenhet efter sitt behov och utan att vara hänvisad till bostadsbidrag. Det är en fullständigt omöjlig tanke att bygga hus här i landet till ett pris som medger att den lägste inkomstagaren med den stora familjen skall kunna bo efter sitt behov och utan hyresbidrag. Vilken hyra skulle han få då, för att den skulle vara skäligen? Den enkla matematiken kanske ändå herr Claeson kan gripa. Det är en praktisk omöjlighet. Vi kan av olika skäl försöka hålla hyresnivån nere, men vi måste alltid ge bidrag till de betalningssvaga människorna, som samtidigt har behov av en speciellt stor bostad. Det resonemanget är djupt reaktionärt, och jag hoppas att i fortsättningen slippa få höra det från herr Claesons sida.

Till sist bara några små kommentarer – jag har glömt att titta på klockan, men jag förmodar att jag redan överskridit den tid som jag antecknat mig för.

Bostadsförmedlingen är också en sak som har passerats av utvecklingen. Om bostadsförmedlingen inte har anvisningsrätt, är den en mycket besvärlig apparat. Om man däremot kan få en anvisningsrätt som innebär att kommunen kan anvisa hyresgäster till vilket bostadsområde som helst – det har föreslagits i en utredning, och jag hoppas att bostadsministern snart förverkligar det förslaget – får kommunen en möjlighet att börja komma till rätta med de segregationstendenser som i dag är så belastande för samhället, för vårt eget samvete och för de människor som bor i de segregerade områdena. Om bostadsförmedlingarna får en sådan anvisningsrätt kommer den att kunna placera de bostadssökande i vilket bostadsområde som helst, oberoende av de bostadssökandes sociala belastning. Alla människor i Sverige skall ha rätt att bo hyggligt, oavsett vilka effekter det har i andras ögon.

Jag tror alltså att bostadsförmedlingen med dess byråkratiska administration är ett passerat skede och att den i fortsättningen inte kan vara till någon större glädje. Med en anvisningsrätt skulle man emellertid få möjlighet att ge boendet ett annat innehåll än vad det har i dag.

När det gäller ett ökat hyresgästinflytande är jag personligen starkt

engagerad. Jag tror på ett ökat hyresgästinflytande, när det blir uppenbart för de boende vad det betyder och vad det kan ge för resultat ifall de får vara med och bestämma om sin närmaste omgivning. Men det skall inte komma som ett påbud uppifrån, utan det måste komma från hyresgästerna själva. Ett ökat hyresgästinflytande skall växa fram genom diskussioner mellan hyresgästerna och deras organisationer å ena sidan och fastighetsägarna och deras organisationer å andra sidan. Det pågår nu en sådan diskussion och konkreta experiment, som jag tror på. På den här punkten tror jag inte på statlig styrning. Det gäller här de enskilda människornas vilja att vara med och ta på sig det ansvar som blir följden av att man tar över en del av beslutanderätten och förvaltningen.

Jag kan sedan instämma i vartenda ord som herr Claeson sade med anledning av sitt särskilda yttrande beträffande det som går under beteckningen särskilda hyresrabatter. Allt det herr Claeson sade var sådant som jag själv skulle kunna säga. Det är alltså inte någon större skillnad mellan det särskilda yttrandet och utskottets ställningstagande. De särskilda yttrandena är naturligtvis betingade av den debatt som de som står för särskilda yttranden tidigare deltog i, och de är egentligen bara ett annat sätt att uttrycka utskottets ställningstagande. För egen del har jag alltså inte någonting att tillägga till det som herr Claeson sade på den punkten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad civilutskottet hemställt i sina betänkanden 22 och 26.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att utskottets vice ordförande med det stora inflytande som jag vet att han har när det gäller bostadsfrågorna verkligen kommer att påskynda de åtgärder som behövs för att vi skall få en utveckling mot en bättre boendemiljö och en utveckling som gör det möjligt för bostadsföretagen och kommunerna att få råd att utnyttja dessa 50 %.

Det behövs erfarenheter, säger herr vice ordföranden. Visst är det bra med erfarenheter, men vi får inte vänta på erfarenheterna så länge att miljöerna förslummas ännu mer. Behoven är alltför stora för att vi skall ha råd att vänta.

De människor som bor i nedslitna och undermåliga miljöer känner ingen vi-anda, utan de önskar ofta flytta därifrån. Jag tror därvidlag på dessa miljöpengar. Vi måste emellertid eftersträva att de boende själva får ett avgörande inflytande över hur dessa pengar används. Om det blir fallet, kommer vi också att skapa den här vi-andan, som är så utomordentligt viktig i bostadsområdena.

Jag bör väl inte här göra reklam för områden där man har lyckats bra. Annars skulle jag gärna vilja göra det. Det finns ett par fastigheter i närheten av det hus där jag bor när jag vistas här i staden, där man verkligen har lyckats bra. Hyresgästerna fick själva förfoga över pengarna – det var pengar från det gamla socialstyrelseanslaget – och jag tycker

att de nästan har åstadkommit underverk.

Herr talman! Jag hoppas på en vidareutveckling, och jag hoppas att det skall bli lättare för kommuner och bostadsrättsföretag att i framtiden förbättra boendemiljön.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman i Göteborg beskriver med förtjusning hur ensamma moderaterna är i bostadspolitiken. Det beror enligt hans uppfattning på att vi inte accepterar tanken på att bostaden är en social rättighet. Detta hör vi varje år, och det hade väl känts konstigt om man inte hade fått höra det nu.

Ja, visst är vi ensamma här i flera av de, som vi uppfattar det, principella frågorna i bostadspolitiken. Men när vi ser hur bostads- och markpolitik bedrivs ute i landet, finner vi att man där har en klar uppdelning – och det tycker jag är det viktigaste – mellan en icke-socialistisk och en socialistisk politik. Det är ju där vi ser att man i de borgerliga kommunerna gör mer än vad som görs i socialistiska kommuner – att man gör allt vad man kan för att följa efterfrågan, att man försöker ha variation i byggandet och att man på det sättet skapar bättre miljö, etc. Det tycker jag är värdefullt. Att man kräver just detta att det skall byggas som folk vill bo, att man vill uppnå den miljö som folk eftersträvar, att man vill få en konkurrens i byggandet, det kan vi kalla vad vi vill. Men att kalla det för en icke-social bostadspolitik och därmed påstå att man är ute efter att tillgodose intressena för en liten grupp, som inte skulle vara bostadskonsumenter, det är helt verklighetsfrämmande.

Herr talman! Sedan har vi diskussionen om subventionerna. Vår politik i fråga om finansieringssystemet innebär inte i en enda lägenhet som i dag finns, att hyran kommer att bli högre än enligt det system som vi har i dag. Vi vet att socialdemokraterna i sin valhandbok och i andra publikationer klart skriver att moderaterna höjer hyrorna och att de t. o. m. i vissa fall vill fördubbla dem. Det är självfallet lögn. Vilket parti skulle ens taktiskt sett kunna gå ut med ett sådant vanvetligt krav? Man säger i Vår Bostad att vi är ute för att höja hyrorna med 500 kr. per lägenhet. Eftersom vi faktiskt har ungefär 2 miljoner lägenheter i landet, skulle det innebära att subventionerna skulle uppgå till ca 12 miljarder i dag, och det gör de som bekant inte. Hela den här debatten har kommit snett. Det är beklagligt att man inte skall kunna föra en principiell bostadspolitisk debatt utan att behöva hamna så fel.

Vi driver alltså frågan om att försöka uppnå bättre konkurrens genom att man skall se vad bostäderna kostar. Men detta skall också ses i samband med den skattepolitik som vi bedriver – att på lång sikt dra ned skatterna och kunna avveckla några av de subventioner som vi nu har.

Herr talman! Det citat jag har anfört ur tidningen Morgonbris, socialdemokraternas kvinnoförbunds tidning, och de bilder jag har visat, ger en klar antydning om vad denna tidning innehåller. Där säger t. o. m.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

bostadsministern att det helt enkelt är nödvändigt att bygga tätare – färre småhus, flera flerfamiljshus. Det har ingenting med att följa efterfrågan att göra.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman i Göteborg väljer nu taktiken att i repliker gentemot mig tala om någonting helt annat än det jag har talat om. Herr Bergman vill inte föra in Stockholms kommunalpolitik i debatten. Jo, Stockholms kommunalpolitik hör i fråga om Tomtebogatan hemma här, eftersom Stockholm är Sveriges största kommun. Den är styrd av socialdemokrater och vpk. Här har man använt förköpslagen i stadshuset på ett sådant sätt att man hindrat hyresgäster från att bilda bostadsrättsförening i den fastighet där de bor. Då hör detta hemma här, och då måste man fråga om även den socialdemokratiska riksdagsgruppen och vpk:s riksdagsgrupp är inne på att man på detta sätt skall beskära hyresgästernas möjligheter att få inflytande över sin bostad.

Herr Bergman vill inte heller tala om orättvisan med räntebidragen. Även här talar herr Bergman om någonting annat. Jag förstår herr Bergman. Det måste kännas litet genant för herr Bergman att försvara ett system som gynnar privatpersoner med 80 % i marginalskatt. Men det är den situationen som vi har fått eller hotas av att få.

Jag vill ha ett system där både allmännyttiga, kooperativa och enskilda företag kan konkurrera på något så när lika villkor, men jag är inte intresserad av att hjälpa personer med höga inkomster att få lägre skatter genom att de sanerar fastigheter här i Stockholm. Det är emellertid detta herr Bergman i sak pläderar för när han håller fast vid förslaget i utskottsbetänkandet.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman sade beträffande den aktuella fastigheten vid Tomtebogatan att den diskussionen hör hemma i Stockholms kommunfullmäktige. Jag delar väl herr Bergmans uppfattning om det, men jag vill ändå tillägga att när vpk stöder det ifrågavarande förköpet, så gör vi det utifrån principer som vi har redovisat tidigare när det gäller hyresgästernas inflytande på saneringars omfattning osv. Vi gör det också därför att vi principiellt är motståndare till privata bostadsrättsföreningar liksom till spekulation med bostäder över huvud taget.

Vid den fortsatta handläggningen av ärendet i fastighetsnämnden och byggnadsnämnden kommer vi – och med vi menar jag vår fullmäktige-grupp i Stockholm – att verka för en måttlig lägenhetssammanslagning, för installation av hiss i varje trappuppgång och för att finna former för hyresgästförvaltning av fastigheten som ger hyresgästerna ett inflytande som motsvarar bostadsrättsinnehav.

Vidare sade herr Bergman att det är få områden där samhället har gripit in så kraftigt som på bostadsmarknaden. Då vill jag säga att tyvärr har samhället och regeringen ingripit alltför litet mot de spekulations-

och vinstintressen som finns på olika områden inom vårt samhälle. De ingrepp eller försök till ingrepp som gjorts i olika hänseenden då det gäller bostadsmarknaden betraktar jag som helt otillräckliga. Så länge man inte har gjort slut på vinst- och profitintressena – dvs. på förhållandet att det skall tjänas grova pengar på att folk måste ha någonstans att bo – kvarstår den kritik som jag riktar mot regeringen.

Herr Bergman säger också att hyrorna är inte höga – sedda historiskt och sedda mot sin omgivning, tror jag att han uttryckte det. Jag skulle då vilja säga: Fråga hyresgästerna! Fråga vad de tycker om den hyreshöjning som de har fått under de senaste åren. Som jag sade i mitt anförande har det blivit väldigt kraftiga höjningar.

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som fru Olsson i Hölö sade har jag ingen anledning att polemisera mot nu heller. Jag hoppas att vi tillsammans i civilutskottet kan verka för förändringar på de områden där vi har ett gemensamt intresse att få förändringar till stånd. Vi bör väl tillsammans kunna utgöra en kraft härvidlag.

Herr Danell känner sig ensam här – det har han klart dokumenterat – men han anser att han har folk bakom sig ute i samhället. Han åberopar det gamla vanliga stödet från de av Skånska Cementgjuteriet styrda SIFO-undersökningarna. Dessa undersökningar syftar ju till att understödja Skånska Cementgjuteriets intresse av att exploatera småhus och sälja husen direkt till dem som skall bo i husen.

Moderaterna vill inte att man skall bygga som folk önskar bo, utan de vill att det skall byggas enligt byggmästarnas önskemål och på ett sätt som gör att dessa tjäna de största pengarna. Det har alldeles tydligt klarlagts att när flerfamiljshusmarknaden inte var intressant längre, så gav man sig på småhusmarknaden, framför allt där de kunde byggas på egen mark. Därav förklaringen till en rad av den senaste tidens ingripanden.

Sedan säger herr Danell att ingen kommer att få högre hyra på grund av moderaternas förslag. Hur skall ni kunna sänka skatten som ni skryter om i valpropagandan, om ni inte skall höja hyrorna genom att ta bort subventionerna? Formellt kan det gå så till att ni inte höjer hyran i dag, men i morgon måste den höjas. När, frågar jag då, kommer hyreshöjningen som betingas av att subventionerna slopas och som gör att skatterna skall kunna sänkas? Cirkeln kan inte slutas, herr Danell. Det håller inte att argumentera på det sättet. Inget parti, hur taktiskt det än är, kan lyckas i försöken att ljuga ihop de här två sakerna.

Till herr Strömberg vill jag bara säga följande.

Såvitt jag förstår av det jag läst i tidningarna, finns det inte något parti i Stockholms kommun som vill förhindra dem som bor på Tomtebogatan att bilda en bostadsrättsförening. Vad tvisten har gällt är huruvida ombyggnaden skall ske på det ena eller det andra sättet. Där måste kommunen ha överhöghet.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Jag ser nu att tiden går ut, varför jag avstår från det fortsatta polemiserandet.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner mig som sagt inte ensam, herr Bergman. Tror herr Bergman att det bara är Skånska Cementgjuteriet som vill bygga småhus och hittar på att folk vill bo så, begriper jag varför den här diskussionen ter sig så överklig.

Det finns mängder av undersökningar att ösa ur, där folk talar om hur de vill bo. Ibland är det 86, 82 eller kanske 75 % som talar om att de vill bo på marken i ett eget hem. Det är fullständigt klart vad folk vill ha. Det kan inte råda något tvivel om vad folkviljan egentligen står för, när man tittar på alla dem som i dag köar efter ett eget hem.

Jag tror att det är oerhört allvarligt att driva en sådan politik som herr Bergman gör. Det gäller även det socialdemokratiska kvinnoförbundet i sitt material och den socialdemokratiska fackliga rörelsen i många olika sammanhang. Det är ett hån mot alla de människor som sparar och driver på för att kunna få den bostad eller det hem de vill ha. Det är en social eller låt oss kalla det en mänsklig rättighet i vårt samhälle att få bo som man vill och som man tror sig ha råd till. Det är det som är det viktiga.

Sedan säger herr Bergman att moderaterna står och ljuger ihop sina alternativ. Det är klart att med en bred riksdagsmajoritet bakom sig kan man hoppas på att om man säger sådana saker tillräckligt många gånger så kanske folk börjar tro det.

Men vi har en princip. Vi driver en politik som går ut på ett lågskattesamhälle. Herr Bergmans parti driver en politik om ett högskattesamhälle. Vi tror att vår skattepolitik går att förena med att i nyproduktionen framöver kunna dra ner subventionerna till våra bostäder. Detta gäller inte alla de grupper jag tidigare talade om och inte heller de många åtgärder som krävs för att verkligen se till att alla får den bostad de är berättigade till. Detta är inga lögner, och vi menar att ekvationen går ihop.

Det viktiga är – till skillnad mot vad som skrivs i socialdemokratisk valpropaganda – att inte höja några hyror i det nuvarande beståndet utan att på sikt driva ner subventionerna för att folk skall se vad det kostar att bo.

Betecknande för socialdemokraternas syn på bostadspolitiken är den debatt som fördes på deras partikongress och som vi sedan har kunnat läsa om. Där fördes hårda debatter huruvida bostadspolitiken skulle följa människornas "behov" eller "önskemål". Behov är vad myndigheter och politiker hittar på, önskemål är vad folk vill ha. Dess värre vann, efter vad jag har förstått, uppfattningen att bygga efter behov. Jag tycker att det är förfärande för alla de människor som gör allt vad de kan för att få sin självklara rättighet, nämligen att få den bostad de vill ha.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig säga till herr Bergman: Fastigheten på Tomtebogatan har i dag 48 lägenheter. Hyresgästerna vill sanera så att det blir 41. Kommunen vill ha 32. För denna skillnad på 9 lägenheter är ni beredda att ta ifrån hyresgästerna alla möjligheter att själva ordna sina förhållanden och ha inflytande över sin boendemiljö.

Herr Bergman undvek nogsamt att i sin replik – låt vara att det nu var av tidsskäl – svara på frågan, varför han vill konstruera ett system för sanering så att det gynnar privata fastighetsägare med höga inkomster och 80 % i marginalskatt, vilka kan utnyttja stora avdrag för att få lägre skatter. Man konstruerar samtidigt systemet så att de enskilda företag med stort kunnande och stor erfarenhet som skulle kunna bidra till den välbehövligen saneringen här i Stockholm slås ut och inte får vara med. Varför?

Herr BERGMAN i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en halsbrytande argumentering herr Strömberg för. Det är precis det som herr Strömbergs förslag utmynnar i. Han vill ge de stora kapitalägarna gynnsamma räntevillkor, fastän de på andra vägar kan skaffa sig goda förmåner dessutom. Herr Strömberg är helt på det klara med att de här reformerna på skatteområdet, som vi alla vill få genomförda, inte kan genomföras i morgon. Hans förslag innebär alltså i realiteten att man dubblar vinsterna för dem som har det gott ställt förut.

Herr Danell uttryckte sig nog galet när han sade att det inte i det nuvarande beståndet kommer att höjas några hyror. Han kanske ändrar det i protokollet, men så sade han. Jag måste då säga att i så fall har herr Danell inte läst på moderaternas yrkande. En av effekterna av det är att hyrorna i det bestånd som finns kommer att höjas i en annan takt än den som riksdagen beslutat om.

Jag fick inget besked om när den hyreshöjning träder in som blir en följd av att man tar bort de subventioner som ni vill ta bort. Vid vilken tidpunkt träder den in? Är det i morgon, i övermorgon, om en månad, om ett år? I dag sker det alltså inte. Det är klart att man har långa kontrakt och så, men när kommer det att ske?

Herr Danell talar om att bo som man vill. Det fungerar ju inte så. Vi har inte ett sådant samhälle att var och en kan säga: Nu vill jag ha det så här, och därmed etablera sig och bygga sitt hus så. Att bo är inte bara att ha fyra väggar omkring sig. Det är att ha många andra saker, gemenskap med en omgivning, med ett kollektiv. Det är där man måste ta i anspråk andras resurser, och andra vill då vara med och bestämma om hur det skall se ut i omgivningen där man skall bo.

Vi har hävdad att människorna så långt möjligt skall få välja den bostadsform de vill: markbostad, flerfamiljshus, vad det nu kan vara. Men upplåtelseformerna skall vara neutrala, så att människorna inte söker sig till en speciell upplåtelseform, som varit den vanligaste hittills när

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

det gäller småhusen, vilken då märkspekulanter och byggspekulanter hänsynslöst utnyttjat och därmed skapat bostadsområden som är undermåliga. De blir en belastning för människorna och det samhälle där de finns. Det är det vi måste göra någonting åt, förr eller senare, trots att det egentligen är de som spekulerat och tjänat pengarna på det som skulle betala den sociala service som måste till för att avhjälpa de brister som finns där.

Jag tycker att människor skall få bo som de vill så långt samhället orkar med det. De skall också ta konsekvenserna av det samhälle de skapar med sitt bostadsbyggande, och de konsekvenser som det innebär.

Herr förste vice talmannen anmälde att herrar Strömberg i Botkyrka och Danell anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Härefter tillkännagav herr förste vice talmannen att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill gör en kommentar till det tidigare replikskiftet.

Herr Danell försökte göra gällande att det finns ett motsatsförhållande mellan å ena sidan den sociala bostadspolitik som vi i bred enighet har beslutat här i riksdagen och å andra sidan den politik som partierna står för ute i kommunerna, där de icke-socialistiska partierna skulle sträva efter en varierad tillgång på bostäder, boendeformer och miljöer efter människors önskemål och behov. Jag tror det är viktigt att i det sammanhanget konstatera att den politik som vi står för på riksplanet inte är något hinder för en sådan politik som förs på det kommunala planet.

Herr talman! Jag tänker något kommentera den tekniskt sett ganska komplicerade frågan om bränsleklausuler, som behandlas i civilutskottets betänkande nr 26. Herr Claeson och jag har här reserverat oss mot utskottsmajoritetens förslag.

Bortsett från de tekniska komplikationerna är frågeställningen ganska enkel: Är det rimligt att tiotusentals hyresgäster, främst i Storstockhomsområdet, i sina dryga hyreskostnader skall behöva inkludera också överkostnader för bränslet? Det blir nämligen följderna vid tillämpningen av Stockholms fastighetsägareförenings s. k. inklusiveklausul. Uppgifter tyder klart på att hyresgästerna ofta belastas med bränslekostnader som överstiger de faktiska uppvärmningskostnaderna. Det finns ingenting i lagstiftningen i dag som förhindrar en sådan konsekvens, låt vara att den inte inträffar i samtliga de fall där inklusiveklausulen används. T. o. m. när totalhyran efter jämförelseprövningen enligt 48 § hyreslagen godtagits kan, som herr Claeson tidigare har nämnt, bränsleklausulen leda till att hyran höjs även över denna godtagna nivå. Detta nämner vi också i vår reservation.

Om det inte strider mot god sed i hyresförhållanden eller på annat

sätt är obilligt kan andra hyresvillkor än hyrans storlek eller hyres- eller uppsägningstidens längd föreskrivas i avtal. Enligt 19 a § hyreslagen skall hyran för bostadslägenhet bestämmas till belopp i hyresavtalet. Men undantag har här gjorts för kostnader som avser lägenhetens uppvärmning, varmvatten, elström eller avgifter för vatten och avlopp. Bränslekostnaden kan alltså antingen bakas in i hyran – s. k. inklusivehyra eller totalhyra – eller tas ut särskilt – kallhyra eller s. k. exklusivehyra – baserad på faktiska kostnader för bränslet.

Stockholms fastighetsägareförenings s. k. inklusiveklausul innebär i realiteten att bränslekostnaden varierar med priset för det använda bränslet men utan hänsyn till vad som faktiskt har förbrukats. Beräkningen grundas på ett särskilt underlag som, om det är för högt upptaget, leder till för höga bränslekostnader. Är det för lågt upptaget leder det naturligtvis till för låga bränslekostnader. Underlaget baseras på bränsleåtgången i det aktuella huset under åren 1937–1939. Dagens oljepris omräknas enligt en särskild faktor till priset per hektoliter koks. Kokspriset minskas med den del av värmekostnaden som ingår i den s. k. grundhyran. Enligt överenskommelse mellan parterna på hyresmarknaden har den s. k. grundhyran satts till 32 kr. per kvadratmeter för hus med centralvärme och varmvatten. När oljepriserna stiger, stiger alltså det procentuella värmetillägget. Om underlaget är för högt upptaget från början, ökar som sagt därmed överuttaget.

Förhandlingar mellan parterna i Stockholm om en ändring av dessa bestämmelser har brutit samman utan att uppgörelse nåtts. Hyresgästerna i Storstockholm har därefter skrivit till regeringen och begärt en ändring i hyreslagen som skulle hindra inklusiveklausuler. Regeringen har i sin tur slussat ärendet vidare till hyresrättsutredningen, som arbetar med frågan om legal rätt till förhandlingar för hyresgäster. Utredningen påpekar att en sådan ordning skulle ge "andra möjligheter att påverka utformningen av här aktuella klausuler".

Det konstaterandet kan naturligtvis vara riktigt, men vi vet mycket litet om när de möjligheterna kommer att finnas. Nuläget med inklusiveklausuler i den här regionen innebär för det första i många fall överuttag av bränslekostnader, för det andra ingen stimulans eller press för lägre energiförbrukning, för det tredje ett för den enskilde hyresgästen utomordentligt svårbevakat system och för det fjärde orättvisor mellan hyresgäster som bor i jämförbara lägenheter. Därför begär vi centermotionärer i motionen 1938 att inklusiveklausulerna förhindras och att regeringen lägger fram förslag härom. Motionsyrkandet har följts upp i reservationen 6 av herr Claesson och mig, och jag yrkar bifall till den reservationen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! En statlig bostadsbank, som skulle kunna svara för totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättandet av enhetslån, är en angelägen sak. Genom statliga enhetslån skulle byggnadskreditiven

med sina höga räntor bli obehövliga liksom systemet med olika lån i olika kreditinrättningar. Ryckigheten i kreditgivningen skulle kunna avskaffas.

Det nuvarande systemet för bostadsbyggandets kreditförsörjning är en kvarleva från det renodlade spekulationsbyggandets tid, då den färdiga produkten i de flesta fall överläts till hugade spekulanter-fastighetsägare, som i samma ögonblick de förvärvade fastigheterna lyfte av de dyrare byggnadskreditiven och placerade dessa i nya långfristiga lån. Ansvar för bostadsproduktionen låg helt i händerna på privata intressen, och uppsplittringen i små enskilda projekt hade sin motsvarighet i finansieringen, där många små banker och kreditinstitut svarade för det behövliga kapitalet.

Dagens situation är annorlunda. De s. k. risker som dåtidens spekulationsbyggare ansåg sig ta med hänsyn till osäkerheten att få sälja huset när det var färdigbyggt finns icke i dag.

I dag är samhället ansvarigt för bostadsförsörjningen främst genom den statliga långivningen och genom att kommunerna har att svara för den kommunala planeringen. Det förhållandet att samhället är ansvarigt för bostadsförsörjningen återspeglas dock icke i kreditförsörjningen.

Kritiken mot det nuvarande kreditsystemet gäller såväl erhållande av byggnadskreditiv som de senare avlyften. Vidare måste man så småningom omplacera lånen i form av botten- och sekundärlån, vilka söks varj för sig i skilda kreditinstitut – en ordning som i dag saknar en rimlig motivering och också medför onödiga ränteutgifter för låntagarna, dvs. kostnader som i sista hand får betalas av hyresgästerna-bostadskonsumenterna.

Frågan om en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet är ingen ny fråga. Redan i början av 1940-talet, då bostadsbyggandet låg på en bottennivå, diskuterades frågan i regeringen i syfte att trygga en byggnation av den omfattning som statsmakterna ansåg möjlig. Vänsterpartiet kommunisterna har under många år väckt motioner med förslag om en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet, förslagsvis genom inrättandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank.

Dessa motioner har dock avvisats av riksdagens majoritet, även om vi under senare år kan konstatera att man i ord sagt sig vara överens i de skrivningar som förekommit i utskottsbetänkandena.

Vi har i våra motioner hävdad: Om staten ginge över till en utsträckt kreditgivning ända ned till botten i form av ett enda bostadslån med en räntesats och en amorteringsplan, skulle detta självfallet varken öka eller minska de kreditresurser som tas i anspråk för bostadsbyggandet. Fördelarna skulle emellertid från bostadsbyggandets synpunkt vara väsentliga. Det nuvarande byggnadskreditivsystemet kunde helt avskaffas och ersättas med förskott på redan beviljat lån. Den kontroll som nu utövas av de kommunala och statliga organen för bostadsbyggandet, bl. a. med hänsyn till de statliga lånen, borde självfallet vara till fyllest även om statslånet förvandlades till ett totallån. Allt krångel med avlyft och

placering i olika kreditinstitutioner vore med en sådan ordning ur världen. Statsmakternas beslut om bostadsbyggandet kunde följas i praktiken.

Vänsterpartiet kommunisterna delar inte regeringens tilltro till möjligheterna att via överenskommelser med privatbankerna uppnå en tillfredsställande lösning på problemen om bostadsbyggandets finansiering. Vi är i stället för en övergång till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet och dess följdinvesteringar genom en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank som tillhandahåller kapital till låg och fast ränta. Jag kan nu upprepa de krav som vi ställt under tidigare riksdagar i samband med att vi har behandlat propositioner från regeringen, då vi har krävt att man skall ha en ränta på 3 % för bostadslån till hyresfastigheter och 5,1 % när det gäller villabyggnation och att man skall öka amorteringstiden till 60 år. Ett genomförande av detta förslag skulle på ett avgörande sätt bidra till att nedbringa byggnadskostnaderna och kapitalkostnaderna och därigenom åstadkomma lägre hyror i framför allt nyproduktionen.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4 och 5 b vid civilutskottets betänkande nr 22.

De förbättringar som under senare år genomförts då det gäller kommunernas möjligheter att tillgodose sina markbehov har inte löst frågan om kommunernas möjligheter att bedriva en aktiv markpolitik och tränga tillbaka privatbyggmästare, byggmaterialproducenter och med dem lierade bankintressen. 1975 års vårriksdag fattade beträffande markförvärvslånen beslut som innebar en klar försämring av kommunernas möjligheter att fullfölja intentionerna med markvillkoret.

Beslutet om en förkortning av amorteringstiden för lånen från tio till sju år har avsevärt försvårat för många kommuner att satsa på en utbyggnad av markreserver, saneringsverksamhet, samhällsplanering och plangenomförande. Lånevillkoren bör därför nu förändras så att amorteringstiden ökas från sju till femton år, och den amorteringsfria tiden bör förlängas från två till fem år. Införandet av markvillkoret bör kunna medföra att storleken av markreserven kan minskas något, och kommunen har genom markvillkoret större möjligheter att åstadkomma en önskad markfördelning. Markvillkoret ger emellertid inte kommunen ökade möjligheter att besluta om att en investering skall göras, om man inte förfogar över marken. Därför kommer det alltid att kvarstå ett behov av att kommunerna förvärvar mark.

Tillämpningsområdet för markförvärvslångivningen borde utvidgas beträffande ändamålsbestämningen för saneringsfastigheter så att begränsningen till bostadsändamål endast kommer att avse sådan fast egendom som behöver rustas upp. Det skulle innebära att samma regler i detta avseende skulle komma att gälla som för fastigheter i exploateringsområden. Med en sådan ändring skulle kommunernas möjligheter att klara större saneringsobjekt öka, även om den framtida användningen inte omedelbart kan fastställas för ett markområde i dess helhet.

De lånemedel som står till förfogande föreslås i budgetpropositionen

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

ökas med 25 milj. kr. till 175 milj. kr. Vi ifrågasätter med hänsyn till den redovisning av lånebehovet som skett och mot bakgrund av förslaget om utvidgningen av lånemöjligheterna om dessa medel kommer att räcka, och vi har därför i en motion till årets riksdag föreslagit att fonden skall ökas till 250 milj. kr.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 17 b vid civilutskottets betänkande nr 22.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Knappast något annat land kan uppvisa en så snabb och bred utveckling av bostadsstandarden som vårt. Vi ligger i internationell topp när det gäller nybyggnad, bostadsutrymme, lägenheternas standard samt sanitär utrustning osv. Våra hyror tål också mycket väl att jämföras internationellt.

Vår bostadspolitik har under årtionden varit inriktad på att komma till rätta med bostadsbristen. I dag har en och annan kommun ett överskott på bostäder. Glädjande nog synes vi vara i en period där antalet lediga lägenheter har kunnat pressas ner – låt vara i en alltför långsam takt – men överskottet minskar i alla fall.

Andra problem har uppstått, bl. a. segregation, dvs. uppdelning av de boende efter sociala, ekonomiska och åldersmässiga linjer. I viss mån träder en dålig allmän boendemiljö fram i åtskilliga äldre bostadsområden, men inte enbart i områden med flerfamiljshus utan också i småhusområden.

Ett annat problem som tyvärr har förstärkts under senare år är de långa avstånden till service och arbetsplats från många bostadsområden – inte minst gäller det de under senare år byggda småhusen i förtätade bostadsmiljöer.

Trångboddheten har minskat. Detta kan vi med glädje konstatera.

Under de senaste åren har småhusbyggandet stått i centrum. Det är för många en bra boendeform. För andra är hyreshusboende bättre. Herr Danell talade sig mycket varm för småhusbyggandet, som i sig självt kan vara rätt varierande vad gäller storlek: Men han hade inte ett enda gott ord att säga om dem som bor och vill bo i flerfamiljshus. Personligen skulle jag inte kunna tänka mig att bo i ett småhusområde. Jag tycker flerfamiljshuset har alla positiva fördelar och ytterst få nackdelar. Men vi har en utveckling f. n. där nyproduktionen av hyreshus varit alltför begränsad. Detta hämmar naturligtvis alla de människor som efterfrågar denna boendeform, och det hämmar framför allt utvecklingsarbetet.

En utveckling i miljö och standard av flerfamiljshusen är nödvändig för att ge alternativ till den samhällsbyggnad vi i dag upplever med en omfattande småhusproduktion. I annat fall kan vi riskera att våra möjligheter till ett samhällsbyggande till stöd för de stora samhällsgrupper

som har dessa önskemål och behov inte uppfylls. Jag har svårt att tänka mig en samhällsutbyggnad i framtiden utan flerfamiljshus, som ger möjlighet till bra service, god bostad, goda kommunikationer, närhet till arbete och gemenskap och tillgång till olika lägenhetstyper – stora som små. Det finns en stelbenthet som vidlåder vårt statliga lånesystem och som, åtminstone på sikt, kan verka hämmande på utvecklingen av flerfamiljshusboendet. Framtidens hyreshus måste få del av småhusets kvaliteter, t. ex. småhusets uterum och dess friare planlösning. Därmed kombineras detta med flerfamiljshusets större bekvämlighet och chans till bättre service.

I dag är en sådan utveckling glädjande nog på gång – personligen har jag kunnat följa ett projekt från första idéskissen fram till i dag färdiga bygghandlingar. Jag vet att det finns många människor som anmält sitt intresse för projekt av den typen. Det här huset har t. ex. en terrass för varje lägenhet med en yta av 26 m², dvs. större än ett ordinarie vardagsrum. I markvåningen finns i varje hus utrymmen för tvättstuga, förråd, hobbyrum, bastu och gillestuga. Ett stort utrymme lämnas oinrett för att de som flyttar in själva skall kunna inreda det. Men ekonomiska medel för detta finns avsatta och ingår sålunda i kostnaden för objektet.

De speciella kvaliteter som finns i de här husen innebär att produktionskostnaderna inte ryms under det lånetak som gäller för belåning av traditionellt utformade flerfamiljshus. Länsbostadsnämnd och bostadsstyrelse ansåg sig inte kunna godkänna att den här bostadsrättsföreningen fick statliga lån. Efter framställning har nu regeringen beslutat att statliga lån skall utgå. Projektet kan nu genomföras till – som jag hoppas – rimligare boendekostnader. I ett större bostadspolitiskt sammanhang kan alltså sådana här projekt på olika ställen i vårt land vara mycket betydelsefulla.

Den stelbenthet som nu vidlåder det statliga lånesystemet kan verka hämmande på en utveckling av flerfamiljshusboendet. Genom att inte i större utsträckning ge lån till de verkliga kostnaderna i bostadsbyggandet motverkas också den av riksdagen fastlagda bostadssociala inriktningen för det statliga stödet. Hyrorna blir högre om man i stället för ett statligt lån med 3,9 % ränta måste ta ett vanligt lån till kanske 17 % ränta inkl. amortering. Men, som sagt, nu har utvecklingsprojektet kommit i gång. Insatt i ett större bostadspolitiskt perspektiv kan regeringens beslut visa sig innebära en vändpunkt i synen på flerfamiljshusboendet.

Herr talman! Det har nästan blivit en tradition att i denna bostadspolitiska debatt argumentera och informera om problem i de kommuner som drabbats av ett stort överskott av lägenheter. Sin vana trogen kommer moderaterna med reservationer i de här frågorna. Argumenten är de gamla vanliga och anförs denna gång i reservationerna 12 och 13 – de gäller dels hyresförlustlånen, dels beslutanderätten i ärenden om eftergift.

Man hävdar alltfört att de kommuner som drabbats av deras bostadsföretag inte vidtar kraftåtgärder för att lösa frågorna, utan i vetskap om de statliga stödåtgärder som finns endast låter allt rulla utan egentligt

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

ansvar. Man hänvisar till sin partimotion, vars argumentering i själva sakfrågan inte berör orsakerna till att vissa orter har fått dessa problem. Man bara konstaterar att problemen finns och att de inte är lösta. Man tror uppenbarligen att man kan lösa dessa frågor med någon form av engångsinsats. Tänk om det vore så enkelt, herr talman!

I civilutskottets betänkande argumenterar majoriteten med faktaunderlag. Man visar – som jag tidigare sagt – att det totala antalet "outhyrda lägenheter" i landet glädjande nog har minskat under det senaste året, och detta ganska markant. Minskningen har naturligtvis skett i kommuner där arbetsmarknadssituationen varit relativt god och sålunda en befolkningsökning har kunnat ske. I kommuner där man inte har någon befolkningsökning och där man alltså har kvar dessa "överskott" har naturligtvis utvecklingen inte varit lika positiv.

I fjolårets debatt – när en likartad reservation också fanns – ägnade jag mig rätt utförligt åt att ge bakgrunden och orsakerna till att en kommun hamnade i denna överskottssituation. Jag hänvisar till den debatten och upprepar sålunda inte argumentationen, men den är alltfört likartad.

Jag tycker att man gör det enkelt för sig när man påstår att kommunernas lättsinne är orsaken till problemet. Skulle de moderata tankegångarna vinna riksdagens öra, vad skulle det då betyda för en ort som t. ex. Hallstahammar där jag bor? Ja, hyresförlustlånen skulle vara tidsbegränsade och hyreseftergiftsmöjligheterna en saga blott. Det skulle innebära att kommunen ensam fick bära en mycket stor ekonomisk börda.

Hallstahammar har redan satsat ca 10 milj. kr. på de outhyrda lägenheterna. De direkta bidragen var uppe i över 8 milj. kr., och vi är medvetna om att vi i den kommunala budgeten måste ha dessa stora belastningar åtminstone t. o. m. 1980. Vårt kommunala bostadsbolag har en låneskuld till kommunen på något över 4 milj. kr.

För oss betyder hyresförlustlånen och möjligheten till eftergift och räntebefrielse oerhört mycket. Vi hoppas naturligtvis att låne- och eftergiftsstödet skall ändras i framtiden så att det statliga stödet helt får formen av bidrag. Vi tycker faktiskt att det kan vara en rimlig förhoppning. Vi vet att det bara finns en väg ur vårt dilemma, och den är att lösa bostadsproblemen genom ökad sysselsättning i kommunen eller i dess närhet. Det behövs en näringspolitik.

Bostadssociala delegationen har besökt många kommuner och glädjande nog även vår. Den delar vår uppfattning att näringspolitiska medel måste till för att pressa ner överskottet till rimlig nivå. Naturligtvis är det också berättigt att satsa på bostadsmiljön.

Den argumentation som den moderata reservationen anför ser vi såsom ett uttryck för cynism. Det går naturligtvis att argumentera med skadeglädje och säga: Problemen är era. Ni får själva lösa dem. De angår inte oss. Men så enkelt får man inte se på dessa samhällsfrågor.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till civilutskottets betänkande nr 22 i alla dess punkter.

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! I slutet av sitt anförande uppehöll sig herr Jadestig vid hyresförluståtgärder. Sedan åtgärder vidtogs av statsmakterna för att hjälpa de företag som uppenbarligen byggt fel och struntat i efterfrågan under senare år ökade – trots att man visste om den allvarliga situationen – andelen tomma lägenheter i nyproduktionen flera år i rad, dock inte det senaste. Detta framgår av den statistik som finns i materialet från förra årets debatt. Det visar att man inte behandlade problemet med tillräckligt allvar. Man borde i stället ha gjort om sina planer och byggt enligt efterfrågan.

Vi anser att det är dags att upphöra med hyresförlustlånen från halvårsskiftet. Eftergiftssystemet måste naturligtvis vara kvar för att övergången inte skall bli alltför abrupt. Men vi vill absolut inte vara med om den institutionalisering som nu har kommit till stånd i civilutskottets majoritetsförslag och som innebär att bidragen till konkursföretag kommer att öka än mer. Man har inte ens bemödat sig om att ta reda på vad det hela kostar. Man säger bara att bostadsföretaget skall göra en engångsinsats och sedan skall pengarna komma inrullande från statsmakterna allteftersom. Det är en orimlig lösning, om man verkligen vill komma till rätta med detta problem.

Till sist vill jag framhålla att det måste vara fel att lokalisera arbetsplatser dit där det finns tomma lägenheter i stället för att bygga bostäder där det finns arbetsplatser. Det är faktiskt en av kärnfrågorna. Bostadspolitikerna har misskött, och därför har vi fått alla tomma lägenheter under 1970-talet.

Herr JADESTIG (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppstår ett lägenhetsöverskott med så ogynnsamma följder som i min hemort, har man naturligtvis anledning att granska orsakerna litet mer ingående och sakligt än herr Danell vill göra.

För det första har länsstyrelsen felbedömt befolkningsutvecklingen.

För det andra felbedömdes näringslivets utveckling, delvis på grund av uppgifter från näringslivet självt.

För det tredje kom de fleråriga entreprenadavtal som uppgjordes i enlighet med bostadsstyrelsens modell inte konsumenterna till godo utan entreprenörerna.

För det fjärde medförde 1960-talets bostadspolitik med större lägenhetsytor men inte ett ökat antal rum att hyrorna blev för höga.

Alla dessa felbedömningar är naturligtvis i dag en belastning. Där har både stat och kommun ett gemensamt ansvar. Min kritik riktar sig närmast mot moderaterna, som inte vill ta konsekvenserna av detta utan menar att det får enskilda kommuner göra. Men det är skäligt att statsmakterna tar sin del av ansvaret genom att stödja de drabbade kommunerna.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggnade, m. m.*

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Under de senaste decennierna har det svenska samhället genomgått en betydande förändring. Vissa områden har urbaniserats starkt, medan andra utglesats i motsvarande grad. Den inhemska folkomflyttningen har åtföljts av en kraftig invandring. Hushållssplittringen är påtaglig, och sysselsättningens innehåll har förändrats. Denna samhällsförvandling har påkallats av förändringar i produktionsstrukturen.

Boendemiljön får inte störa människors nuvarande eller kommande livsmönster. Boendemiljön måste tvärtom spegla de förändrade livsvillkoren och anpassas efter dem. För kvinnorna har övergången från hemarbete till specialiserat yrkesarbete föranlett ökade krav på nya former av service, såväl kommersiell som social och kulturell, men framför allt krav på en förändrad boendemiljö.

Den utveckling som nu pågår på bostadsmarknaden är oroväckande. Antalet outhyrda lägenheter tenderar att öka, samtidigt som småhusproduktionen är större än någonsin. Huset med den egna lilla täppan, omgivet av likadana hus i långa rader, allt längre bort från stadskärnorna – vad innebär denna utveckling för kvinnorna? Småhusboendet lockar in kvinnorna i en ny fälla, som binder och hämmar dem i deras frigörelse. Kvinnorna får än svårare att hävda sig på arbetsmarknaden. Service och kommunikationer är oftast sämre i småhusområden och det förutsätter ett tvåfaldigt bilinnehav. Småhusägandet stämmer väl överens med den borgerliga ideologins förväntningar på kärnfamiljen. I småhuset är familjen just den lilla isolerade konsumerande enhet som herr Danell så ivrigt önskar.

Många familjer flyttar till småhus för barnens skull. Men den ensidiga befolkningsstrukturen med unga s. k. hela familjer, med familjer som har ungefär lika stora inkomster, och där sällan några äldre eller ensamstående finns, ger barnen en felaktig bild av hur ett samhälle fungerar. Det är inte bara kvinnorna som blir hämmade och isolerade i småhusområdena, det blir även barnen.

Varför faller människorna för småhusdrömmen? Det är egentligen inte så konstigt. För det första har marknadsföringen av småhusen varit bedövande effektiv. Man ser bara bilder av lyckliga och idylliska familjer mot bakgrund av ett vackert hus, en grön gräsmatta och en flaggstång med flaggan i topp. För det andra medför ägandet av småhus obestridligen lättnader i skattehänseende. För det tredje har flerfamiljshusboendet inte utvecklats på ett sätt som vore önskvärt och inte följt med i samhällsutvecklingen så som det borde. Boende med en mer kollektiv gemenskap och service är förbehållet bara ett fåtal människor.

Småhusidén strider egentligen mot många av de målsättningar som vi i dag ställer upp. Det heter t. ex. att vi måste spara energi, att vi skall vara jämlika, att barn från olika befolkningsgrupper skall integreras och blandas. Det skulle vara intressant att få reda på hur stora kostnader för samhället det ökade småhusbyggandet förorsakar. Mot bakgrund av en sådan redovisning borde vi fråga oss om vi ur olika aspekter har

råd att låta småhusraseriet fortsätta så ohämmat som det gör nu. Det är viktigt att man får en helhetssyn på bostadspolitiken, där samhälls-ekonomiska hänsyn också måste bli vägledande.

I ett vidare perspektiv blir konsekvenserna än mer negativa. Med den nuvarande utvecklingen ökar segregationen både människor emellan och mellan olika typer av boende. Eftersom otillräckliga resurser satsas på flerfamiljshusområden tenderar dessa att förslummas, både de gamla och de relativt nya områdena. Den ensidiga satsningen på enfamiljsboendet förstärker orättvisorna i skattehänseende mellan olika former av boende. Alltför litet medel och forskning har satsats på att vidareutveckla kollektiva boendeformer. Detta förhållande är märkligt eftersom – som jag påpekade tidigare – människors livsmönster starkt har förändrats så att det normala nu är att både man och hustru förvärvsarbetar. Nuvarande boendeservice och boendemiljö återspeglar ett förlegat livsmönster och bidrar till att konservera rester av ett passerat stadium.

Det är angeläget att stora insatser görs för att förbättra redan befintliga flerfamiljshusområden och för att skapa exempel på alternativa boendeformer.

I budgetpropositionen föreslås att 30 milj. kr. anvisas för förbättring av befintliga bostadsområden. Mot bakgrund av att mycket stora resurser måste avsättas för korrigerings- och kompletteringsåtgärder i bostadsområdena måste 30 milj. kr. anses vara helt otillräckligt.

Samhället har ansvaret för att det ser ut som det gör i den s. k. ny-slummen med dess dåliga planering, låga utomhusstandard och brister i övrigt. Det är därför samhällets plikt att nu se till att det blir bättre. De 30 miljonerna förutsätts kunna räcka för en mängd behov. Bidragen skall användas till: förbättring av trafikmiljön, åtgärder som avser konstnärlig utsmyckning, komplettering av boendeservice, förbättring av otillfredsställande utemiljöer i syfte att tillgodose behov av lek, rekreation, motion, samvaro och andra fritidsaktiviteter. Dessutom skall stöd kunna utgå till åtgärder för att begränsa buller och luftföroreningar. Mot bakgrund av vad anslaget skall användas till måste summan 30 milj. kr. anses alltför snålt tilltagen.

Vpk-motionen 870 kräver att anslaget räknas upp till 60 milj. kr. Utskottet avstyrker det kravet med motiveringen att bidraget av kommunerna utnyttjats i alltför liten omfattning och under alltför kort tid. Orsaken till att bidraget har utnyttjats i alltför liten omfattning är givetvis att kommunerna för att över huvud taget få något bidrag själva måste ställa upp med lika mycket pengar som bidraget utgår med.

Det är kommuner med många outhyrda lägenheter, därför att bl. a. boendemiljön och servicen är undermålig, som behöver detta bidrag för att kunna ändra på en dålig bostadssituation. Men just dessa kommuner har ofta dålig ekonomi och anser sig inte ha möjligheter att göra de egna satsningar som är förutsättningen för statligt bidrag. Därför måste bidragsreglerna ändras, så att bidraget kan utgå med hela kostnaden och i varje fall så att det täcker 75 % av kostnaden i första hand. Vad jag

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

förstått var fru Olsson i Hölö inte främmande för denna tanke. Det noterar jag med tillfredsställelse. Men utskottet är inte berett att tillstyrka motionen – med motiveringen att verksamheten inte pågått tillräckligt länge och därför inte kunnat utvärderas. Det är i och för sig riktigt, herr talman, men tendensen är ändå klar, nämligen att de kommuner som allra bäst behöver detta bidrag inte har råd att söka det.

Jag yrkar således bifall till reservationen 15 i civilutskottets betänkande nr 22.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet igen beroende på att ett par talare, nu senast fru Lantz, talat om småhusbyggandet. Det är tydligen inte någon tillfällighet – som jag tidigare var inne på – att man i material från socialdemokraterna och vpk på alla möjliga sätt traditionsenligt driver något slags opinion mot småhusbyggande. Jag kan inte förstå detta. Vad är det för fel med att bygga småhus när man enbart går in för att just tillgodose efterfrågan?

Det är naturligtvis inte bara fördelar med småhus, och det är inte bra om alla skall bo bara på ett sätt. Lika litet som det var bra på 1960-talet att hävda att alla skulle bo i flerfamiljshus, och därmed också bygga på det sättet, lika litet är det rätt att nu ensidigt bygga småhus. Det har heller aldrig varit moderata samlingspartiets uppfattning att man skall göra det. Vi talar – till skillnad mot andra partier – mycket klart om valfrihet i boendet, en variation i byggandet för att man på det sättet skall få den bästa bomiljön.

Herr Jadestig nämnde tidigare hur man kunde bygga flerfamiljshus. Det var ett utmärkt exempel på vad som kan göras om man tar bort de onödiga regleringar som i dag finns; då kan man skapa en vettig bomiljö.

Sedan försöker man föra en debatt om småhusraseri. Det raseriet är i så fall en följd av det tidigare ensidiga byggandet. Andelen småhus i byggandet i dag är hög, men antalet är ungefär lika lågt som det varit tidigare. Vi måste tillgodose hundratusentals köande familjers önskemål att få bo som de vill, i den bästa miljön.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade tidigare stämmer de argument som herr Danell för fram helt överens med den borgerliga ideologins värderingar både när det gäller bostadspolitik och när det gäller synen på kvinnan. De värderingarna har framgått här inte bara i dag utan också när vi debatterade t. ex. barnomsorgen.

Raseriet och tendensen att öka småhusbyggandet på flerfamiljshusbyggandets bekostnad konserverar obestridligen kvinnans situation och minskar hennes möjligheter att gå ut på arbetsmarknaden. De praktiska förhållandena i småhusområdena är sådana att det försvåras för kvinnan att gå ut på arbetsmarknaden, t. ex.

Sedan måste man fråga sig om samhället har råd med den här satsningen. I andra sammanhang pratas det över lag om att man skall spara på energi. Har samhället råd att satsa på det raseri i småhusbyggandet som man märker tydliga tendenser till i framför allt borgerliga kommuner?

Jag har inte sagt att allt är gott och väl i de nuvarande flerfamiljshusområdena. Tvärtom har vpk i många olika sammanhang krävt att man skall öka resurserna för att skapa alternativa boendeformer, där människor får möjlighet till en mer kollektiv bomiljö.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Jag tänker inte ägna särskilt mycket tid åt civilutskottets betänkande nr 22. Jag skulle bara till herr Danell vilja säga att han mera uppmärksammat borde ha lyssnat på vad herr Bergman i Göteborg anförde. Jag vill för egen del i allt väsentligt instämma i det som herr Bergman sade när det gäller vår bostadspolitik i stort. Det är en omöjlig uppgift såväl för herr Danell som för övriga vilka – såsom herr Bergman också pekade på – ägnar sig åt verksamheten att försöka framställa socialdemokratisk bostadspolitik som ensidig i strävandena att tillgodose bostadskonsumenternas önskemål i olika hänseenden. Hur det är på den punkten med moderaterna är mera ställt under tvivel.

Herr talman! Jag tänkte helt kort erinra om vissa synpunkter som framförs av civilutskottet i betänkandet nr 26, nämligen vad avser lokalhyresgästernas förhållanden. Jag interPELLERADE 1974 statsrådet Lidbom, som då hade hand om dessa frågor inom regeringen, angående lokalhyresgästernas ställning, en fråga som jag har fått beröring med i många olika sammanhang. Denna hyresgästkategoris ställning upplevs tydligen f. n. som mycket otillfredsställande. Vissa fastighetsägares oansvariga agerande i umgänget med sina hyresgäster på det här området lämnar mycket övrigt att önska. I det läget har man från lokalhyresgästhall på olika sätt vänt sig till samhället för att skapa ökad trygghet i lokalhyresgästernas hyresförhållanden.

Civilutskottet har med anledning av en motion behandlat denna fråga och har också för sin del markerat en vilja till ändring på denna punkt. Det redovisas närmare i utskottets betänkande på s. 4. Jag behöver inte citera allt detta, som alla som är intresserade själva kan studera, utan vill bara understryka vad som anförs i följande korta mening: "Ett förslag i denna del" – dvs. när det gäller frågan om lokalhyresgästernas ökade trygghet – "bör sålunda läggas fram med förtur och inte anstå till de slutliga övervägandena." Vad som här åsyftas är hyresrättsutredningens arbete, som ju f. n. pågår.

Jag har velat understryka detta, då jag är alldeles övertygad om att det finns skäl att försöka råda bot på de missförhållanden som f. n. råder. Inte heller när det gäller denna hyresgästkategori skall det vara fråga om att maximera vinsten för fastighetsägarna utan deras verksamhet bör också i någon mån vara förenad med ett socialt ansvar.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till civilutskottets hemställan i dess betänkanden nr 22 och 26.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det är mycket stimulerande att kunna notera att debatten här i dag, inte minst i vad den gällt insatserna för att lösa problemen med dåliga boendemiljöer, tomma lägenheter osv., har präglats av en stark verklighetsförankring hos de allra flesta talarna. Det beror också på att de flesta som yttrat sig i dag har konkret praktisk erfarenhet från olika verksamhetsfält av denna typ av problem. Den ende som har skilt ut sig negativt i det avseendet är herr Danell, som ju representerar moderaterna.

Det kan kanske gå för sig att här i riksdagen säga sådant som att man vill pressa de kommunala bostadsföretagen att anpassa sig efter marknaden och för den skull ta bort hyresförlustlånen. Men då avslöjar man inte bara okunnighet om hur verkligheten ter sig och hurudana de problem som människorna brottas med runt om i vårt land är, utan också en i mitt tycke ganska cynisk och obarmhärtig människosyn. Vi är åtskilliga i denna kammare som har mött dessa problem i våra egna hemkommuner. Vi har runt om i landet träffat kommunalmän med ansvar för sådana här frågor – kommunalmän som med i mitt tycke ganska stort mod och hårt arbete kämpar för att lösa problemen. Vi har också träffat boende som på olika sätt är berörda och som tillsammans med hyresgäströrelsen och andra folkrörelser har försökt och försöker bidra till en lösning. Hur tror herr Danell att de människorna reagerar på sådana uttalanden och på det mekaniska upprepadet av allå fördomar i bostadspolitiken som herr Danell här gjorde? Det är naturligtvis ett slag i ansiktet både på de människor som bor i dessa bostadsområden och på dem som har ansvaret i kommuner och bostadsföretag.

Om man gör så som herr Danell och moderaterna föreslår, så innebär det att hyresgästerna får betala hyresförlusterna med högre hyror. Eller också blir det *kommuninvånarna* som får betala med högre skatt. Och det vill väl ändå inte moderaterna medverka till? Eller också får kostnaderna betalås genom att man drar ner på den kommunala servicen i kommunen. Det kanske smakar bättre för moderaterna, som ju alltid brukar motsätta sig att den kommunala servicen byggs ut. Men om så sker i de kommuner där behovet av social service och sociala insatser är särskilt stort för att lösa problemen på sikt, så bidrar man ju också till att förvärra den ekonomiska situationen för kommunen och bostadsföretagen.

Nej, de som drabbats av problem med tomma lägenheter är inte sådana kommuner och bostadsföretag som har skött sin bostadspolitiska uppgift dåligt – inte ens i begränsad bemärkelse vad gäller bostadsmiljöerna och ännu mindre om man ser det i ett vidare perspektiv. De som drabbas är i stor utsträckning de kommuner och bostadsföretag som i bostadsbristens dagar tog ett särskilt ansvar för att bygga bort bostadsbristen.

Likaså drabbas de bostadsföretag som har tagit ett särskilt ansvar för att placera sådana hyresgäster som andra och herr Danell mera närstående fastighetsägare inte har velat acceptera.

Jag noterade med stor tillfredsställelse vad herr Strömberg i Botkyrka sade, att ibland är det de s. k. välskötta bostadsområdena utan outhyrda lägenheter som borde stå vid skampålen, bostadssocialt sett. Jag ser det uttalandet som ett tecken på att när det, som jag hoppas, snart kommer ett förslag om kommunal anvisningsrätt för hyresgäster, så skall folkpartiet ansluta sig till det förslaget. Jag tror nämligen att det är mycket angeläget att vi får en sådan lag, om vi skall kunna klara just den delen av det bostadssociala problem som nu finns.

Som jag sade är det inte heller så att de bostadsföretag eller de kommuner som nu har outhyrda lägenheter har skött bostadsplaneringen och miljöfrågorna särskilt illa. Varken i boendeutredningens betänkande förra året eller i de sammanställningar som gjorts av bostadssociala delegationen eller i andra sammanhang finns det t. ex. någonting som tyder på att en särskild typ av hus är mer drabbad än andra. – Jag bortser då från faktorn vilka det är som tar emot hyresgäster som inga andra vill ha. – I dag finns det fullt uthyrda områden som har en urusel miljö och som är starkt exploaterade med en höghusbebyggelse av den sort som man från moderat håll brukar använda som en mycket enkel formel för vad man anser vara en dålig bostadsmiljö. Å andra sidan finns det utomordentligt fina områden som har tomma lägenheter.

Den som känner verkligheten vet att orsakssammanhangen är mycket komplexa. Det kan sammanhånga med den näringspolitiska utvecklingen. Det kan sammanhånga med en rad faktorer av social natur. Det kan sammanhånga med att ett område får dåligt rykte. Det kan sammanhånga med att man plötsligt börjar bygga ut småhusområden, som tidigare konkurrerade på för flerfamiljshusen orättvisa ekonomiska villkor. På så sätt har man bidragit till att tömma de här lägenheterna.

Jag är alldeles övertygad om att vi ganska snart kommer att få gripa oss an med samma problem i en del småhusområden som byggs i dag eller som redan har byggts. I verkligheten har många av dessa områden precis samma karakteristika vad gäller ensidig befolkningssammansättning, stor samtidig inflyttning av människor som på förhand inte har något gemensamt, för hög andel unga familjer, för liten andel äldre människor, osv. Det finns redan i dag många rapporter både från enskilda människor och från socialarbetare att de människor som flyttade dit kanske därför att de väntade sig en helt annan tillvaro inte klarar situationen där, just på grund av att bostadsområdena är mycket dåligt planerade med en trist och steril miljö, utan tillfredsställande service och med en befolkningssammansättning som inte är stabil.

Vi angriper alltså inte småhusbyggandet som sådant – i varje fall gör inte jag och mitt parti det. Men vi är oroliga för och kritiska mot den utveckling som man ser på många håll framför allt i borgerligt styrda kommuner med en ensidig småhusutbyggnad – just det som herr Danell

alldeles nyss påstod att man inte står för. Verkligheten är ju sådan: en ensidig småhusutbyggnad i stora, sterila och dåligt planerade områden, en ensidig lägenhetssammansättning i både flerfamiljshusområden och småhusområden. Det bidrar till att man bygger in segregationen på ett sätt som blir mycket svårt att reparera i efterhand, om man inte vidtar åtgärder i tid. Det bidrar också till att man tömmer lägenheter i flerfamiljshusområden, bl. a. av det skälet att ett hushåll som behöver en stor lägenhet på många håll i dag inte kan få tag på en sådan annat än i ett småhusområde, eftersom man sedan länge bygger ytterst få stora lägenheter i flerfamiljshusen.

Vi har i dag en valfrihet på bostadsmarknaden som gäller för några få, inte för alla människor. Det tycker jag faktiskt att den som är bostadspolitiker ändå kunde erkänna – jag förutsätter att herr Danell vet att det är så.

Vad skall vi då göra för att i framtiden få en bättre utveckling? Vi skall se till att vi bygger de nya bostadsområdena varierade och integrerade, med service, arbetsplatser och goda kommunikationer och med en blandning av olika hustyper och olika upplåtelseformer. En erfarenhet som jag tror att man kan dra av vad som hänt är att vi bör göra särskilda insatser på varje nytt bostadsområde under de första åren av dess existens för att bidra till att skapa social stabilitet och den struktur för gemenskap, aktivitet, omvårdnad och omsorg som behövs i alla bostadsområden. Vi måste nog också lägga ned mer arbete än hittills på att vårda oss om de områden som så att säga är i brukningsskedet. Vi har haft en mycket stor koncentration av intresset till planering och byggande, och vi måste nu lägga ned mer arbete på den sociala planeringen i förväg och på omvårdnaden av områden i brukningsskedet.

I många färdiga områden – det gäller både flerfamiljshusområden och småhusområden – måste man nu snabbt bryta den utveckling som är på väg mot ökad segregation, mot en successivt försämrad miljö och mot social utarmning. Det gäller också småhusområden, där det råder en ekonomisk och social segregation genom att småhusägarna är människor med relativt sett höga inkomster. Även i sådana fall är det fråga om en social utarmning. Vi måste gå in i de områdena och förbättra miljön och servicen, kanske komplettera dessa områden med en annan bebyggelse än den som redan finns där och se till att de blir sådana väl integrerade och väl utbyggda bostadsområden som alla borde vara.

Den verkliga situationen i dag i många kommuner – och inte minst i dem som har de största problemen – är inte alls den som herr Danell påstod, att de, just därför att kommunerna får hyresförlustlån, struntar i att anstränga sig att lösa problemen. Tvärtom finns det nu många och imponerande bevis på konstruktiva insatser som görs. Än har vi inte fått se så mycket av resultatet, eftersom det här är stora och svåra saker och sådant som måste få ta tid. Men jag är alldeles förvissad om att man kommer att klara detta. Och då skall de kommuner, de bostadsföretag och de hyresgäster det är fråga om ha hjälp från samhället.

Får jag säga en sak med anledning av den diskussion som har förts här om de 50-procentiga bidrag som boendemiljödelegationen fördelar och om behovet av att höja dessa bidrag. Jag ifrågasätter inte alls att det i vissa fall kan finnas anledning att gå ifrån 50-procentsregeln. Men i många fall, särskilt när det är fråga om orter och bostadsföretag med stora problem, är det andra ekonomiska insatser som kanske skulle vara viktigare. Däremot skall vi inte skrämma upp oss i onödan av det faktum att inte så stor del av just den gruppen ännu inte har kommit in med sina ansökningar. Det sammanhänger bl. a. med att de måste planera för insatser av betydligt större omfattning än bostadsföretag och kommuner med små problem måste planera för, och det måste av naturliga skäl ta litet längre tid. Jag vet att det kommer att inlämnas ett mycket stort antal ansökningar från just dem som bäst skulle behöva detta stöd.

Till slut, herr talman, vill jag hoppas att de problem som uppstått på detta område ändå har det goda med sig att vi alla väckts till medvetande om det betydelsefulla i att lägga ner mer omsorg på de bostadssociala frågorna, och människors vardagsmiljöer. Mycket tyder på att det också är en utveckling som nu är i full gång.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag har fogat ett särskilt yttrande till utskottets betänkande nr 26. Det var en moderat motion som faktiskt tvingade mig att skriva av mig den upprördhet jag alltid känner när man från högerhåll attackerar folkrörelserna. Den här gången gäller det hyresgäströrelsen, en annan gång kan det gälla någon annan organisation inom Folkrörelsesverige.

Låt mig bara läsa upp en mening i motionen 1919, undertecknad av herr Danell, för att syftet med den motionen skall avslöjas. Sedan motionären gått till storms mot hyresrabatterna, som han inte i ett enda fall konkretiserar, skriver han: "Trots detta har de fortsatta förhandlingarna inneburit stora orättvisor för tusentals hyresgäster genom den s. k. hyresgäströrelsens förfarande."

Lägg märke till uttrycket "den s. k. hyresgäströrelsen". Detta uttryck återkommer sedan i reservationen 3. Där har motionären, nu i sällskap med partikamraten herr Adolfsson, skrivit bl. a. om "den s. k. hyresgäströrelsens ihärdighet då det gäller att diskriminera icke-medlemmar i organisationen till förmån för sina egna medlemmar".

Om någon efter genomläsning av herr Danells motion skulle tro att han enbart hade varit oförsiktig i språkets användning, så är det ställt bortom varje tvivel att han i reservationen med dess smädande ordval ger uttryck för den ovilja han känner över folkrörelsernas självständighet i det svenska samhället. Det är en annan sak att man samtidigt för de privata fastighetsägarnas talan, men det är vi ju vana vid.

Jag har nyss läst boken Den socialdemokratiska maktapparaten, där författaren ryser av obehag när han beskriver den verksamhet som de demokratiska folkrörelserna bedriver i Sverige. Det är denna form av

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

smygande förtal som jag starkt reagerar mot.

Herr talman! Jag upprepar vad jag sagt i samma fråga en gång tidigare: Hyresgäströrelsen har gjort och gör alltjämt en betydande insats för att tillsammans med motparten på bostadsmarknaden lösa de uppgifter som riksdagen har anförtrott organisationen. Att medlemskapet i hyresgäströrelsen inte skall ge någon automatisk förmån beträffande hyresnivån slås fast i utskottets betänkande. Men därutöver kan givetvis inte riksdagen förbjuda hyresgäströrelsen att hävda sina medlemmars intressen i fria förhandlingar. Hyresgäströrelsens självständighet som fri medlemsorganisation bör det vara angeläget att slå vakt om – den är i likhet med andra folkrörelser en omistlig del av det fria svenska samhället.

I övrigt hänvisar jag till mitt särskilda yttrande med beteckningen nr 2 vid civilutskottets betänkande nr 26 som är en principiell förklaring till min aktivitet att ställa upp på folkrörelsernas sida mot de krafter som vill införa legala begränsningar för hyresgäströrelsen när det gäller organisationens möjligheter att arbeta för medlemmarnas intressen.

Som avslutning, herr talman, vill jag beröra en fråga som herr Strömberg i Botkyrka tagit upp i diskussionen och upprepade gånger återkommit till, nämligen om kommunens förköp av Tomtebogatan 50 i Stockholm eller, som fastigheten betecknas, Kadetten 25. Herr Strömberg påstår – och som jag sade har han gjort det upprepade gånger – att den kommunala förköpsrätten, så som den utövas i Stockholms stadshus, gör det helt omöjligt för de boende att påverka sin egen boendesituation.

Om det nu är så att detta exempel från Stockholm skall återopas, så skall det återges korrekt. Jag har gått till protokollet för Stockholms kommunfullmäktiges sammanträde måndagen den 26 april, och jag citerar ur ett anförande som hölls inför fullmäktige av finansborgarrådet John-Olof Persson: "Ett samhällsägande av marken behöver alltså inte stå i motsättning till ett kollektivt förvaltande av hyresgästerna. Det gäller naturligtvis också Kadetten 25. Vi är beredda att med hyresgästerna resonera om förvaltningsformen sedan kommunen övertagit fastigheten. Det resonemanget har för övrigt redan inletts. Men vi kan inte finna att det finns något skäl att den framtida markvärdestegringen skulle tillfalla enskilda. Den skall tillfalla samhället gemensamt."

Vi är alltså beredda, säger man från socialdemokratiskt håll, att med hyresgästerna resonera om förvaltningsformen sedan kommunen övertagit fastigheten. Till detta kan läggas att de fastigheter som ägs av bostadsrättsföreningar i HSB och Riksbyggen i Stockholm också är uppförda på tomträttsmark. Och jag har ännu inte hört någon som satt i gång en stor kampanj mot Stockholms kommun för att dessa bostadsrättsföreningar skall friköpa den mark på vilken de har sina fastigheter.

Herr Strömberg i Botkyrka är ju i vanliga fall en hygglig man. Han ljuger inte, men i det här fallet talar han inte sanning, och man kan möjligen undra om han börjar ifrågasätta den kommunala förköpsrätten.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den korrekta situationen är att socialdemokraterna och vpk med hjälp av förköpslagen har köpt Kadetten 25. De boende fick inte köpa fastigheten och bilda en bostadsrättsförening.

Varför skall det vara så att kommunen med hjälp av förköpslagen kan bestämma den exakta lägenhetsfördelningen i ett hus? Varför kan inte hyresgästerna få göra det själva? Varför skall man med förköpslagens rätt sparka ut nio hyresgäster ur huset? Det är vad som kommer att ske. Kan herr Lindkvist svara på detta.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka sade att den korrekta uppgiften är att de boende förbjudits att överta fastigheten, och han frågar varför de boende inte får bestämma i den fastighet de bor i.

Jag har citerat ett uttalande av den socialdemokratiska gruppledaren vid ett fullmäktigesammanträde där han angett vad som ligger bakom utnyttjandet av den kommunala förköpsrätten. Detta har herr Strömberg inte bestritt och det gör han rätt i, därför att i det uttalandet sägs klart och tydligt ifrån att man är beredd att med hyresgästerna diskutera förvaltningsformen efter det att kommunen har övertagit fastigheten.

Herr Strömberg påstår att en del hyresgäster skall sparkas ut. Jag kan försäkra herr Strömberg att så inte kommer att ske. I den mån det blir fråga om att skaffa ersättningslägenheter kan herr Strömberg vara helt övertygad om att Stockholms kommun sköter det på ett mycket seriöst sätt. Det finns ingen anledning för herr Strömberg att ifrågasätta detta.

Slutligen kan det, herr Strömberg, vara skäl i att svara på min sista fråga om inte attackerna ändå innebär att folkpartiet nu har börjat ifrågasätta den kommunala förköpsrätten.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har börjat ifrågasätta den kommunala förköpsrätten från den utgångspunkt som socialdemokraterna och vpk har för den i Stockholms kommun. Däremot anser jag att förköpslagen är bra, men den kan användas på ett bättre sätt än vad ni har gjort nu. Det är en sak vad man säger och en annan sak vad man visar i handling.

De här människorna ville själva köpa sin fastighet och ville själva ordna lägenhetsfördelningen och själva bestämma över sitt boende. Socialdemokrater och vpk lät dem inte göra detta utan använde förköpslagen för att hindra dem. Vilken förvaltningsform man sedan kommer att välja för dessa människor som kanske inte kommer att få bo kvar är ganska ointressant.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad diskussionen gäller, vilket herr Strömberg så småningom kommer att inse när han får besinna sig litet, är vem som skall ha ägarskapet och inte förvaltningsformen. Om de boende i Kadetten

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

25 är intresserade av en förvaltningsform, exempelvis en bostadsrätt, finns den möjligheten uttalad. Vi menar att det är markvärdetegringen på fastigheten som kommunen och inte den enskilde skall ta vara på.

Exakt på samma sätt fungerar bostadsrättsföreningarna i HSB och i Riksbyggen här i Stockholm. De ligger på stadens mark som upplåtes med tomträtt. De har sin förvaltningsform som vi tycker är mycket demokratisk. På samma sätt kan de boende i Kadetten 25 diskutera denna upplåtelseform med Stockholms kommun.

Fru INGVAR-SVENSSON (c):

Herr talman! Först ett par ord med anledning av fru Lantz uttalande om småhusområden. Det måste väl vara politikernas mål att bygga så att man tillförsäkrar människor möjlighet att efterfråga den bostadstyp som de önskar och inte att ensidigt gå in för att tillfredsställa ett politiskt partis ideologi.

Vad beträffar kvinnors möjlighet till förvärvsarbete utanför hemmet vill jag nämna att det enligt uppgift gjorts undersökningar som visar att det är högre procent av kvinnor i småhusområden än av kvinnor i höghusområden som förvärvsarbetar.

Det finns självfallet problem inom alla slags boendeformer och boendeområden, som vi alla gemensamt skall sträva efter att få lösta.

Så, herr talman, till mitt egentliga ärende.

Riksdagen fattar årligen beslut om ram för beviljande av bostadslån för nybyggnad. Bostadsstyrelsen gör därefter en fördelning av byggandet mellan länen, vilket meddelas i skrivelse till länsbostadsnämnderna. De tre storstadsområdena Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö tilldelas en viss egen kvot. De län som berörs av dessa problem får tilldelning av särskild kvot för de kommuner som ligger utanför storstadsområdena.

I motionen 1975/76:669 föreslås riksdagen hos regeringen framhålla att länsstyrelserna också i län med storstadsområden skall ha möjlighet att fördela bostadsbyggandet i hela länet.

Utskottet har avstyrkt motionen. Ett likartat motionsförslag behandlades i civilutskottets betänkande 1975:7. Utskottet uttalade då att det vid en knapp resurstilldelning kunde anses fördelaktigt om en outnyttjad kvot i ett storstadsområde kunde överföras till andra kommuner inom länet just genom beslut på regional nivå, men man fann inte att förslaget generellt kunde leda till några fördelar, framför allt inte när det gällde det i flera län ingående Göteborgsområdet.

Jag är helt införstådd med att förhållandena i Göteborg och kanske i viss mån även i Stockholmsområdet är unika och svårbemästrade, men problemet hade väl kunnat lösas med ett undantag för just dess regioner.

I civilutskottets betänkande 1975/76:22, som vi nu behandlar, uttalas den meningen att det i nuvarande läge inte torde vara de statliga ramarna som sådana som lägger hinder i vägen för ett bostadsbyggande i storstadslänen utanför storstadsområdena. Det är ovedersägligen sanning i dag, men ingen önskar väl att nuvarande förhållanden på byggmarknaden

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

skall bli bestående. Det är orättvisan i systemet vi vänder oss emot. Om nu det aktuella storstadsområdet av någon anledning inte kan utnyttja sin kvot måste resterande del återlämnas till bostadsstyrelsen, som sedan efter eget gottfinnande kan sprida den ut över landet. Detta är enligt vår mening en otillfredsställande ordning.

Det är angeläget att länsmyndigheterna också i län med storstadsområden får möjligheter att fördela den tilldelade bostadskvoten över hela länet.

Den starka position länsstyrelserna f. n. har när det gäller översiktlig planering och regionalpolitik talar ju också för detta. Vårt krav innebär en decentralisering av beslut angående bostadsbyggandets omfattning och fördelning inom resp. län. Med de speciella problem vi har inom Malmöregionen när det gäller bevarandet av den goda åkerjorden anser vi också att det på så sätt skulle vara lättare att undvika svåra konflikter, genom att den tilldelade kvoten kunde spridas till områden inom länet där dessa problem inte är fullt så uttalade.

Med hänsyn till att utskottet bl. a. grundat sitt avstyrkande av motion 1975/76:669 på uppgiften att hela ramsystemets utformning övervägs inom bostadsdepartementet har jag inte funnit anledning till reservation i detta sammanhang utan nöjt mig med ett särskilt yttrande.

Herr talman! Jag förväntar mig sålunda att förslag i denna fråga kommer att föreläggas riksdagen inom en snar framtid och har för dagen inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Civilutskottets betänkande nr 22

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wennerfors begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 7-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Claesson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Claesson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 5 a av herrar Adolfsson och Danell samt 3:o reservationen nr 5 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Danell begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 11 antar reservationen nr 5 a av herrar Adolfsson och Danell röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 b av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 50
Nej - 17
Avstår - 242

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 a av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

Anslag till bostads-
byggande, m. m.

gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herrar Adolfsson och Danell.

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 10 a av herrar Adolfsson och Danell samt 3:o) reservationen nr 10 b av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Danell begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 17 antar reservationen nr 10 a av herrar Adolfsson och Danell röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 10 b av herr Strömberg i Botkyrka.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 51
Nej - 31
Avstår - 226

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 17 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 a av herrar Adolfsson och Danell.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 46
Avstår - 30

Mom. 18-22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 11 a av herrar Adolfsson och Danell samt 3:o reservationen nr 11 b av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Danell begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 23 antar reservationen nr 11 a av herrar Adolfsson och Danell röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 11 b av herr Strömberg i Botkyrka.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 49
Nej - 31
Avstår - 228

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 23 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 11 a av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 234
Nej - 46
Avstår - 29

Mom. 24-26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 27 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 46
Avstår - 1

Mom. 28 och 29

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 16
Avstår - 1

Mom. 31

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Olsson i Hölö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Olsson i Hölö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 200
Nej - 108
Avstår - 2

Mom. 33-39

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 40

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 17 a av herrar Adolfsson och Danell samt 3:o reservationen nr 17 b av herr Claeson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Danell begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 40 antar reservationen nr 17 a av herrar Adolfsson och Danell röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 17 b av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 52
Nej - 17
Avstår - 241

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 40 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 a av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 45
Avstår - 1

Mom. 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 41 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

ning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 17
Avstår - 3

Mom. 42-46

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Civilutskottets betänkande nr 26

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	264
Nej	-	46
Avstår	-	1

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Adolfsson och Danell, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Adolfsson och Danell.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	262
Nej	-	46
Avstår	-	2

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggnad, m. m.*

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Anslag till bostads-
byggande, m. m.*

vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 17
Avstår - 1

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Olof Johansson i Stockholm och Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olof Johansson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Olof Johansson i Stockholm och Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olof Johansson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 30
Avstår - 6

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 17
Avstår - 1

§ 5 Prövning vid utvidgning av skogsindustriell verksamhet

Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:17 med anledning av motioner om ändring i byggnadslagen (1947:385), m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:663 av herr Björck i Nässjö m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till regeringen gav till känna vad som i motionen anförts om tillämpningen av 136 § byggnadslagen rörande gränsen mellan skatter och avgifter, samt

1975/76:1974 av herrar Östrand (s) och Lindberg (s), vari föreslagits att riksdagen skulle anta lag om ändring i byggnadslagen (1947:385), varigenom stadgades att utvidgning av skogsindustriell verksamhet skulle prövas enligt 136 a § byggnadslagen under i paragrafen generellt angivna förutsättningar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1974 skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385),
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:663.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande prövning vid utvidgning av skogsindustriell verksamhet av herrar Åkerfeldt (c), Strömberg i Botkyrka (fp), Mattsson i Skee (c), Adolfsson (m), Olof Johansson i Stockholm (c) och Danell (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1974,

2. beträffande avgift som villkor för tillstånd av herrar Adolfsson (m) och Danell (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:663 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande tillstånds-prövning vid utvidgning av skogsindustri av herr Andersson i Gamleby (s).

Onsdagen den
5 maj 1976

*Prövning vid
utvidgning av
skogsindustriell
verksamhet*

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Så sent som den 12 december förra året beslutade riksdagen om de gällande bestämmelserna i den paragraf i byggnadslagen som detta betänkande handlar om, nämligen 136 a §. Riksdagen beslutade då i enighet att träfiberråvaror skulle tas in som prövningsgrund vid tillkomst och lokalisering av berörd skogsindustri.

Vid detta tillfälle föreslog utskottsmajoriteten att även ökning av produktionen i befintlig anläggning, som skulle komma att ställa krav på ökad råvaruförbrukning, skulle regleras i ett förslaget tredje stycke i lagparagrafen. Men så långt sträckte sig inte enigheten i kammaren. Flera reservanter ville inte acceptera en så långt gående detaljreglering, och i slutvoteringen bifölls reservanternas förslag med lottens hjälp.

Lagändringen trädde i kraft den 1 januari i år. Men redan under allmänna motionstiden väckte några socialdemokrater motionen 1974 med yrkande om en generell prövningsplikt i utvidgningsfallen, helt i enlighet med det av riksdagen i december förra året förkastade förslaget.

Mot bakgrund av den korta tid som förflutit sedan lagen trätt i kraft kan ingen erfarenhet av tillämpningen åberopas. Därför måste motionsförslaget bedömas på samma grunder som när man bedömde frågan i december förra året. Vi hade vid det tillfället en ganska ingående debatt, som jag här inte skall upprepa. Men jag kan i korthet anföra huvudargumentet för den linje som då blev riksdagens beslut. Från reservanternas sida sade vi då att det var ett nationellt intresse att hushålla med skogen på sådant sätt att näringens och därmed landets långsiktiga intressen tillvaratogs. Även om beräkningarna över den totala virkestillgången då var preliminära, pekade de ändå på att den kunde komma att bli den begränsande faktorn för skogsindustrins fortsatta expansion. Mot den bakgrunden biträdde vi förslaget om utvidgning av prövningsgrunden till att omfatta även virkesråvara vid nyetablering.

I fråga om ökning av råvara vid befintlig anläggning förordade vi i stället den samlade skogsindustrins erbjudande att på frivillig bas begränsa råvaruförbrukningen till någon av årsförbrukningsnivåerna 1973, 1974 eller 1975. Den frivilliga överenskommelsen har samma syfte som regeringens i höstas framlagda proposition och det som motionärerna nu har motionerat om, nämligen att begränsa råvaruuttaget fram till 1978, då avsikten har angivits vara att fatta ett beslut om näringspolitiken på skogsområdet. Vi ansåg då och anser alltjämt att ett samverkansavtal som slutits inom den berörda skogsindustrin och som har resulterat i de virkesråd som nu har trätt i verksamhet har alla förutsättningar att uppfylla den målsättningen.

Denna frivilliga samverkan, som motionärerna och utskottsmajoriteten nu åter vill ersätta med en generell prövningsplikt, har byggts upp och redovisats för regeringen under 1975. Genom industriministern har regeringen vid flera tillfällen, senast den 6 oktober 1975, uttryckt sin positiva syn. Därför var det överraskande när propositionen med detaljreglering i form av generella tillståndskrav lades fram i höstas. Det gör

också att vi nu har svårt att förstå motionärerna, när de efter så kort tid och mot denna bakgrund ånyo aktualiserar ärendet, i all synnerhet som verksamheten i virkesråden nu har startat och man med ett bifall till motionsyrkandena skulle rycka undan förutsättningarna för rådets fortsatta arbete.

Men inte heller den nu gällande utformningen av 136 a § överlåter helt till samverkansparterna att bestämma råvaruförbrukningen vid sina anläggningar. Regeringen kan för visst fall föreskriva en prövningsskyldighet. Det avsnittet i paragrafen har funnits även före höstens beslut, och det yrkar alltså reservanterna inte någon ändring på. Motionärernas främsta syfte nu är att i viss utsträckning ersätta denna prövningsskyldighet med en generell prövningsskyldighet för den råvaruförbrukning som går över en viss angiven nivå. Motionärernas huvudmotiv är att denna form av prövning är administrativt krånglig för regeringen och därför bör ersättas med en generell prövningsplikt. Men detta motionärernas motiv kan med samma styrka hävdas av skogsnäringen, om man där skulle åläggas de administrativa bördor som en generell prövningsplikt skulle komma att innebära. Till detta är bara att säga att om regeringen, som tidigare har givit uttryck för sitt förtroende, litade på skogsnäringen och dess slutna samarbetsavtal, så vore detta bekymmer ur världen.

Inför de beslut som blir följderna av 1973 års skogsutrednings förslag och som beräknas kunna fattas 1977 vore det värdefullt om det förtroende mellan näringen och statsmakterna som hittills har byggts upp fick fortsätta att utvecklas. Något annat vore till skada inte bara för berörd näring och dess anställda, utan för hela landet. Det bästa sättet att bevara de goda relationerna är att det inledda arbetet inom ramen för det frivilliga samverkansavtalet får fortsätta att utvecklas. Därmed skapar vi det bästa utgångsläget inför kommande viktiga beslut om den framtida skogspolitiken.

Därför, herr talman, ber jag till slut att få yrka bifall till reservationen I i detta betänkande.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Som representant för vår lagstiftande församling har vår talman i dag anledning att vara bekymrad över den bristande respekt för våra lagar som kan bli resultatet av att riksdagen envisas med att rycka i vissa paragrafer hit och dit utan en tanke på att det faktiskt finns en stor grupp människor i det här landet, vars praktiska arbete är direkt avhängigt av vad vi beslutar. Just i dag tänker jag speciellt på alla dem som arbetar inom skogsindustrin. I samband med energibeslutet förra våren ändrade riksdagen 136 a § i byggnadslagen, och när den paragrafen varit i funktion bara drygt ett kvartal kastade regeringen fram ett förslag om ändring av samma paragraf. I december lottade vi om detta ändringsförslag i vad avser detaljreglering av skogsindustrins

Onsdagen den
5 maj 1976

---

*Prövning vid
utvidgning av
skogsindustriell
verksamhet*

utbyggnad.

En månad senare, under den allmänna motionsperioden, motionerade en besviken socialdemokrat om att det förslag som regeringen inte fick igenom i december skulle tas upp till prövning igen. För att få bred majoritet, som det heter, trots att det i detta fall endast betyder att få en centerpartist med sig, utarbetade departementet ett s. k. kompromissförslag, där man i varje fall inte gör en tillstymmelse till kompromiss i själva principfrågan.

Herr talman! Även i denna lotteririksdag är det ett ovanligt förfarande som vi nu åsett och som kan medföra att vi får en tredje lagtext på mindre än ett år.

I utskottsmajoritetens förslag har man nu gjort ett antal ändringar jämfört med decembervarianten. Detaljregleringen har gjorts något smidigare – det skall erkännas – men huvudfelet består, då man vägrar att lita på frivilliga åtaganden från skogsindustrin att vara återhållsam när det gäller råvaruförbrukningen.

Det är märkligt att man haft så bråttom i den här frågan. Såsom framkom i decemberdebatten skrev industriministern så sent som den 6 oktober 1975 till skogsindustriernas samarbetsutskott och prisade de frivilliga åtaganden som industrin har gjort genom bildandet av de s. k. virkesområden, där företrädare för industri, myndigheter och löntagare finns med för att i samverkan styra tillbyggnadsplanerna så att våra råvarutillgångar inte hotas. Helt korrekt hänvisade också statsrådet till den pågående skogsutredningens arbete och de möjligheter som kommer att finnas att längre fram få en helhetssyn på problematiken. Statsrådet avslutade sin skrivelse på följande sätt:

”Jag vill avslutningsvis nämna att regeringen överväger att redan i år föreslå riksdagen vissa förändringar av 136 a § i byggnadslagen innebärande att prövningsordningen enligt lagrummet skall kunna tillämpas även på den grunden att en verksamhet är av betydelse för hus hållningen med fiberråvara.”

Efter en månad kom så bostadsministern med sitt lagförslag, som var något helt annat än vad industriministern hade informerat om strax innan. Anledningen till detta har aldrig blivit klarlagd, allra minst för de berörda i branschen.

Sedan i höstas har virkesrådets verksamhet kommit i gång, och de farhågor som fanns i höstas för den fortsatta utvecklingen har kommit på skam. Det finns således inget nytt som kan sägas vara anledningen till att socialdemokraterna och vpk, denna gång i förening med utskottsordföranden själv, har funnit anledning att ta upp frågan på nytt. Det verkar bara vara ett utslag av ovilja att acceptera ett av riksdagen fattat beslut.

Herr talman! Jag avser inte att i denna debatt gå in i detalj på frågan om detaljreglering eller inte av skogsindustrins utveckling, utan jag hänvisar till det som sades i decemberdebatten. I övrigt har herr Åkerfeldts anförande i sak givit en god belysning av frågan.

Jag vill dock göra en kommentar till de rykten som hörts i denna fråga och som går ut på att den möjlighet som finns enligt paragrafens fjärde stycke skulle, om inte utskottsmajoritetens linje vinner i vote-ringen, i praktiken utvidgas i sitt användningsområde, så att regeringen skulle kunna göra vad den ville trots riksdagens beslut. Det märkliga är alltså att de som företräder uppfattningen att det skall vara en detaljreglering säger att om man inte går med på deras linje, så kan det bli mycket värre. Jag tror nu inte på det. Det fjärde stycket har stått där förut och har inte utnyttjats på något anmärkningsvärt sätt. Det enda undantaget från det påståendet är regeringens märkliga beslut att ge tillstånd att fullfölja utbyggnaden av ett träsliperi i Bureå. Till det beslutet fogade man nämligen ett krav på att råvaruförbrukningen skall begränsas till 1974 års nivå. Det innebär i detta fall att man investerat 30 milj. kr. i en utbyggnad som skall öka kapaciteten från 65 000 till 85 000 årston slipmassa, men man får inte rätt att utnyttja kapacitetsökningen. Inte minst på fackligt håll har man reagerat hårt mot detta. Regeringen har än en gång visat att retroaktiva föreskrifter tydligen är en bra modell i ett socialistiskt samhälle. Vad man gör den ena dagen kan få konsekvenser efter beslut den andra dagen.

Herr talman! Jag utgår från att det här beslutet, som jag nu redogjort för, är ett misstag och inte skall betraktas som en ny praxis och därmed ett slags hot inför dagens beslut.

Jämte reservationen om 136 a § har vi moderater också ett bifallsyrkande till motionen 663, där det föreslås att riksdagen skall uttala att samband mellan de belopp som sökandena eventuellt åläggs att betala samt den skada det allmänna åsamkas måste finnas för att pålagan skall kunna betraktas som en avgift. I motionen beskrivs ett fall där avgiften, som kan utgå samtidigt med ett tillstånd efter prövning i enlighet med den nämnda paragrafen, blev utformad som en skatt. Pålagan hade ingen som helst anknytning till den väntade skadan. Utskottsmajoriteten uttalar dock en viss tveksamhet inför att pålagan skall kallas för avgift, då den får en sådan här utformning.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i betänkandet nr 17.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Under den här valperioden i riksdagen har det många gånger hänt att ett ärende kommit tillbaka till kammaren kort efter det att ett beslut fattats. Vi har många exempel. Självfallet har de ledamöter som är missnöjda med ett beslut rätt att söka ändra detta. Någon gång kan det också hända att nya synpunkter kommit fram och motiverar ett annat ställningstagande.

Nu har vi delade meningar om hur regeringen skall pröva ökningen av råvaruförbrukningen i skogsindustrin. En gemensam åsikt har vi alla: Vi måste hushålla med skogen. I ett särskilt yttrande av herr Andersson i Gamleby framförs tankegångar om att majoriteten har högre ambitioner

*Prövning vid
utvidgning av
skogsindustriell
verksamhet*

när det gäller att spara än reservanterna har. Det tycker jag är ett svagt försvar för majoritetens ställningstagande. Majoriteten ger regeringen mer makt och inför hårdare styrning och mer reglering. Det är ju en gammal känd ståndpunkt – centralisering och mer byråkrati. Den ståndpunkten vågar man alltså inte föra fram utan döljer sig bakom en dimridå, som kallas hushållning.

Det har bara gått en kort tid sedan riksdagen tog sitt beslut. Enligt min uppfattning finns ingen anledning att ändra beslutet. Vi har helt enkelt inga erfarenheter. En del osäkerhet beträffande tillståndsprovning-
en motiverar inte mer maktkoncentration och mer byråkrati.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! I det betänkande vi nu behandlar ingår två frågor, som har sagts här tidigare. Jag skall först ta upp utskottsmajoritetens syn på provningen vid utvidgning av skogsindustriell verksamhet.

Låt mig först något erinra om gällande ordning på detta område. Från den 1 januari i år har regeringen efter ett riksdagsbeslut med stark majoritet att pröva tillkomsten och lokaliseringen av skogsindustri också med råvaruförbrukningen som provningsgrund. Därmed har alltså en ny och tredje provningsgrund lagts till de två tidigare – hushållning med mark och vatten och hushållning med energi. Riksdagen beslöt med samma majoritet att den nya provningsgrunden också skulle avse utvidgning – dvs. ökad förbrukning av skogsråvara vid en befintlig industri.

Vad utskottet och riksdagen inte lyckades bli så eniga om i den då pressade arbetssituationen var *hur* den provningen i utvidgningsfallen – ökningsfallen – skulle gå till. På ena sidan stod meningen att riksdagen skulle sätta en viss gräns för förbrukningen och att företaget skulle behöva ett tillstånd för att gå över denna gräns. Företaget kunde då självt söka ett nödvändigt tillstånd. På den andra sidan stod meningen att riksdagen inte skulle ange någon uttrycklig gräns för förbrukningen. Regeringen skulle i stället från fall till fall förbehålla sig rätten att kräva tillståndsprovning. När det gällde att få vetskap om dessa fall, där man ville göra en tillståndsprovning, var man hänvisad till uppgifter som myndigheter förde vidare då de fick reda på att en utvidgning av verksamheten och förbrukningen var på tal. Det var den senare meningensriktningen som efter lottning fick göra sin uppfattning också till riksdagens.

Sedan frågan tagits upp motionsledes står vi i princip inför samma valsituation: Hur skall provningen, som vi är helt överens om, gå till i ökningsfallen? Skall regeringen fortfarande via myndigheterna få reda på ökningsfallen hos företagen eller skall man ha ett system där företaget självt söker det tillstånd som behövs?

I december fördes diskussionen på den här punkten mer eller mindre i skuggan av en annan motsättning, nämligen de delade meningarna om huruvida man över huvud taget behöver en statlig tillståndsprovning när det gäller industri som förbrukar skogsråvara. Som jag har uppfattat

saken är den typen av motsättning nu borta ur båda yrkandena. Det bör därför vara lättare i dag än i december att begränsa diskussionen till vad den rör sig om i sak, dvs. hur man skall utforma ett provnings-system sedan man väl kommit överens om att det skall vara en statlig prövning också i ökningsfallen.

Vad innebär då den motsättning som utskottsbetänkandet trots allt redovisar? Jo, vi har en utskottsmajoritet som fortfarande hävdar att riksdagen själv skall sätta ett tak för den förbrukning som företaget får ha utan tillstånd och att företaget självt skall söka tillstånd, om det vill gå över den gränsen.

En grundläggande fördel med ett sådant system är att det blir lika för alla och att inte vissa företag slipper prövning därför att regeringen inte har reda på just det företags planer. Majoritetens lösning innebär inte endast att det blir rättvisa mellan företagen utan också att det är riksdagen som sätter gränser. Det är med andra ord riksdagen själv som skall bestämma förbrukningstaket, inte regeringen.

Mot utskottsmajoritetens förslag ställs en reservation, där man inte tar upp sakresonemanget den här gången utan bara hänvisar till att lotten utföll på ett visst sätt i december. Jag tycker för min del att det hade varit på sin plats att även nu ge uttryck för motiven till reservationen – det är ändå fråga om ett nytt betänkande. Men så har alltså inte skett, och därför får jag själv försöka referera de tidigare i riksdagen under hand framförda invändningarna.

Läser vi motsvarande reservation till decemberbetänkandet (på s. 10 och 11 i betänkandet CU 1975/76:8) finner vi att två konkreta invändningar framförts i den här delen. Den ena (nederst på s. 10) innebär att man kritiserar att förbrukningstaket i december föreslogs gälla för varje driftställe även inom ett koncernföretag och att detta var stelbent och byråkratiskt. I det betänkandet som vi nu diskuterar har majoriteten tagit hänsyn till de här synpunkterna. Förslaget öppnar möjligheter för ett företag eller en företagsgrupp att bedömas som en enhet. I och med detta skulle den första invändningen vara borta.

Den andra invändningen (överst på s. 11 i decemberbetänkandet) har en hänvisning till att skogsindustrins frivilliga begränsning av råvaruförbrukningen täcker tiden fram till dess att ett nytt beslut kan fattas. Och visst täcker avtalet som sådant både detta och nästa år. Men det intressanta är väl vad den s. k. frivilliga överenskommelsen i sak täcker. Jag vill personligen säga att jag hyser naturligtvis stor respekt för överenskommelser av detta slag, och jag hälsar också med tillfredsställelse att man inom skogsindustrin träffar dem och därmed även ger uttryck för att man förstår det allvarliga läget.

Jag måste kanske ändå redogöra för hur utskottsmajoriteten såg på den analys om avtalets faktiska effekter som gjordes i december. Det ledde fram till att avtalets formella giltighet trots allt inte var fullt klarlagd. Avtalet täckte inte hela industriområdet, och det hindrar inte parterna från att nu planera och bygga anläggningar som blir färdiga först

*Prövning vid
utvidgning av
skogsindustriell
verksamhet*

efter år 1977. Avtalet täcker heller inte utbyggnader som satts i gång före den 1 mars 1975 och – vilket är att särskilt notera – inte ens projekt där regeringen sagt sig inte kunna kräva en tillståndsprövning enligt lagrummets tidigare lydelse.

Om regeringen sålunda tidigare ansett att den inte kunde pröva en utbyggnad på provningsgrunden hushållning med mark och vatten, så skulle utbyggnaden enligt avtalets tolkning vara tillåten också enligt provningsgrunden hushållning med skogsråvara. Det täcker inte heller projekt som omfattas av äldre vattendomar eller äldre tillstånd enligt miljöskyddslagen.

Jag vill gärna erinra om att t. o. m. reservanterna i decemberbetänkandet (s. 10 överst) ansåg att en frivillig överenskommelse av den här typen inte helt kunde ersätta en tillståndsprövning. Bl. a. därför accepterades också att den nya provningsgrunden fördes in i byggnadslagen. Jag kan inte komma till annan slutsats än att inte heller denna andra invändning kan motivera reservanternas ställningstagande. Därmed vill jag självfallet understryka att jag inte riktar någon kritik mot att skogsindustrin försöker åstadkomma frivilliga begränsningar. I den mån de har effekt – och det hoppas jag verkligen att de har – skall de statliga provningsreglerna inte behöva användas så ofta.

Emellertid har det också påståtts att skogsindustrin själv ansett avtalet ha förfallit i sak redan i och med det beslut riksdagen tidigare fattade, alltså i december månad. Det har sagts mig att lagstiftningen måste anses ha ersatt överenskommelsen som man skulle ha gjort just för att undvika en statlig reglering. Om detta är riktigt behöver vi inte ens föra en diskussion om överenskommelsen som sådan som jag nyss tog upp. Då har bägge argumenten från december förfallit. Men jag kanske kan få besked av någon på den här punkten i dag.

Jag vill i det här sammanhanget också notera att det nu inte förts fram något förslag om att sätta förbrukningstaket högre än vad majoriteten föreslagit. Taket är nu i princip den högsta förbrukningen under åren 1973–1975, således också under god skogskonjunktur, med vissa marginaler på detta. De små enheterna på sågverkssidan kommer knappast att praktiskt drabbas av regleringen.

Jag nämnde tidigare en ändring i det nu föreliggande majoritetsförslaget jämfört med decemberförslaget. Det var att hänsyn tagits till reservanternas kritik mot att företag med flera driftställen tidigare inte kunde behandlas som en enhet. Jag vill också peka på andra ändringar som utskottsmajoriteten gjort för att försöka få så bred enighet som möjligt bakom sitt förslag.

En viktig sak är att regeringens nu oinskränkta rätt att förbehålla sig prövningen av en utvidgning begränsats. I och med att vi får ett förbrukningstak så har det också blivit möjligt att säga att intill det taket är det fritt fram utan risk för något förbehållsbeslut.

En annan sak är att de föreslagna reglerna inte hindrar fullföljandet av en påbörjad nyanläggning eller utredning om tillstånd inte krävts enligt

nu gällande regler. Någon oro behöver således inte finnas för ingripanden i efterhand. Och slutligen har reservanternas synpunkt tillgodosetts så till vida att anmälningsplikten vid projektering av sågverk tagits bort.

Jag vill med det sagda stryka under att majoriteten nu inte lägger fram identiskt samma förslag som i december. Det har hyfsats på flera punkter för att gå reservanterna till mötes.

Om vi nu också lämnar decemberargumenten som de förts fram i reservationen så står det ju kvar ytterligare en diskussionspunkt. I debatten i vintras resonerades det om vad regeringens förbehållsrätt egentligen innefattade. En företrädare för reservanterna antog då att regeringen även i förbehållsfallet skulle känna sig bunden av sin egen proposition och i sin praxis tillämpa just de förbrukningstak som lotten sedan förkastade. Om det nu vore så, har vi ju dagens problem klart renodlat. Skall regeringen få in en ansökan från företaget eller skall den tvingas sätta i gång något slags underrättelseverksamhet bland myndigheterna för att få veta om någonting planeras?

Regeringen har nu i ett särskilt cirkulär erinrat statsmyndigheterna att de skall underrätta regeringen när de får veta att någonting planeras som kan behöva prövas enligt 136 a. På skogssidan har skogsstyrelsen sedan erinrat skogsvårdsstyrelserna om vad som gäller vid förbrukningsökning inom skogsindustrin. Jag kan inte underlåta att ställa frågan: Vilket av dessa båda system är det som är krångligt och byråkratiskt? För mig ger svaret sig självt.

Detta om de framförda argumenten som sådana.

Det är klart att det bakom reservanternas mening också i vissa fall ligger en misstro mot att begränsa förbrukningen i befintliga anläggningar i en ny god skogskonjunktur. Det är det som är dilemmat, här som i många andra situationer – man kan inte både ha skogen kvar och exportera den. Ytterst blir det fråga om styrkan i en viljeinriktning att hushålla med våra skogstillgångar så att det kan bli en långsiktig balans mellan råvarutillgång och produktion av förädlad skogsråvara.

Det har invänts att vi ännu inte har en fungerande skoglig prognosverksamhet och att vi därför inte säkert vet *hur* illa vi ligger till. Det är riktigt. Men *att* vi ligger illa till vet vi, i alla fall med så pass stor tydlighet att vi inte har råd att spela bort den handlingsfrihet vi behöver vid kommande beslut. För min del är hushållningssynpunkterna också på det här området centrala – parallellerna med mark- och vattenhushållningen och med energihushållningen ger sig själva.

Jag vill sluta inlägget i den här delen med att erinra om att skogsutredningens delbetänkande i fjol visar att behovet av skogsråvara om något decennium skulle överstiga den inhemska tillgången med mellan 15 och 20 miljoner skogskubikmeter varje år, förutsatt att råvaruförbrukningen fortsätter att ligga på 1975 års nivå och att särskilda åtgärder bl. a. i produktionshöjande syfte inte sätts in. Vi har tidigare i vår också voterat om näringsutskottets betänkande nr 41 om råvaruförsörjning och resurspolitik – ett betänkande som lätt går att koppla till den här frågan.

Onsdagen den
5 maj 1976

*Prövning vid
utvidgning av
skogsindustriell
verksamhet*

Slutligen vill jag också ta upp utskottsmajoritetens syn på motioner angående avgift som villkor för tillstånd till viss industrietablering. Som jag ser det skiljer det i sak inte så mycket mellan utskottsmajoritet och reservanter. Vi är väl egentligen ense om att regeringen kan föreskriva ett villkor som innebär att företaget skall betala ett visst belopp för att kompensera allmänna intressen. Jag tror att vi också är ense om att storleken av ett sådant belopp skall stå i något slags proportion till etableringens skada på vissa allmänna intressen som inte kompenseras med särskilda ersättningar.

Om villkoret i ett visst fall – kanske olyckligt – kallas "avgift" och storleken kopplas till produkten, kan man givetvis få associationer av den typ som motionärerna pekat på. Däremot kan jag inte inse att dessa ordassociationer och paralleller skall fördunkla själva sakfrågan. Jag är säker på att nästa gång ett liknande ärende kommer upp i bostadsdepartementet, kommer man att ägna större omsorg åt uttryckssätten. Det är under alla förhållanden ingenting att göra ett riksdagsuttalande om.

Herr talman! Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande avgiften vill jag säga att frågan inte bara gäller vad man kallar den – avgift eller skatt. En avgift som ett företag beroende på en viss verksamhet åläggs att betala skall naturligtvis stå i relation till den skada som förväntas. Det framgår också av motionen och av den moderata reservationen.

Om huvudfrågan i betänkandet – prövningen vid utvidgning av skogsindustrin – sade utskottets ordförande att vi när vi fick motionen på utskottets bord stod i samma valsituation som i höstas. Det menar jag är fel. Det måste vara fel av ett utskott att uppfatta sitt arbete på det sättet. Det är här fråga om en lottnings som gjordes i december och ett beslut som trädde i kraft den 1 januari i år. Då kan man inte hävda att man helt skall bortse från de tidigare ställningstaganden som gjorts och som industrin i detta fall utgår ifrån i sin verksamhet. Utskottet måste ta hänsyn till att man inte kan hoppa hit och dit hur som helst i våra paragrafer.

Utskottsordföranden säger då att det är märkligt att vi i vår reservation inte har anfört några motiv för ett avstyrkande av motionen. Anledningen till det är att det i sak är samma sats som i höstas, och vi menar att det är orimligt att nu börja röra om i paragrafer som riksdagen tog ställning till för bara några månader sedan.

Jag vill ställa en direkt fråga till utskottsordföranden. Det är trots allt principer som det här gäller. Skall man acceptera en generell prövning i alla olika fall? Det kommer att skapa en väldig detaljreglering och byråkrati. Det var detta som den stora debatten i höstas rörde sig om. Utskottsordföranden deltog då inte i beslutet i kammaren men hade uppenbarligen en "avståuppfattning", om jag får kalla det så. I detta

läge väljer emellertid utskottsordföranden att liera sig med dem som har den principiella uppfattningen att vi skall välja etableringskontroll även när det gäller utvidgning.

Vad är det som har förändrat fru Olssons i Hölö uppfattning? Det kan inte röra sig om några avgörande förändringar i det förslag som vi nu behandlar, eftersom fru Olssons egna ord var att förslaget har hyfsats en aning, att det i och för sig inte är identiskt lika med förslaget i höstas. Men det upplevs tydligen inte heller av fru Olsson som något principiellt annorlunda förslag. Då måste vi få veta: Vad är det som föranlett fru Olssons ändrade uppfattning?

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! En bred riksdagsmajoritet var enig om att prövning skulle ske, men delade meningar fanns om hur regeringens prövning skulle göras. För mig, som tycker att riksdagen skall ha något att säga till om, har det varit viktigt att sätta en gräns där regeringen inte får göra prövningen. Med det nuvarande systemet har regeringen alla möjligheter att pröva varje enskilt fall men med ett krångligt och byråkratiskt system. Eftersom vi är överens om att vi skall hushålla med råvarorna och att tillståndsprövning behövs anser jag det viktigt att riksdagen sätter ett tak, och sedan får företagen lämna in ansökan om de avser att överskrida den gräns som har satts. Det är för mig ett rakare, enklare system än det som reservanterna förordar.

Jag kan medge att om riksdagen har fattat ett beslut skall det inte ändras så snabbt. Vad som emellertid fick mig att i denna fråga ändra inställning var det cirkulär som har gått ut till skogsvårdsstyrelserna där de uppmanades att handla på detta sätt. När det sedan kom en motion på utskottets bord kunde jag inte underlåta att försöka medverka till att vi får ett enklare system. Därför, herr talman, har jag intagit den här ståndpunkten.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka att fru Olssons i Hölö senaste inlägg visar att resonemanget uppenbarligen gäller själva principfrågan. Det är det resonemanget som vi för och som vi förde även i höstas. Vi reservanter har samma uppfattning i huvudfrågan som vi hade då, men fru Olsson har bytt uppfattning. Argumenten för och emot olika system för en prövning enligt 136 a § byggnadslagen har inte förändrats någonting sedan årsskiftet. Därför är det beklämmande att civilutskottets ordförande i denna mycket viktiga fråga har bytt uppfattning så till den grad att det kan bli direkt avgörande i den votering som nu närmar sig.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

*Meddelande om
frågor*

§ 6 Anmäldes och bordlades

Justitiekammarens betänkande

1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

Utrikesutskottets betänkande

1975/76:15 med anledning av proposition 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

Kulturutskottets betänkande

1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller kulturändamål m. m.

Civilutskottets betänkande

1975/76:25 med anledning dels av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till Bostadstillägg m. m., dels propositionen 1975/76:145 om ändrade regler för bostadstillägg, dels i dessa ämnen väckta motioner

§ 7 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2538 av herr *Carlstein* och fru *Hörnlund*

1975/76:2539 av herr *Hermansson m. fl.*

1975/76:2540 av herr *Magnusson i Borås m. fl.*

1975/76:2541 av herr *Magnusson i Borås m. fl.*

1975/76:2542 av herrar *Nordgren* och *Nyhage*

1975/76:2543 av herr *Oskarson m. fl.*

1975/76:2544 av herr *Sjönell m. fl.*

1975/76:2545 av herr *Söderström m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:206 om åtgärder för beklädnadsindustrin

1975/76:2546 av herr *Ahlmark m. fl.*

1975/76:2547 av herr *Bohman m. fl.*

1975/76:2548 av herr *Fälldin m. fl.*

1975/76:2549 av herr *Hagberg i Borlänge m. fl.*

1975/76:2550 av herr *Hermansson m. fl.*

med anledning av propositionen 1975/76:207 om finansiering av stålverk i Luleå

§ 8 Meddelande om frågor

den 5 maj

Nr 117

Onsdagen den
5 maj 1976

1975/76:348 av herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr jordbruksministern om regleringen av sjön Åsnen:

*Meddelande om
frågor*

Regleringen av sjön Åsnen i Kronobergs län har länge utgjort en lokal- och miljöpolitisk tvistefråga, som engagerat breda skikt av befolkningen i regionen. Regleringen har åstadkommit allvarliga skador på sjön och hotar helt förstöra dess framtid ur limnologisk och allmänbiologisk synvinkel. Detta bör ses mot bakgrund av att Åsnen i riksplaneringen klassats som ett objekt av riksintresse ur naturvårdssynpunkt. Åsnen är dessutom en del av en kulturhistoriskt ytterst intressant miljö.

En ny vattendom, som kommer att avgöra den framtida regleringen, blir följderna av de rättegångsförhandlingar i frågan som inleds nästkommande vecka. Med tanke på frågans vikt aktualiseras möjligheten att regeringen förbehåller sig den slutliga prövningen.

Är statsrådet beredd att utnyttja bestämmelsen i vattenlagen 4:17 till att i fallet med sjön Åsners reglering förbehålla regeringen den slutliga prövningen?

1975/76:349 av fröken *Eliasson* (c) till herr kommunikationsministern om ökad utbildning av bussförare:

Ökade satsningar måste göras på kollektivtrafiken ur jämlikhets- och miljösynpunkt. En kraftig utbyggnad av trafikstandarden är också nödvändig om ett system med regionala månadskort skall införas i hela landet. Inom busstrafiken är emellertid redan i dag bristen på utbildade förare ett besvärande kapacitetshinder, inte minst i en storstadsregion som Stockholm. Personalbristen leder till ansträngda arbetsförhållanden och hög personalomsättning. Trafikindragningar pressas fram i stället för utbyggnader. Storstockholms Lokaltrafik och andra trafikföretag har i dag i praktiken huvudansvaret för utbildningen. De kraftigt ökade utbildningsinsatserna förslår dock inte på långa vägar för att möta de växande behoven av utbildad personal runt om i landet.

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd vidta för att förbättra utbildningssituationen och öka tillgången på utbildade bussförare?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert